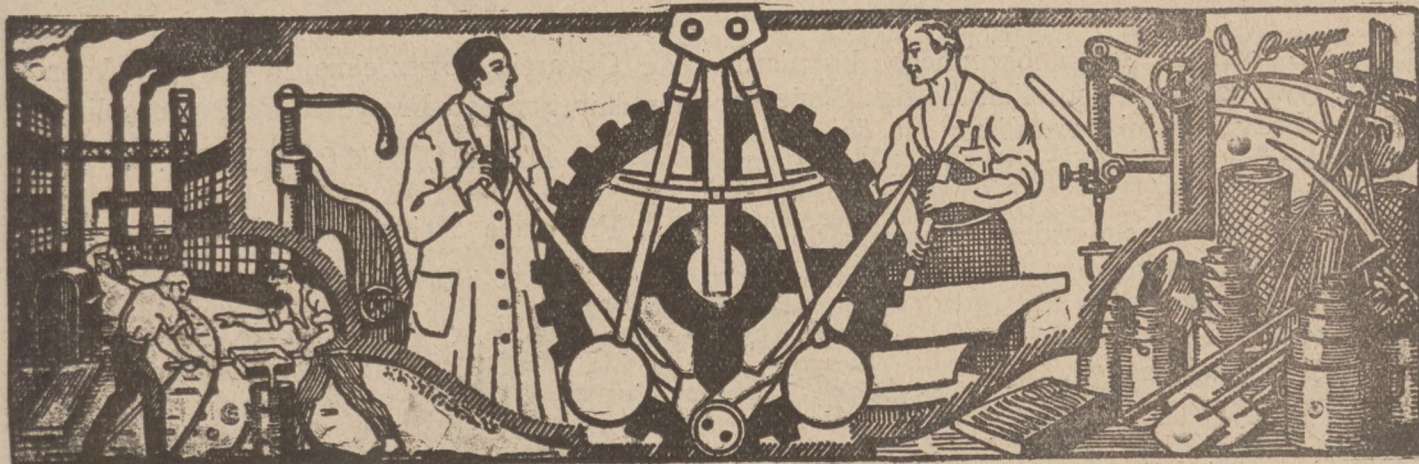


# RYNEK METALOWY I MASZYNOWY

STAŁE DODATKI: „ELEKTRO- I RADJOTECHNIKA” ♦ „POSTĘPY W PRZEMYSŁE” ♦ „DZIAŁ SAMOCHODOWY”  
„DZIAŁ BUDOWLANY, DRZEWNY I CERAMICZNY” ♦ „DZIAŁ MASZYN ROLNICZYCH”



PRZEDPŁATA  
kwartalna 4½ zł + 40 gr za dostawę franko  
w dom.

REDAKCJA i ADMINISTRACJA  
POZNAŃ, WIELKA 10. - TEL. 2277

Tygodnik abonować można na wszystkich pocztach  
w Państwie Polskiem.

Ceny ogłoszeń i inne warunki zamieszczone są na  
stronie ostatniej

Nr. 19

Poznań, 11 maja 1929

Rok IX

Przedruk artykułów dozwolony jedynie za podaniem źródła.



**Witajcie  
na Powszechnej Wystawie  
Krajowej w Poznaniu!**

**Soyez Bienvenus  
à l'Exposition Générale  
Polonaise à Poznań!**

**Be Welcome  
on the Polish National Exhi-  
bition at Poznań!**

**Seid Willkommen auf der Allge-  
meinen Polnischen Landes-  
ausstellung in Poznań!**

**Benvenuti  
alla Generale Esposizione  
Nazionale Polacca a Poznań!**





# Witamy!

Z odmetu łez i okropnego bezmiaru krzywd naszych — powstała Polska. Słońcem swobody ogrzani, zerwaliśmy się do pracy, celem umocnienia Ojczyzny siłami wszystkich warstw narodu.

W niestrudzonej walce o swe prawa do niezawisłości, szliśmy przebojem naprzód i doczekaliśmy się radosnej chwili wywieszenia flagi narodowej nad siedzibą prezydenta Najjaśniejszej Rzeczypospolitej.

Minęło 10 lat i oto znowu uwiecznione zostało wielkie dzieło, które zapisze się na zawsze niezatartymi zgłoskami w historii Polski Odrodzonej. Tem wielkim dziełem ogólnonarodowym jest Powszechna Wystawa Krajowa, której uroczyste otwarcie nastąpi w dniu 16 maja r. b.

Dzień ten wybitnie upamiętni się w wewnętrznych dziejach Polski Odrodzonej i stanowić będzie zarazem święto radosnego czynu, który przypomni nam, że w narodzie polskim drzemie nie tylko wielka miłość Ojczyzny, ale również i potężna myśl czynu, zdolna do wszelkich twórczych wysiłków.

Otwarcia Powszechnej Wystawy dokona w dniu tym pan Prezydent Rzeczypospolitej,

IGNACY MOŚCICKI.

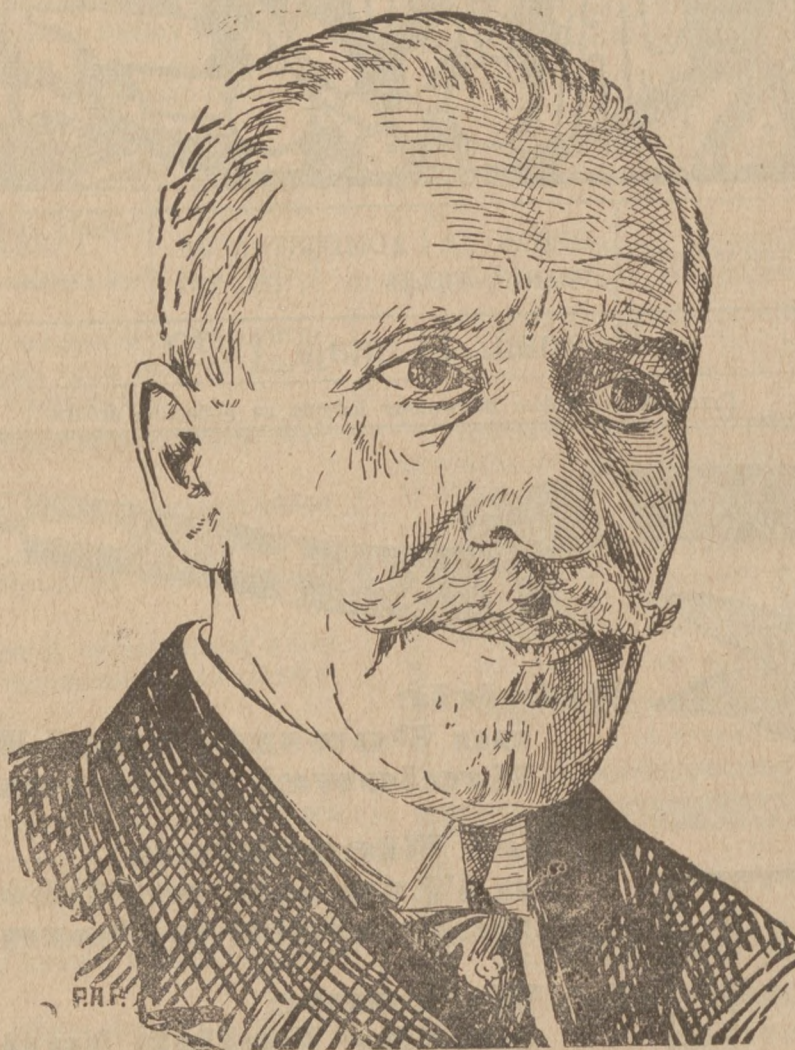
Przybycie Najwyższego Przedstawiciela

Państwa do Poznania, napęła całe nasze społeczeństwo nieopisaną radością. Pod Jego światłami rządami, jako Prezydenta Rzeczypospolitej, weszło nasze państwo na drogę mocarstwowego rozwoju, a Poznań w okresie ogromnego wszechstronnego rozkwitu.

Cały naród owiany jest głęboką wiarą, że Powszechna Wystawa Krajowa stanowić będzie przełomowy etap rozwojowy, który przyczyni się do wzmocnienia tętna pracy gospodarczej i do podniesienia stanu ekonomicznego naszego kraju.

W tej też myśli witamy Powszechną Wystawę Krajową formułą starorzymskiego błogosławieństwa:

„quod felix faustum fortuna tumque sit“.



**Redakcja**  
**„Rynku Metalowego i Maszynowego“.**



# Na dzień święta myśli i pracy polskiej!

Z wielką radością święcić będziemy w dniu 16 maja r. b. moment wywieszenia flagi narodowej nad olbrzymimi terenami Powszechnej Wystawy Krajowej, organizowanej ku upamiętnieniu pierwszego dziesięciolecia odzyskanej Niepodległości Państwowej i Zjednoczenia Polski.

Dzień otwarcia Powszechnej Wystawy Krajowej w Poznaniu pamiętnym będzie w życiu naszego narodu. Dzień ten będzie nie tylko uroczystym obchodem, nie tylko poważnym świętem triumfalnym myśli i pracy polskiej, ale zarazem bodźcem do dalszych, tem racjonalniejszych i intensywniejszych poczynąń w kierunku mocarstwowego rozwoju Polski.

Wzniesiona zbiorowym wysiłkiem Narodu i Rządu, POWSZECHNA WYSTAWA KRAJOWA zareprezentuje całą Polskę, jak długa i szeroka i wykaże, co w 10 latach istnienia naszej państwowości polskiej stworzył duch polski i co wypracowała i wykrzesła ręka polska zarówno w dziedzinie kulturalno-oświatowej, jak i w dziedzinie gospodarczej.

Powszechna Wystawa Krajowa będzie zatem największym pokazem polskiej wytwórczości i stanowić będzie niebywałą dotąd demonstrację polskiej siły twórczej w dziedzinie gospodarki wewnętrznej, demonstrację bogactwa kraju i jego postępu, jaki się zaznaczył w życiu Narodu za okres ostatnich dziesięć lat naszej niepodległości.

To wielkie dzieło ogólnonarodowe stanowić będzie rewję naszych bogactw i wartości gospodarczych, kulturalnych, społecznych; będzie świadectwem chlubnie zdanego egzaminu ze zdolności do samodzielnego życia w rodzinie państw i narodów. Dziesięcioletni obrachunek gospodarki, rozpoczętej na powojennych zgłiszczach, zaświadczy najdobitniej o żywotności i sile narodu, dowiedzie jego praw samostanowienia o sobie, jego miejsca pomiędzy narodami.

Polska urządza swą Wystawę, aby, przez przedstawienie światu dorobku we wszystkich dziedzinach swego narodowego życia, przekonać cały świat, jak godną ona była niepodległości państwowej. Obcym wykaże, że Polska jest potęgą, ujrzą ją bowiem we właściwym świetle, co ma doniosłe znaczenie dla naszej propagandy zagranicznej i dla ustalenia sprawiedliwej opinii o nas zagranicą. Swoich natchnie nie tylko wiarą w siłę i żywotność Narodu, nie tylko spotęguje w nich zaufanie do siebie, pomnoży ich dumę narodową i nauczy goręcej kochać Ojczyznę, ale zapozna najszerzy ogół z tem, co Polska posiada w swym dorobku. Nauczy swych obywateli popierania wytwórczości własnej, ażeby nie uciekali do wytwórczości zagranicznej, która wcale nie jest lepszą od polskiej, albowiem w Polsce posiadamy dziś wielki przemysł, który pod każdym względem zaspokoi wymagania kraju i zdolen jest wielkie ilości wywozić zagranicę. Posiada więc Polska fabryki wyrobów wełnianych, bawełnianych, wielki przemysł metalurgiczny, maszynowy, świetnie rozwinięty przemysł chemiczny, naftowy, zapalczany, garbarski, konfekcyjny, obuwniczy, meblarski, muzyczny i t. p.

Dalszym celem Wystawy jest pozyskanie zagranicznych rynków zbytu, aby podnieść gospodarkę polską i dać zatrudnienie możliwie wszystkim mieszkańcom kraju. Polska jest bowiem państwem wielkiem, podzielonem na 16 obszernych województw, graniczy z Niemcami, Rosją, Litwą, Łotwą, Czechosłowacją, Rumunją, przez morze Bałtyckie zaś z Danją i innemi krajami, położonemi nad tem morzem, przeto zależy Polsce na tem, aby wytwórczość polska znalazła się na rynkach zagranicznych po zaspokojeniu zapotrzebowań wewnętrznych. Polska liczy przede wszystkim na państwa najbliższe, jak Bałkan, Węgry, Czechosłowacja, Grecja, Łotwa, Estonia, Finlandja, Rosja, Holandja, Niemcy, dalej — Francja, Hiszpanja i t. d.

Nie można też pominąć milczeniem znaczenia, jakie Powszechna Wystawa Krajowa mieć będzie dla zacieśnienia węzłów, łączących nasze wychodźstwo z Macierzą. Bracia nasi z obczyzny, zobaczywszy na Wystawie właściwe oblicze Polski, tem silniej odczują swoją przynależność narodową, z tem większą dumą przyznawać się będą gdziekolwiek mają swój warsztat pracy, czy w Europie, czy w Azji, czy w Ameryce, do tego, że są synami Narodu Polskiego.

Dzieło ogólnonarodowe, jak P. W. K., zasługuje zatem na rzetelne poparcie wszystkich czynników społeczeństwa. Powszechna Wystawa Krajowa tylko wówczas spełni całkowicie swe wielkie zadanie, jeżeli ją zobaczy cała Polska. Dlatego też cała Polska stawiać się winna w prastarym grodzie Przemysława, pełnym pamiątek naszych, aby obejrzyć wielkie dzieło, stworzone przez jedność całego narodu.

Niechaj przybędzie całe szkolnictwo polskie z kraju i zagranicy, oraz zrzeszenia kulturalno-oświatowe, które w ciężkich warunkach pod zaborami cichą pracą krzewiły myśl o wolności Ojczyzny, albo te, które powstały po wojnie światowej, aby szerzeniem naszych świętych tradycji i umiłowaniem wszystkiego co polskie, podtrzymywać miłość do wolności.

Niechaj przybędą pieśniarze, co śpiewali pieśń o naszej wolności przez półtora wieku ciężkiej niewoli, niechaj staną teraz pełni dumy, że myśli, zakute w słowa przez wieszczów naszych, a ujęte w dźwięki przez twórców lutni, ziściły się.

Niechaj przybędą chłopcy polscy, ci, którzy pod Racławicami gromić umieli najeźdźcę moskiewskiego i ci, co pod Prusakiem walczyli o każdą piędź ziemi i ci, co pod Austriakiem skazani na nędzę opierali się obludzie i wyzyskowi, krzewiąc wśród siebie myśl o Polsce Niepodległej.

Niechaj przybędą również i ci, co zmuszeni do wędrówki w kraje dalekie, żyli i żyją myślą polską w przybranej ojczyźnie!

Niechaj podążą wszyscy tak, jak dążyli do szeregów zbrojnych, aby wywalczyć Polskę wolną, a wówczas zdamy niezawodnie należyty egzamin z prac i wysiłków naszych.

INŻ. M. RZECKI.



# Nasz polski Piemont gospodarczy

(Uwagi na dzień otwarcia P. W. K.).

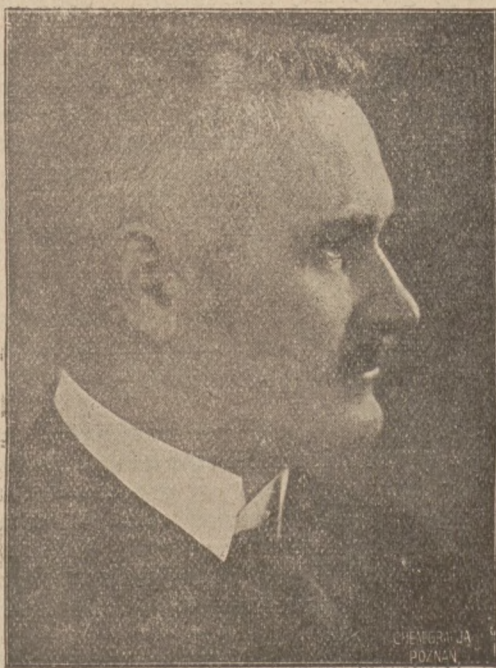
Nie jest to bynajmniej dziełem przypadku samego, iż pierwszy po upływie 10-lecia odzyskanej Niepodległości nasz popis generalny gospodarczy i kulturalny odbywa się właśnie w stolicy Wielkopolski, a więc w tym grodzie, z którego Polska, jak zawsze, tak i dziś, jest niesłychanie uradowana i dumna.

Iż pierwsza nasza P. W. K. odbywa się w murach Poznania, na to złożyło się wiele przyczyn, niejednokrotnie już zresztą w prasie wymienionych, niezawsze jednak dość uwypuklano je z tej właśnie strony, z której wielkie to dzieło oświecone, jeszcze bardziej dostojniejszych i bardziej karmazynowych nabierze barw i odcieni.

Całokształt zaś tych wszystkich przyczyn, które się złożyły na powstanie P. W. K., należałoby podzielić nie tylko na owe czysto materialne, ale przede wszystkim na owe głębszej natury przyczyny, po które sięgnąć nam przyjdzie aż do historii, a więc do tej skarbnicy faktów dziejowych, które w karty naszego 1000-letniego istnienia narodowego wpisywał swem złotem piórem Król-Duch naszych przeznaczeń i losów.

Wielkie prace przygotowawcze, których wymagała realizacja pierwszej naszej P. W. K., owe prace tak żmudne i rozliczne, trwały okrągłe lat dwa. W ciągu nich już żyliśmy się wszyscy dostatecznie chyba z myślą, iż wielkie to dzieło zawdzięcza swe powstanie i przyobleczenie się w kształty realne dwum przede wszystkim ludziom, t. j.:

CYRYLOWI RATAJSKIEMU I STANISŁAWOWI WACHOWIAKOWI.



Prezydent m. Poznania C. Ratajski,  
Przewodniczący Rady Głównej P. W. K.

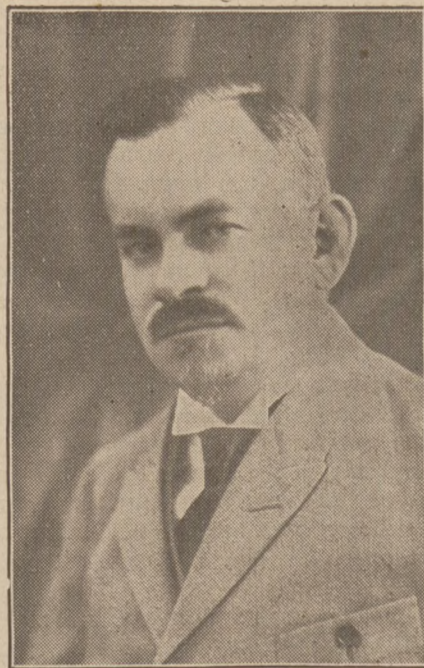
Sama inicjatywa tedy wielkoduszna wyszła w tym wypadku od tak chlubnie w pamięci Pomorza zapisanego wojewody, dr. Wachowiaka. Stała się ona jednak ciałem dopiero wtedy, gdy ją z zapałem właściwym sobie zaaprobował niestrudzony zawsze w podejmowaniu wielkich zadań, prezydent poznański, Cyryl Ratajski.

Tak to ze stopu wielkiego zapału, umiłowania sprawy ojczystej, oraz silnej a niezmówionej woli dwóch tych ludzi, oraz pracy tych ludzi, którzy z nimi współpracowali, urosła owa, jak obelisk wzniosła i jak on, na tysiące mil świata całemu bezmała widna, ta nasza poznańska P. W. K.

Do dalszych współtwórców, którzy położyli niepospolite zasługi dookoła budowy P. W. K., zaliczyć niewątpliwie należy nacz. arch. inż. Sławskiego i inż. Müllera.

Powstała zaś ona, by dać świadectwo tężyzny naszego ducha narodowego, by zadokumentować nasze mocne i niezaprzeczone już dziś niczem prawo do bytowania jako „par inter pares” wśród cywilizowanych, pracowitych i praworządnych państw Europy.

Więc nie jest to, jak się już wyżej rzekło, dziełem czystego jakiegoś przypadku, iż właśnie z tych dwóch ludzi jeden jest Pomorzaninem, a drugi znów synem równie prastarej — Ziemi Wielkopolskiej.



Dr. Stanisław Wachowiak, Prezes Zarządu  
i Dyrektor Naczelny P. W. K.

I oto, jak niegdyś przed wiekami, anioł Boży wiodł dwóch mężów natchnionych hen aż do siedziby kołodzieja Piasta i żony jego Rzepichy, iżby w domu ich rozmnożyć cudownym sposobem dary ich Boże doczesne, tak oto i dziś po upływie lat tysiąca skierował znów ten jakby ten sam anielski nasz Król-Duch zamyślił obu tych synów zachodnich dzielnic Polski, iżby w duszy swej poczęli i do urzeczywistnienia w Poznaniu doprowadzili owo wiekopomne napewno w skutkach swych dzieło „PE-WU-KI”, mające tak pięknie i wzniosłe złotą klamrą spiąć pierwszy okres naszego dziesięciolecia po uzyskaniu niepodległości.

Tak oto wielkie chwile naszej historii na przestrzeni tysiąca lat mają swe odpowiedniki.

Mądrość dziejów wywiodła Polskę z mroków legendy na pełne światło historii z ziemi tych dzielnic prastarych, których właśnie ośrodkiem jest Poznań. Tu bowiem stała kolebka naszej państwowości, tu właśnie wielki Bolesław Chrobry budował zreby tego or-



ganizmu państwowego, dla którego on stopy graniczne od Warty aż po Dniepr daleki i tu przykazał on nam strzec tego swego testamentu politycznego, jako arki przymierza.

I oto *dobry Bóg tak dał*, iż, gdy zmartwychpowstaliśmy znów do nowej i powrotnej niepodległości i gdy oto dziś wszystkim nam już stało się jasnym, iż tylko wtedy tej naszej niepodległości możemy być pewni, gdy ją potrafimy oprzeć na granitowym podłożu niczem niezwalczonej tężyzny gospodarczej — *znówuż tu na zachodzie Polski w imię właśnie tego cudownego w swej prostocie hasła powstaje owo wielkie dzieło P. W. K., które tej naszej tężyzny ma być stwierdzeniem i w jaknajszerszym tego słowa znaczeniu generalnym pokazem.*



Główny architekt inż. Roger Sławski.

Któż dziś tedy wątpić jeszcze będzie w pragmatyczną jakby konieczność tego faktu, iż *stać on się mógł* i był powinien, właśnie tu *na terenie tego naszego Piemontu narodowego, tej tak drogiej każdemu sercu polskiemu i ukochanej Wielkopolskiej Ziemi.*

Poznań, ziemi tej stolica, godnie się gotował przez wiele wieków do tej roli.

Zajrzyjcie do jego rejestrów handlowych choćby z 16. wieku. Zajrzyjcie do tych tam spisów cel różnych, które wtedy miasto pobierało od towarów, przez szlak jego przepływających. Wyczytajcie tam w tych spisach, jak to bujnie a mocno wrzało już wówczas życie handlowe i wogóle gospodarcze Poznania, owego grodu, w którego murach pierwsi monarchowie naszego państwa ułożyli się na sen wiekuisty, nieprzespany.

A choć potem najazdy szwedzkie i temu grodowi krzywd nie oszczędziły okrutnych, jednak po przejściu tej dziejowej burzy jakże wnet szybko odzyskuje Poznań swój wigor dawny i trwały. Czas klęski naszej rozbiorowej zastaje na szczęście miasto to pod względem gospodarczym w dosłownym rozkwicie.

Prusak nieubłagany depce tu prawa żywego narodu, zakazuje mowy ojczystej i ciska nam raz po raz w twarz obelgi przeróżne i zniewagi — Poznań cierpi, ale nie ulega.

Przywarł tylko w sobie mocno i jakby się przyczaił w swym wielkim bólu. Niemniej w ciszy swej cyklopowej, owej codziennej, szarej, lecz jakże wytrwałej pracy, wykuwa on przez cały ten czas niewoli wciąż niezmordowanie swą wielką przyszłość gospodarczą w Polsce. Przeczuwa ją zawsze w całej pełni i do odegrania tej wielkiej swej roli wówczas, gdy spadną z Polski więzy niewoli, się szykuje.

Więc nie jest to dziełem, powtórzmy to raz jeszcze, czystego tylko przypadku, iż już w drugim roku naszej niepodległości występuje Poznań z czynem tak gospodarczo znamienitym i otuchą krzepiącym, jak „Targi Poznańskie”.

Osiem z rzędu tych „Targów Poznańskich”, organizowanych z jaknajwiększym sukcesem, to złotej zaiste wagi dowód, iż właśnie on, Poznań, dorósł w całej pełni i w całej pełni też zasłużył na ten wielki splendor dziejowy, jaki dziś nań spada z racji pierwszej naszej w niepodległej Polsce Powszechnej Wystawy Krajowej.

Z jakże olbrzymim nakładem pracy i odpowiedzialności zorganizował on tę Wystawę i w wiekopomny czyn zaklął.



Architekt inż. Jerzy Müller.

Tedy w rozważaniu tej wielkiej pracy, żelaznej przytem wytrwałości, oraz natchnionej wprost woli, z jaką tego czynu inicjatorzy i wykonawcy, wszyscy jak jeden mąż, włożyli w to wiekopomne dzieło — pochylają się dziś przed nimi w czci i wdzięcznym pokłonieniu serca całej Polski.

Pochylają się jednak przede wszystkim przed miastem, które owej gigantycznej pracy potrafiło dać tak wspaniałe i ogólny podziw budzące ramy.

Cześć mu zato i zasłużona chwała.

Warszawa, w maju.

Dr. W.

# Zwiedzajcie Powszechną Wystawę Krajową w Poznaniu!



# Powszechna Wystawa Krajowa w roku 1929

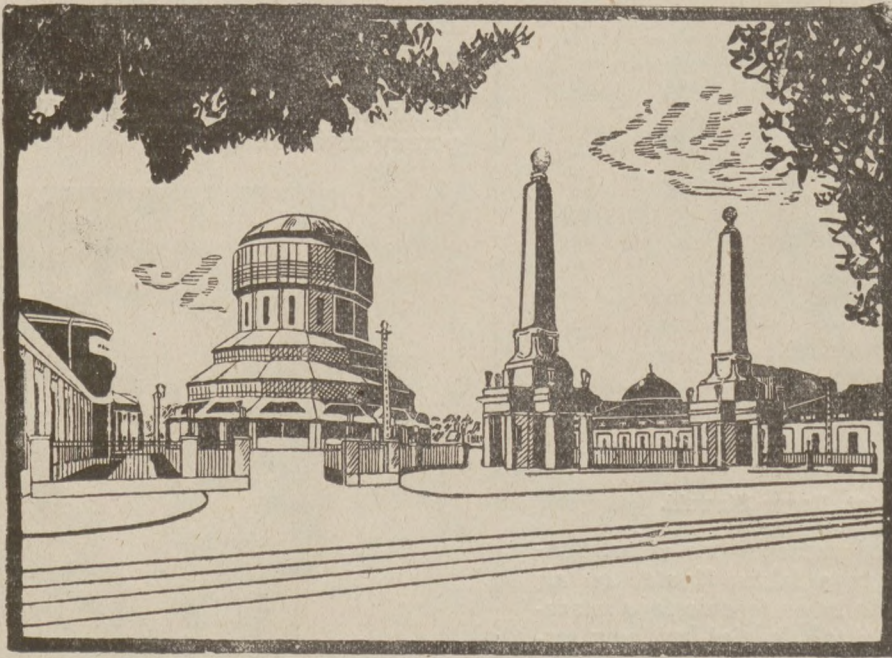
## na tle historii wystaw powszechnych

Powszechna Wystawa Krajowa w Poznaniu jest pierwszą imprezą tego rodzaju w Polsce niepodległej. Znaczenie jej, podstawy ideologiczne i rzeczowe, na których wzrosła, uwypuklają się najlepiej na tle historii wystawnictwa wogóle, a szczególnie na tle dziejów wystaw polskich.

Dzisiejszy charakter wystaw zapoczątkowany został dopiero w połowie 17. wieku, a to przez artystów paryskich, którzy wystąpili z publicznym pokazem swych prac i znaleźli szybko naśladowców. Pierwszą wystawę, obrazującą stan gospodarczy kraju, urządzili Czesi w 1791 r., aby zachęcić swych przemysłowców do walki z przemysłem pruskim. Od tego czasu rozpoczyna się długi szereg wystaw we wszystkich niemal krajach Europy i w niektórych krajach pozaeuropejskich. Na czele ruchu wystawowego kroczy Francja, a następnie żywy w nim udział bierze Lon-

lityczną. Mimo to w miarę sił i możliwości, bądź to urzęda wystawy w kraju, lub też bierze czynny udział w wystawach, urządzanych przez obcych, uczestnicząc w nich nieraz pod obcą, niestety, nadaną przez zaborcę firmą.

Pierwszą wystawą polską w b. zaborze rosyjskim, była wystawa przemysłowa w Warszawie, która doszła do skutku z inicjatywy rządu. Po powstaniu styczniowym zaniechano tam naturalnie wystaw rządowych, a natomiast szereg wystaw poczęło organizować społeczeństwo, bądź to w stolicy, bądź w prowincjonalnych miastach. Z wystaw tych pokaźne miejsce zajęły: Wystawa przemysłowo-rolnicza w Częstochowie w r. 1909, którą zwiedziło 800 tys. osób w ciągu 2-ch miesięcy oraz wystawa rzemieślniczo-przemysłowa w Łodzi w r. 1912, z frekwencją blisko 2 milj. gości.



Wejście na P. W. K. od strony dworca głównego.

dyn, urządzając w 1871 r. pierwszą powszechną wystawę, w której uczestniczy 17 tysięcy wystawców. Wystawę tę zwiedziło w ciągu 5-ciu miesięcy 6 milj. widzów, czyli przeciętnie 5 tys. osób dziennie.

Wystawę londyńską trzeba uważać za jedno z ważniejszych wydarzeń historii, jako pierwsze zetknięcie się sfer gospodarczych całego świata i jako światowy pokaz wytwórczości i surowców.

Za przykładem Londynu poszedł Nowy Jork, a potem nieprzerwanym już ciągiem urządzają stolice świata co kilka lat wielkie wystawy międzynarodowe. Wśród tych wystaw wyróżniają się: paryska z r. 1878, którą zwiedziło 16 milj. widzów, chicagowska z r. 1893 z frekwencją 27 milj. i znów paryska z roku 1900, bijącą wszystkie rekordy, bo zwiedziło ją 48 milj. gości z całego świata.

Z wystaw powojennych sławną była angielska wystawa w Wembley z 1924/25, zwiedzona przez 27 milj. gości.

Polska, pozbawiona niepodległości państwowej, nie mogła się zdobyć na tak wspaniałe, ekonomiczne manifestacje, jak kraje cieszące się wolnością poli-

tyczną. W b. zaborze austriackim zapoczątkowało wystawę Towarzystwo Gospodarskie wystawą bydła i narzędzi rolniczych we Lwowie w r. 1849, po której poszły podobne w szeregu miast prowincjonalnych Małopolski. Całość życia jednak małopolskiej dzielnicy zobrazowała dopiero Wystawa Krajowa Rolniczo-Przemysłowa we Lwowie w r. 1877.

Najwspanialszą wystawą polską w okresie niewoli była wielka Wystawa Krajowa w r. 1894, urządzona we Lwowie. Zainteresowanie wystawą lwowską w całym społeczeństwie polskim oraz wśród wychodźstwa umożliwiło dokonanie wielkiego, jak na ówczesne warunki dzieła i ukazało światu nasze moralne i materialne wartości, zaś w Polakach obudziło zaufanie we własne siły. Wystawa ta zarówno co do swoich celów oraz charakteru jest zbliżona nieco do Powszechnej Wystawy Krajowej w 1929 r.

Inicjatywę urządzania wystaw w b. zaborze pruskim wzięły w swe ręce towarzystwa przemysłowe. Wystawy te nosiły charakter propagandowo - polski i spotkały się z niezyczliwością ze strony władz pruskich. Natomiast wystawy niemieckie w Wielko-



polsce (w Bydgoszczy 1880r. i w Poznaniu 1911 r.) wymierzone były przeciw polskiemu rolnictwu, przemysłowi i rzemiosłu — a więc z natury rzeczy bojkotowane były przez Polaków.

Po wojnie światowej potrzeba urządzania wystaw okazała się w Polsce większą niż gdzieindziej, a to ze względu na rozerwane przez długie dziesiątki lat węzły gospodarcze między zjednoczonymi obecnie dzielnicami. Potrzebie bliższego poznania się dzielnic czyniły zadość corocznie odbywające się Targi w Poznaniu i Lwowie, niezależnie jednak od tego zorganizowano w Polsce po r. 1923 kilka wystaw, jak: przemysłową w Katowicach r. 1923, wzorowej wsi polskiej w Liskowie, rolniczą w Grudziądzu i Gnieźnie r. 1925, higieniczną w Warszawie r. 1927, spożywczą w Katowicach r. 1927, wodną w Bydgoszczy w r. 1927, wnętrza domu w Katowicach w r. 1928 itd. Mimo to jednak oddawna dawała się odczuć potrzeba jednolitej, obejmującej całokształt życia polskiego, wystawy powszechnej, któraby nie tylko zapoznała swoich z polskim gospodarstwem, ale równocześnie stan tego gospodarstwa zmanifestowała wobec zagranicy. Takim przedsięwzięciem jest Powszechna Wystawa Krajowa w r. 1929 w Poznaniu.

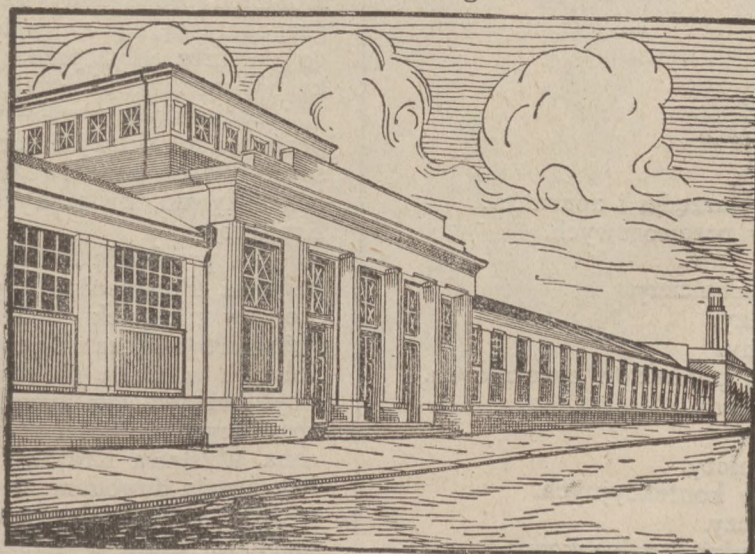
Jak widzimy zatem, Powszechna Wystawa Krajowa w Poznaniu na tle dziejów wystaw występuje jako pierwsza manifestacja ekonomiczna Polski, która godnie stanąć może obok imprez tego rodzaju czynionych zagranicą. Jeżeli weźmiemy pod uwagę, że PWK. co do rozmairów niezbyt znacznie się różni od wystawy Imperjum Brytyjskiego w Wembley, a co do charakteru i organizacji swojej jest wzorowana na pierwszorzędnych poczynaniach tego rodzaju w świecie, to jej znaczenie gospodarcze możemy rozpatrywać na tle wzorów, jakie nam dają pierwszorzędne wystawy światowe.

Wzorów takich wystawy zagraniczne dają nam bardzo wiele. A więc np. Powszechna Wystawa Krajowa Francuska już w r. 1862 przyczyniła się do powstania i rozwoju kilku przemysłów. Inne wystawy światowe w tej dziedzinie również bardzo doniosłe oddziaływały na rozwój różnych gałęzi przemysłowych poszczególnych krajów. Wogóle wystawy powszechne podnoszą tempo życia gospodarczego i kulturalnego, wpływają na wzrost konsumpcji i interesów handlowych, pośrednio zaś oddziałują na wydajność podatków i wogóle na wzrost dochodów społecznych. Zilustrujemy te twierdzenia przykładem wielkiej wystawy paryskiej w r. 1900.

Podatki pośrednie w r. 1889 wynosiły we Fran-

cji 2.477.800.00 fr., zaś w r. 1900, tj. w roku wystawowym około 2.500.000.000. Nadwyżka dochodów, zrealizowanych nad prelimitowanymi w francuskim budżecie państwa, wynosiła w r. 1900 — 100 milj. fr. Wystawa paryska 1900 r. przyczyniła się dalej do podniesienia kursu franka na giełdach krajowych i zagranicznych, wzrosły dochody w czasie jej trwania kolei, omnibusów itp. Samo Towarzystwo Międzynarodowych Wagonów Sypialnych uzyskało w okresie wystawy o 2.300.000 fr. więcej, niż w ciągu całego r. 1899, nadwyżka zaś dochodów z omnibusów paryskich wynosiła 7.500.000, zaś z dorożek konnych 2 milj. fr. Wprawdzie wystawa paryska miała charakter światowy, oraz zakrojona była na wiele większą skalę, niż Powszechna Wystawa Krajowa w Poznaniu, jednak bezwątpienia może służyć za przykład w tej mierze. Zresztą dowodów o dodatnim wpływie wystaw na dochody społeczne dostarczyć nam może również Wystawa Lwowska z r. 1894. Ogólne dochody miasta Lwowa wzrosły mianowicie z 1.283.880 złr. w r. 1893 na 1.422.875 złr. w r. 1894.

Niektóre wystawy miały na oku wielkie cele polityczne, demonstracyjne i propagandowe. I tak pierwsza powszechna wystawa międzynarodowa w Londynie w r. 1851 miała przełamać protekcyjną politykę państw europejskich, wystawa francuska w r. 1878 miała być próbą sił pobitej przez Niemcy Francji. Wystawa Krajowa we Lwowie w 1894 r. była demonstracyjnym protestem znajdującego się w ciągu stu lat w niewoli narodu polskiego, udowadniając, że jesteśmy zdolni do samodzielnej pracy twórczej. Wystawa w Wembley wreszcie miała przeciwdziałać budzącym się tu i owdzie prądom separatystycznym wśród kolonij i dominjów angielskich. Powszechna Wystawa Krajowa w Poznaniu szereg tych celów łączy w sobie. I tak przełamać ma nieznaną wśród kupców zagranicznych, ma być demonstracją naszej istotnej zdolności do życia państwowego i samodzielnej pracy twórczej, oraz przełamać ma wśród samego społeczeństwa polskiego niewiarę w siły własne i wzbudzić zaufanie do rodzimej produkcji i złączyć z Polską węzłem nierozrwalnym nasze wychodźstwo. Równocześnie jest ona pomnikiem narodowym na przełomie dwu dziesięcioleci odzyskanej niepodległości państwowej. W związku zatem ze swojemi rozmiarami, organizacją oraz celami, Powszechna Wystawa Krajowa w Poznaniu w r. 1929, jest pierwszorzędnym zjawiskiem w historii wystaw wogóle.



Hala przemysłu papierniczego, graficznego i chemicznego na P. W. K.



# Powszechna Wystawa Krajowa

od 16 maja do 30 września 1929

Dla godnego upamiętnienia 10-ciolecia niepodległości Ojczyzny, naród polski, wspólnymi siłami całego społeczeństwa, zbudował potężne dzieło: Powszechną Wystawę Krajową w Poznaniu.

Jest to pierwsza Polska Wystawa Powszechna w odrodzonej Ojczyźnie, która całkowicie obrazuje życie polskie we wszystkich jego dziedzinach, ze szczególnem uwzględnieniem dorobku naszego z ostatniego 10-ciolecia.

Protektorat nad Wystawą objął p. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Na czele do życia powołanego Komitetu Honorowego stanął Marszałek Józef Piłsudski, a obok niego wszyscy ministrowie, marszałkowie Sejmu i Senatu i obaj polscy kardynałowie.

W celu podkreślenia ogólnopolskiego charakteru Wystawy utworzono t. zw. Komitet Wielki, złożony z 400 osób, z pośród wybitnych jednostek społeczeństwa. Władzę nadzorczą na PWK. piastuje Rada Główna, licząca 40 osób — pod przewodnictwem prezydenta m. Poznania, p. Cyryla Ratajskiego. Organem decydującym jest Zarząd, któremu przewodniczy b. podsekretarz stanu i b. wojewoda pomorski — dr. Stanisław Wachowiak, który jest zarazem naczelnym dyrektorem PWK. Organem kierującym PWK. jest Dyrekcja.

Budżet Wystawy po stronie dochodów i rozchodów zamyka się sumą 15 milj. złotych.

Całość Wystawy podzielona została na 4 działy:

I. Kultury i sztuki. II. Gospodarstwa narodowego. III. Wychowania fizycznego i sportów. IV. Emigracja. Łączny teren wystawowy obejmuje 600 000 m.<sup>2</sup>, na których stało 76 budynków stałych i kilkadziesiąt pawilonów sezonowych.

W 5 kompleksach, połączonych ze sobą w jedną całość wystawową, znalazły pomieszczenie obiekty wystawowe, podzielone na 32 grupy, które się rozpadają na 200 klas.

Grupy te są następujące:

1. Kraj, ludność i administracja.
2. Nauka i wychowanie.
3. Sztuka.
4. Produkcja rolna.
5. Produkcja zwierzęca.
6. Leśnictwo.
7. Ogrodnictwo.
8. Przemysł naftowy.
9. Przemysł mineralny.
10. Przemysł szklany.
11. Hutnictwo.
12. Przemysł metalowy.
13. Przemysł maszyn, narzędzi i aparatów.
14. Przemysł środków przewozowych.
15. Budownictwo.
16. Przemysł elektrotechniczny.
17. Przemysł spożywczy.
18. Przemysł chemiczny.
19. Przemysł przerobu produktów zwierzęcych.
20. Przemysł poligraficzny.
21. Przemysł drzewny.
22. Przemysł włókienniczy.
23. Przemysł wyrobów konfekcyjnych.
24. Przemysł papierniczy.
25. Przemysł galanteryjny i zabawkowy.
26. Handel, finanse i ubezpieczenia.

27. Rzemiosło i przemysł ludowy.
28. Zakłady użyteczności publicznej.
29. Higiena i opieka społeczna.
30. Wychowanie fizyczne, turystyka i sporty.
31. Emigracja.

Oprócz tego teren wystawowy obejmuje park rozrywkowy i arenę sportową z krytą trybuną na 4 000 widzów.

W czasie Wystawy odbywa się w Poznaniu ok. 150 zjazdów i kongresów, z czego kilka ogólnosłowiańskich, oraz liczne międzynarodowe i krajowe zawody sportowe.

Podkreślić należy udział wychodźstwa w Powszechnej Wystawie Krajowej, którego dorobek zobrazowany został w pawilonie „Polonia zagranicą”. Przy czynnej współpracy polskich placówek dyplomatycznych i konsularnych powstały komitety wystawowe wszędzie, gdzie tylko znajduje się większe skupienie Polaków, a więc w Stanach Zjednoczonych, Argentynie, Chile, Brazylii, Kanadzie, Chinach, Turcji, Austrii, Belgii, Czechosłowacji, Danii, Francji, Niemczech, Rumunii, na Węgrzech i Łotwie. Komitety te zorganizowały gremjalny pokaz życia i pracy emigracji polskiej w Powszechnej Wystawie Krajowej. Pawilon „Polonia Zagranicą” po zakończeniu Wystawy zamieniony zostanie na stałe muzeum wychodźstwa polskiego.

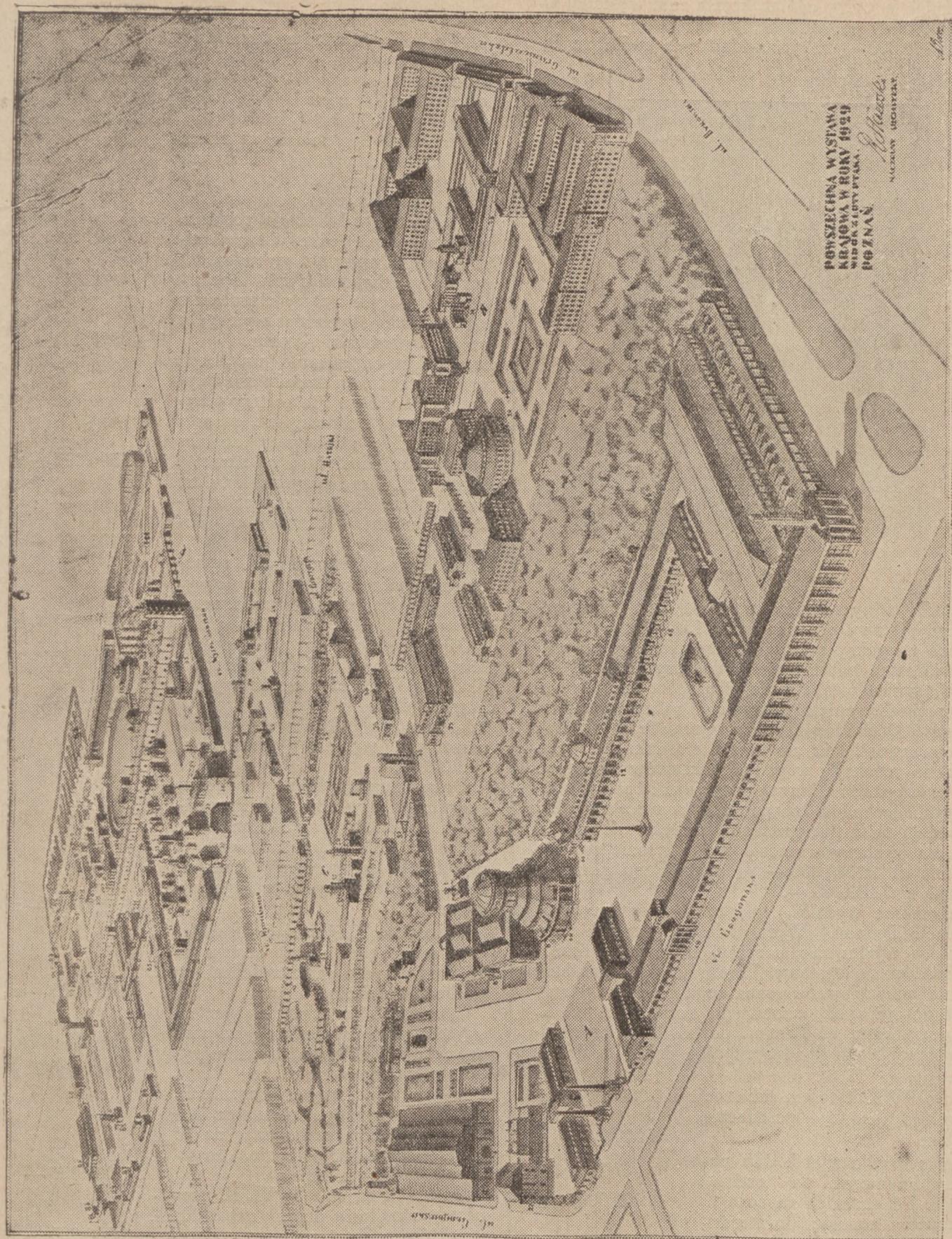
Powszechna Wystawa Krajowa, jako manifestacja twórczych sił Polski, jest widowym pomnikiem zjednoczenia ziem doniedawna rozdartej Ojczyzny. Brutalnie zerwane więzy polityczne i gospodarcze zostały nawiązane od nowa. Staropolskie szlaki handlowe odżyły. Gdańsk wzrasta coraz silniej w organizm Polski, a obok niego powstał i rozwija się nowy nasz port: Gdynia. Prastary Śląsk wrócił do Macierzy i wydawnie dla niej pracuje. Uartemmi przez przodków szlakami idzie materialna i duchowa kultura na Kresy Wschodnie. Całokształt tych zmian zobrazowany został na Wystawie i pozwoli na jeszcze dokładniejsze wyrównanie różnic i bardziej zwięzłe zjednoczenie narodu.

Jeżeli idzie o ściśle gospodarcze znaczenie Wystawy, to z jednej strony zapoznaje ona konsumenta polskiego z polską wytwórczością i jest znakomitą środkiem propagandy na rzecz samowystarczalności gospodarczej, zaś z drugiej wpływa na wzrost naszego eksportu, gdyż przedsiębiorcy zagranicznemu wykazuje możliwości w tej dziedzinie.

Zacieśnienie węzłów wychodźstwa z Macierzą, zapoznanie młodzieży z dorobkiem Polski, poprawa naszego bilansu handlowego, oto kilka zaledwie z wielu przewidywań, związanych z Powszechną Wystawą Krajową.

Na przełomie zatem dwu dziesięcioleci w życiu państwa, Powszechna Wystawa Krajowa staje, jako rzetelny rachunek sumienia z przeszłości, oraz wyraźny drogowskaz na przyszłość. I jak szereg wystaw polskich w czasie niewoli krzepił ducha narodowego i był świadectwem żywotności i energii Polaków, pozbawionych wolności politycznej, tak dzisiaj Powszechna Wystawa Krajowa w Poznaniu jest wobec całego świata dowodem, że wbrew zawistnym poszeptom wrogów, naród polski może i umie korzystać z niepodległości, którą wywalczył sobie krwią i ofiarą pokoleń.





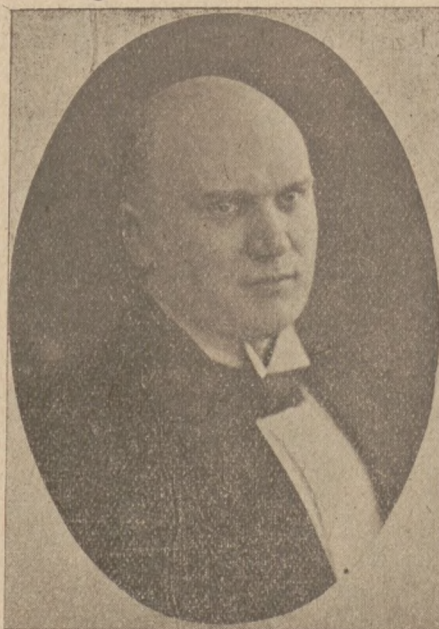
Widok terenów P. W. K. z lotu ptaka.

Objaśnienia do planu znajdują się w dodatku p. t. „Przemysł Metalowo-Maszynowy i pokrewny na P. W. K.” (str. 7).



# Ogólne koszty P. W. K.

Ujmując w cyfry ogólne koszty ram wystawy w tej formie, jakie je widzimy, przekraczają znacznie kwotę 15.000.000,— zł, przewidzianych budżetem P. W. K.



Leon Mikołajczak.

Już dziś przyznać trzeba, że wskutek rozszerzonych ram wystawy preliminowane 15 milionów zł nie wystarczą na pokrycie kosztów organizacyjnych wystawy. Główne przekroczenie dotyczy pozycji budowlanej, spowodowane podwyżką robocizny i większym zapotrzebowaniem powierzchni zabudowanej na ekspozyty. Dochód z metrażu wprowadzie również ipso facto wzrósł, lecz nie w tym stosunku, w jakim podniesiono rozchody w pozycji kosztów budowy. Trzeba oszczędzać na innych pozycjach i znaleźć źródła nowych dochodów lub przewidziane podnieść, by doprowadzić do zrównoważenia budżetu. Z chwilą zamknięcia wystawy wyniesie on po stronie rozchodów około zł 18.000.000,—, w czym Rząd partycypuje sumą zł 2.100.000,—.

Największe wydatki, związane z wystawą, ponosi miasto Poznań. Wprawdzie nie wszystkie inwestycje są wystawowe, a raczej są to przyspieszone wydatki ex re wystawy. Trzeba je atoli jako bezpośrednio spowodowane przez organizację wystawy zaliczyć do ogólnych ramowych kosztów P. W. K. Przedewszystkiem m. Poznań postawiło kierownictwu wystawy teren do dyspozycji i dokupiło dalsze płaszczyzny za

1.000.000,— zł	przynależało PWK. tytułem subwencji
1.000.000,— zł	wybudowało nową palmiarnię
2 000.000,— zł	kosztem

1.000.000,— zł	Pozatem odkupiło miasto dwa pawilony, budowane na terenie Targów Poznańskich za cenę
3.000 000,— zł	i ustanowiło komisję kwaterunkową z budżetem

Nadto do większych pozycji, pośrednio zaliczanych do wystawy, należą:

7—8.000.000,— zł	budowa hotelu „Polonja” kosztem
13 000.000,— zł	nowej elektrowni kosztem

2—3.000.000,— zł	szkoły handlowej miejskiej na terenie PWK. kosztem
5.000.000,— zł	domów mieszkalnych na czas PWK.
5.000.000,— zł	rozbudowę ulic
1.000 000,— zł	renowacje
1.000.000,— zł	roboty kanalizacyjne
2.000.000,— zł	roboty wodociągowe i kablowe

Ogólne wydatki miasta na rzecz wystawy oblicza się przeto na przeszło 45 milionów zł.

Rząd przyczynił się bardzo znacznie do podniesienia poziomu wystawy przez udział bezpośredni oraz nakłady przy wykończeniu gmachów uniwersyteckich. Wprawdzie gmachy te byłyby niezależnie od istnienia wystawy wymagały na ich wykończenie kosztu

2—3 000.000,— zł	lecz dzięki organizacji wystawy w bezpośrednim sąsiedztwie terenem, inwestycje te zostały przyspieszone. Poszczególne resorty ministerjalne udotowane zostały specjalnymi budżetami na sumę
3 500.000,— zł	Dla PWK. Rząd przyznał tytułem zwrotu kosztów generalnych urzędzenia wystawy bezzwrotną dotację

2.100.000,— zł	Ministerstwo Komunikacji wybudowało dworzec wystawowy i występuje jako poważny wystawca, partycypuje więc razem sumą ok.
----------------	--

1.000.000,— zł	Ministerstwo Poczty i Telegrafów, Rolnictwa, Reform Rolnych i Skarbu (Monopole) razem wydatkowało około
----------------	---

500.000,— zł	tak, że udział Rządu w kosztach ramowych wyniesie przeszło zł 10.000.000.—
--------------	--

Dalsze znaczne koszty ponoszą instytucje prywatne, jak Poznańska Kolej Elektryczna, która przez rozbudowę sieci tramwajowych i urządzenie autokarowej komunikacji wewnątrz wystawy angażuje się na

4—5.000.000,— zł	Starostwo Krajowe buduje domy mieszkalne z przeznaczeniem na kwatery dla gości zwiedzających — kosztem około
------------------	--

2.000.000,— zł	„Autoruch” uruchamia specjalną taksisową komunikację na czas trwania PWK. poza terenem wystawowym kosztem blisko
----------------	--

2.000.000,— zł	F-a Bracia Hugger przyszła P. W. K. z poważnym sukursem, budując centralną restaurację na 10 do 15.000 podań dziennie. Inwestycje te oblicza się na
----------------	---

2.000.000,— zł	P. K. O. na cele P. W. K. przyspieszyło budowę domu mieszkalnego, którego koszt wynosi
----------------	--

1.500.000,— zł	Do bezpośrednich inwestycji wystawowych zaliczyć należy pawilony, budowane przez wystawców na rachunek własny. Część tych pawilonów przechodzi na własność P. W. K., jako subwencja. Wymienimy poważniejsze, a zatem;
----------------	---



pawilon hut szklanych w parku Wilsona

	sumptem	250.000,— zł
pawilon Cukrownictwa	"	125.000,— zł
pawilon Starostwa Krajowego	"	150.000,— zł
pawilon m. Lwowa	"	250.000,— zł
pawilon Państw. Banku Rolnego	"	100.000,— zł
pawilon Ziemian i Ziemianek	"	100.000,— zł
pawilon przemysłu drzewnego	"	100.000,— zł
pawilon przemysłu ceramicznego	"	100.000,— zł
pawilon sztucznych nawozów	"	250.000,— zł
pawilon „Centrocementu”	"	150.000,— zł
pawilon przem. budowlanego	"	100.000,— zł
pawilon Uzdrowisk	"	100.000,— zł

a dalej przemysłu naftowego, Okocima, firmy Haberbusch & Schiele, „Urusa”, f-my Lilpop, Rau i Loevenstein, Pracy Kobiet, Hersego, fabryk likierów i cukierków, hr. Kwileckiego, Buszczyńskiego oraz w parku rozrywkowym. Ogółem prywatni przedsiębiorcy zaangażowani są na sumę 3—4 milionów zł.

Generalne koszty ramowe wystawy, jak widzimy z powyższego zestawienia, sumują się, jak następuje:

1) PWK. budżet przeszło	15.000.000,— zł
2) Miasto Poznań budżet przeszło	45.000.000,— zł
3) Rząd budżet przeszło	10.000.000,— zł
4) Prywatne wkłady budżet przeszło	16.000.000,— zł

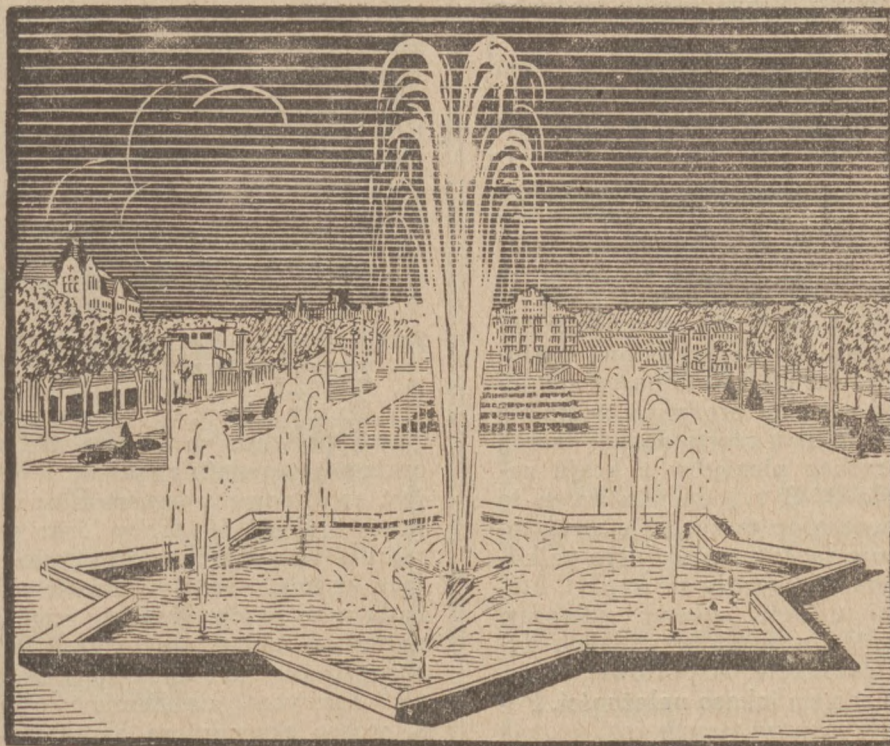
razem 86.000.000,— zł

Gdyby pozycje te maksymalnie należało określić, powiedziałbym, że suma 90 milionów nie będzie przekroczona. Skoro jednak pod uwagę wziąć należy jeszcze dalszą i to najliczniejszą grupę wydatków, a mianowicie „stoiska”, z których bardzo wiele stanowi oddzielne i kosztowne pawilony wewnątrz gmachów, to zaokrąglając możemy stwierdzić, że P. W. K. bez ekspozatów kosztuje około 100.000.000,— zł.

Ile poszczególni wystawcy poświęcili kapitału na organizację i stworzenie pokazu, wykaże osobna ankieta. Wynik jej podamy w ogólnym sprawozdaniu P. W. K.

Leon Mikołajczak,

Dyrektor spraw finansowych P. W. K.



Największa w Polsce fontanna, która znajduje się w Parku Wilsona na terenach P. W. K.

*Robotnik, rzemieślnik, urzędnik, rolnik, wielki przemysłowiec,  
wogóle wszystkie stany jednoczy Powszechna Wystawa Krajowa  
w Poznaniu.*

*Jedź i podziwiaj zbiorowe dzieło narodu polskiego!*



# Organizacja eksportu

(Referat dyrektora Arnolda Perlmuttera, wygłoszony na walnem zebraniu Związku Eksportowego Przemysłu Metalowego, odbytem w dniu 29 kwietnia r. b.)

Równolegle z podjęciem stosunków dyplomatycznych z krajami zamorskimi nasze sfery gospodarcze poczyniły próby bezpośredniego nawiązania z niemi stosunków handlowych. Nasza zamorska ekspansja rozwija się coraz bardziej i jest jednym z najciekawszych bodaj przejawów naszego życia gospodarczego. Wprawdzie w naszych stosunkach z krajami zamorskimi brak jeszcze planowości systemu i należytej organizacji, które posiadają państwa o starej tradycji handlowej, oraz rozległych posiadłościach kolonialnych, niemniej jednak dość pokaźne cyfry naszego eksportu do krajów zamorskich dokumentują naszą żywotność gospodarczą.

## TRZY PRZYCZYNY.

Jeżeli dziś nie osiągnęliśmy jeszcze wytkniętego celu i nie możemy zrealizować swych projektów i zamierzeń w krajach zamorskich, to przyczyny ku temu szukać należy u nas samych. Przyczyny te możnaby ująć w trzy zasadnicze punkty:

1. niemożność udzielania kredytów przez nasz przemysł,

2. brak przedstawicielstw handlowych w głównych portach zamorskich i światowych ośrodkach handlowych,

3. niesystematyczne ujęcie organizacji przewozu.

Jeżeli mówię o kredytach, jakich nasz przemysł musi udzielać importom zamorskim, to nie mam na myśli zwykłego kredytu, czyli sprzedaży towaru na czas, gdyż importerzy w krajach zamorskich o silnej walucie nie zawsze wymagać będą kredytów, natomiast chcą oni kupować towar cif swoje porty. Ponieważ jednak transport od ośrodka produkcji w Polsce do tego portu przeznaczenia trwa często dwa do trzech miesięcy i następnie przekaz pieniędzy z kraju zamorskiego również około 2—3 tygodni, to przez to nasz przemysłowiec, sprzedając w zasadzie swój towar za gotówkę, otrzymuje zapłatę zań dopiero po kilku miesiącach i w ten właśnie wyraża się kredyt, którego on napozór musi udzielić swemu odbiorcy. Wprawdzie banki prywatne w wielu wypadkach dyskontują tego rodzaju transakcje eksportowe, przejmując konosament i tem samem inkaso należności. Pośrednictwo naszych banków prywatnych jest jednak dosyć drogie i pozatem dla wielu firm niedostępne. Rząd powinien więc tu przyjść z pomocą przemysłowi polskiemu przez stworzenie Banku Eksportowego, któryby za pewną drobną prowizję dyskontował konosamenty, względnie polecenia inkasowe i tem samem ułatwiał eksport.

Drugą przyczyną niedomagań w eksporcie jest brak odpowiednich placówek handlowych w krajach zamorskich. Skutek jest ten, że nie możemy eksportować swoich wyrobów bezpośrednio do rynków zbytu, ba, często tych rynków zbytu wcale nie znamy i wywozimy towary nasze do krajów sąsiednich, posiadających należyłą organizację handlową. Jeżeli przyrzemy się statystyce wywozu np. wyrobów przemysłu metalowego, to stwierdzimy, że lwia część eksportujemy do Niemiec. Powstaje więc pytanie, czy Niemcy są faktycznie tak wielkimi odbiorcami naszych wyrobów przemysłowych? Nie, towary nasze są sprzedawane z Hamburga czy z innego portu wprost na te

rynki, do których my z braku odpowiednich placówek i agentów nie możemy dotrzeć! Przeżywamy obecnie okres tworzenia w łonie naszego przemysłu karteli, syndykatów, związków eksportowych itp. organizacji, zmierzających do ujednolinitości i racjonalizacji eksportu. Dopiero gdy syndykaty te wspólnym wysiłkiem czy też oddzielnie każda gałąź przemysłu od siebie wystawią sobie odpowiednie forpoczty w portach zamorskich, będzie można pomyśleć o szeroko zakrojonym planie eksportu naszych wytworów przemysłowych.

Trzecią z rzędu ważną tezą jest zdrowa organizacja przewozu. Często koszt przewozu stanowi o tem, czy dany artykuł jest konkurencyjny, czy nie, t. zn. czy eksport jego do danego kraju jest wogóle możliwy. Tej to niezmiernie ważnej kwestji poświęcamy na ogół mało uwagi. Jeżeli przemysłowiec czy kupiec ma eksportować 20 skrzyń jakiegokolwiek towaru — powiedzmy do Londynu, to przedewszystkiem rozpisuje listy do 10 mniej więcej ekspedytorów, z żądaniem złożenia mu „najtańszej”, „konkurencyjnej” oferty. Ekspedytorzy ci z kolei zwracają się do Linji Okrętowej z prośbą o podanie stawek przewozu morskiego. Przez to zwiększamy tylko sztucznie popyt na miejsca fraktowe. Linja okrętowa żadnemu z tych 10 ekspedytorów nie podaje prawdziwej stawki, lecz widząc, że tak poszukiwany jest fracht do Londynu podwyższa stawkę wobec wszystkich ekspedytorów. Na tem traci więc ostatecznie tylko eksporter.

## ZAUFANIE PODSTAWA WSPÓŁPRACY Z EKSPEDYTOREM.

Każdy kupiec czy przemysłowiec bada zaofiarowany mu towar co do jego gatunku i jakości. Będzie on tem skrupulatniej jakość towaru badał, im tańszy jest zaofiarowany towar. Ekspedytor ofiaruje pewną pracę. Jakość tej pracy, oraz sposób jej wykonania ma dla wysyłającego duże znaczenie, często decydujące wogóle o jego możliwościach eksportowych. Czy bada więc przemysłowiec, wzgl. kupiec w ten sposób najtańszą ofertę z największą skrupulatnością? Czy sprawdzenie jakości takiej oferty jest zawsze możliwe? Zazwyczaj nie. Zamiast sprawdzania jakości, musi wobec ekspedytora być stosowane zaufanie. Nie każde szumne nazwisko i zdumiewająco tania oferta nieznaney nam firmy zasługują na zaufanie. Zaufanie musi być zdobyte i zasłużone. Nieskazitelną opinią, pewnością materialną i organizacyjną przedsiębiorstwa, oraz gruntowna znajomość przedmiotu, jak również doskonałe stosunki w kraju i zagranicą, uzasadniają zaufanie do ekspedytora.

Jeżeli więc przemysłowiec ma transport do wysyłki, to powinien on zawczasu rozejrzeć się między ekspedytorami, któremu z nich zaufać. Skoro jednak padł już jego wybór na pewną firmę ekspedycyjną, to powinien on w zupełności na niej polegać. Firma ta będzie w stanie znacznie korzystniej załatwić wspomniany transport do Londynu, nie stwarzając niepotrzebnej haussy na rynku frachtowym. Stosunek pp. przemysłowców i eksporterów do firm ekspedycyjnych powinien więc ulec gruntownej rewizji. Eksport wytworów przemysłu metalowego nie mógł się odpowiednio rozwijać z powodu braku ścisłych kalkulacyj



# „WIEPOFANA“

**Wielkopolska Odlewnia  
Fabryka Narzędzi i Maszyn**  
Towarzystwo Akcyjne

Poznań - ul. Dąbrowskiego 81. - Tel. 61-56

## 1) Tokarki precyzyjne

szybkotnące model TN 180, wzniesienie kłów 180/280, rozstawienie 1000, 1500, 2000 i 2500 mm.,

## 2) tokarki precyzyjne

szybkotnące, model TJ 180, jednokołowy napęd, łoża pryzmatyczne, rozstawienie kłów 1000 i 1500 mm.,

## 3) tokarki

typu ciężkiego, model T 300, łoża pryzmatyczne, wzniesienie kłów 300/750, rozstawienie 1500 i 2500 mm.,

## 4) gryzarki obwiedniowe

do gryzowania kół o zębach prostych, skośnych i ślimakowych,

## 5) wiertarki

słupkowe i stołowe, oraz szlifierki słupkowe i stołowe. 6973

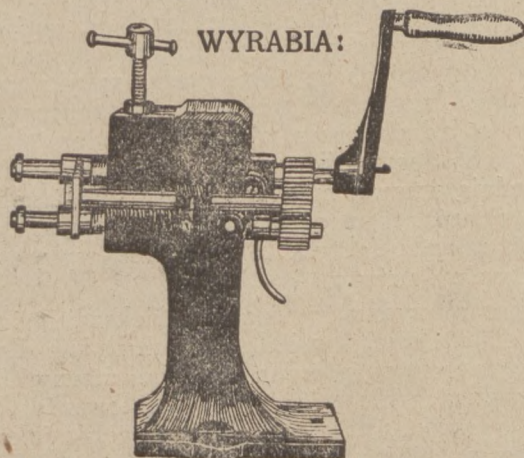
# FABRYKA MASZYN BLACHARSKICH

**M. MATUSZEWSKI :: POZNAŃ**

BIURO: św. Marcin 27 FABRYKA: Dąbrowskiego 90

6994

TELEFONY: 4045 i 1328



WYRABIA:

**KRAWĘDZIARKI - ZAWIJARKI - OKRĄGLARKI - WYGNIATARKI - CYRKULARKI  
NOŻYCE ARKUSZOWE NA ZAPĘD I NOŻNE**

I WYKONUJE RÓWNIEŻ WSZELKIE PRZYKROJE PODŁUG NADEŚLANYCH WZORÓW

# BRACIA SZAJN

Fabryka Śrub i Gwoździ  
Spółka Akcyjna

**W BĘDZINIE**

WYRABIA:

**DRUT  
i  
LINKI  
MIEDZIANE  
ELEKTROLITYCZNE**

7141a

# ST. GRABIANOWSKI

Biurowe Inżynierskie i Dom Techniczno - Handlowy

**Poznań**

Plac Wolności 14 a

Tel. 4010 i 4011

**Katowice**

ul. Słowackiego 24

(dom własny)

Tel. 1321 i 1322

**Bydgoszcz**

ul. Dworcowa 66

Tel. 912.

Poleca do dostawy ze swoich składów w Poznaniu i Bydgoszczy oraz z reprezentowanych hut:

**ARMATURE:** parową, gazową i wodociagową, szkła wodowskazowe, wizerne i ochronne manometry, oliwiarki, smarownice.

**USZCZELNIENIA:** Klingerit, tekturę azbestową i techniczną, płyty gumowe i sznur., pakunek konopny, azbestowy, grafitowany.

**POMPY:** skrzydełkowe, tłokowe, membranowe, tłoczki, smoki.

**WEŻE:** gumowe, czerwone i czarne, parciane, ssące.

**WYROBY SZMERGŁOWE:** tarcze, papier, płótno, proszek.

**APARATY DO SPAWANIA:** wytwornice, palniki do spawania i cięcia, wentyle redukcyjne, tlen, karbid, pałeczki, proszek i drut do spawania.

**PILY:** tarczowe, gatrowe i taśmowe, pilki do metalu.

**SILNIKI:** elektryczne na prąd stały i trójfazowy, silniki spalinowe.

**TYGŁE GRAFITOWE,** cegły szamotowe, masę izolacyjną, korkową i inne artykuły techniczne.

4505b



przewozowych. Jak już na wstępie wspomnieliśmy, importer zamorski, czyli odbiorca naszych towarów, chce kupować od nas wyłącznie na warunkach cif. port przeznaczenia. Natomiast przem. nasz ofiaruje swoje wytwory loco fabryka lub też fob. Gdańsk. Stawki przewozu morskiego notowane przez linje okrętowe, a osiągane zazwyczaj w sposób już wyżej opisany, przez rozsyłanie cyrkularzy do całego szeregu firm ekspedycyjnych — są zazwyczaj nierealne, a co najważniejsze — są nieobowiązujące i przemysłowiec nasz rezygnuje raczej z interesu, obawiając się ryzyka, związanego z notowaną, nieobowiązującą stawką przewozu morskiego.

## KALKULACJA PRZEWÓZOWA.

Chcąc kwestję tę rozwiązać, musimy się jej bliżej przyrzyć i zanalizować czynniki, które składają się na całość, zwaną kalkulacją przewozową. Otóż w pierwszym rzędzie kalkulujemy przewóz kolejowy do Gdańska. Na ważniejsze artykuły istnieją taryfy wyjątkowe, które zawierają pewne zniżki przewozowe dla przesyłek wagonowych przy eksporcie zamorskim.

Prawda, że zniżone opłaty przewozowe wypłacane są eksporterom dopiero w drodze reklamacyj, co w dużym stopniu obniża wartość tych udogodnień taryfowych, żądamy jednak zastosowania odpowiedniej taryfy wyjątkowej, aby móc reklamować różnicę przewoźnego. Taryfy kolejowe są niewiele stałe i ekspedytor, z którym pracujemy, na każde żądanie poda nam numer taryfy wyjątkowej i wyliczy nam stawkę za odległość od fabryki do Gdańska.

Mając już tę stawkę przewozową, kalkulacja nasza zawiera już koszty do franco wagon Gdańsk. Obecnie żądamy oferty od swego zaufanego ekspedytora od franco wagon Gdańsk do cif. portu przeznaczenia, podając jednocześnie w naszym zapytaniu wielkość ładunku, czyli jego wagę, rozmiar poszczególnych sztuk, rodzaj opakowania, oraz przybliżony termin, kiedy wysyłka mogłaby nastąpić.

Dane te potrzebne są ekspedytorowi z jednej strony dla przeprowadzenia kalkulacji kosztów przeładunku i z drugiej strony do zawarcia umowy z linią okrętową co do przewozu danego towaru. W obecnych warunkach koszty przeładunku są stałe i o ile nie następują nadzwyczajne wypadki, jak strajki ekonomiczne robotników portowych itp., to można przyjąć cyfry kosztów przeładunku również jako pozycję stałą w całokształcie kalkulacji, obok stawki przewozu kolejowego. Stawkę za przewóz morski linia okrętowa podaje dla niektórych towarów za 1 000 kg. lub za metr sześć, zależnie od tego, które obliczenie da większą sumę przewoźnego, czyli które obliczenie będzie dla linii okrętowej korzystniejsze; oczywiście ekspedytor, będąc w stałym kontakcie z linią okrętową, będzie mógł otrzymać jaknajniższą stawkę, a zwłaszcza, jeżeli eksporter poda niewiele więcej termin wysłania, aby w ten sposób ekspedytor mógł odrazu zawrzeć umowę z linią okrętową co do terminu dostawy transportu na statek. Ważną też rolę odgrywa kwestja, czy dany towar może być ładowany na pokładzie, co obniża w dużym stopniu koszt przewozu. W ten sposób mamy już całokształt kalkulacji i transport może być wysłany. Jednakże przed samym wysłaniem towaru wskazane jest zapytanie swego ekspedytora w Gdańsku o termin odejścia następnego statku do portu, do którego przeznaczony jest towar, oraz o stację w Gdańsku, do której towar należy skierować. Termin odejścia statku jest dlatego ważny, bo

na tej zasadzie można niewiele uregulować kolejowy przewóz towaru, celem zaoszczędzenia kosztów ośiowego, które powstają, jeżeli towar nadejdzie do Gdańska zawczasie.

Drugą kwestją jest sposób adresowania transportu do Gdańska. Mamy w Gdańsku 13 stacji taryfowych i dlatego też nie wystarczy zaadresować przesyłki do Gdańska — jak to często bywa, — gdyż nadejdzie ona do miasta i będzie musiała być przeeksperyjowana do tej stacji w porcie, która leży najbliżej tego miejsca, gdzie odnośny statek będzie przyjmował towary. Z tego widzimy, jak ważną jest kwestją stały i bezpośredni kontakt ze swoim ekspedytorem i nie jeden eksporter zaoszczędziłby sobie wiele kosztów, gdyby zawczasu zasiągał jego rad i wskazówek.

A teraz przystąpię do kwestji, która właściwie dała asumpt do zorganizowania dzisiejszego odczytu.

## RYZIKO W STAWCE MORSKIEJ.

Otóż przemysłowcy nasi uskarżają się, że zmuszeni są eksportować towary do Niemiec, wzgl. że nie mogą bezpośrednio wywozić ich na rynki zbytu, ponieważ nie mają ścisłych kalkulacji przewozowych. Przewóz morski jest artykułem giełdowym, t. zn., że podlega wahaniam, zależnie od konjunktury, wzgl. od popytu i podaży. Z tego też wynika, że linje okrętowe zasadniczo stawki przewozu morskiego notują bez zobowiązania. Przyjęcie takiej stawki przewozowej do kalkulacji jest więc dla naszego eksportu ryzykowne. Takby się przynajmniej zdawało. Jednakże jeżeli przyjrzymy się notowaniom stawek przewozu morskiego za lata ubiegłe, to zauważymy, że wahania te były naogół niewielkie. Pomimo to jestem przekonany, że przemysłowiec nasz stawki takiej, notowanej bez zobowiązania, nie będzie chciał przyjąć jako równouprawnionego czynnika do swej kalkulacji, składającej się ze ściśle wyliczonych cyfr. Dlatego też Towarzystwo, które reprezentuję, by przyjąć z pomocą naszemu przemysłowi, chce przyjąć to ryzyko na siebie. Będziemy ofiarowali stawki przewozu morskiego obowiązujące — oczywiście na pewien okres czasu — powiedzmy na przeciąg 4-tych tygodni — poczem oferta nasza będzie odnawiana. Jak już wspomniałem, Towarzystwo nasze przyjmuje przy tego rodzaju transakcjach na siebie pewne ryzyko, aczkolwiek w zasadzie wahania nie są zbyt znaczne. Nie miałoby to jednak sensu, aby wziąć jedną stronę i dlatego też odnośne firmy, któreby zawarły z nami odpowiednią umowę, musiałyby się również zobowiązać, że odnośne transporty, o ile transakcja dojdzie do skutku, będą faktycznie wysyłane wyłącznie za naszym pośrednictwem.

Skoncentrowanie transportów większej ilości firm Związku Metalowego w jednym ręku będzie dla firm tych niezmiernie pożyteczne. Z jednej strony bowiem przez zgromadzenie większej ilości towarów dadzą się obniżyć koszty przeładunku i następnie jako ekspedytorzy potężnego przemysłu metalowego, będziemy dużym i poważnym kontrahentem wobec linii okrętowej i będziemy mogli osiągnąć jaknajniższe stawki przewozowe. Co do treści i formy proponowanej przez nas umowy musielibyśmy się jeszcze porozumieć z zainteresowanymi firmami. Uważam jednak, że tego rodzaju koncentracja przewozów przemysłu metalowego w rękach jednego towarzystwa transportowego stanowić będzie krok naprzód na drodze do konsolidacji i usystematyzowania naszego eksportu i naszej ekspansji zamorskiej wogóle.



Hurtowe Składy Żelaza i wyrobów żelaznych

**„TEHAZ”**

Towarzystwo Eksploatacji i Handlu Żelazem

6560

Sp. z o. odp.

Zarząd: Warszawa, ul. Koszykowa 39

Telefon 409-50, 197-60

Oddziały: Bydgoszcz, Jagiellońska 46-47

Telefon 16-25, 768, 491

Kowel, ul. Łucka 42. Telef. 39, 21

Poleca do natychmiastowej dostawy ze składu:

Dźwigary |—| i żelazo korytkowe |—|

Żelazo handlowe

Blachy

Bednarkę gorąco i zimno walcowaną

Stal resorową

Surówkę odlewniczą

Druty

Gwoździe

Hufnale

Podkowy

Łańcuchy

Zgrzebła

Osie

Nakrętki i kapsle do osi

i t. d.

Łopaty krajowe i zagraniczne

Widły „ „

Naczynia emalowane i ocynkowane

Wiadra ocynkowane

Konwie do mleka

Garnki lano-żelazne H. i V.

Piece Herzfelda i Viktoriusa

Rury i kolana

Armatury do pieców

Kosy

Sierpy

Siekierzy, oskardy i młoty

Części do plugów i kultywatorów

**Dostawa żelaza wprost z Hut**

po cenach Syndykatu Polskich Hut Żelaznych.

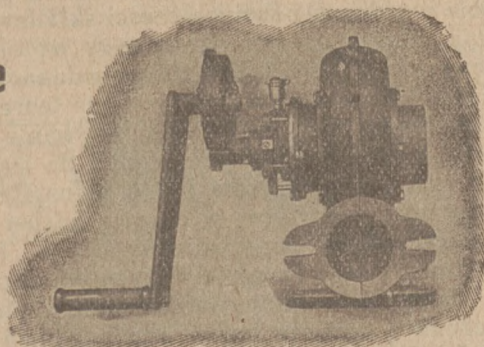
**Dmuchałki kowalskie**

ręczne,  
transmisyjne

w wytwornem  
wykonaniu



6402a



**„MONTANIA” Katowice** skr. poczt. 442



**Maszyny**

i okucia budowlane

(specjalność: „Baskwile”)

wykonuje

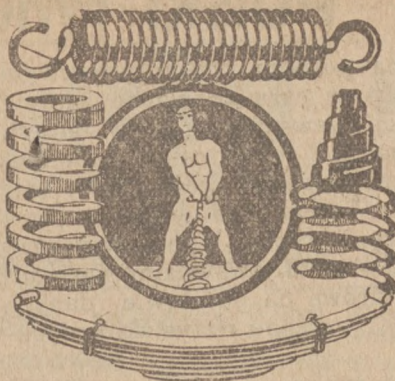
6624

**Firma JAN BRODA**

TORUŃ, UL. KOSZAROWA 11-13. TELEFON 1441 i 1442

Adres telegraficzny: „BRODABIURO”

**Sprężyny wszelkiego rodzaju**



najtaniej i najprędzej

dostarcza firma:

7286

**GOLDMAN  
i ENDELMAN**

WARSZAWA

Widok 11. tel. 130 88

**„Wartome”**

właśc.: St. Zieliński

**Fabryka Maszyn i Armatur  
Odlewnia Metali**

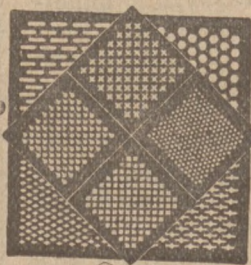
Poznań, ul. Dąbrowskiego 79, Telefon 65-74

Wykonuje wszelką armaturę parową, gazową i wodną, repara-  
cje wszelkich maszyn rolniczych i armatur. Gryzowanie  
kół zębatach do samochodów i t. d. Odlewy z miedzi,  
spizu, mosiądzu, fosforbronzu, niklu, stalbronzu i wszelkie  
odlewy galanteryjne i t. p. 6806

Kosztorysy i porady techniczne bezpłatnie.

**BLACHY DZIURKOWANE (SITA)**

6368



dla przemysłu żelaznego, cemen-  
towego, papierniczego, kopalnia-  
nego, chemicznego, dla rolnictwa,  
cukrownictwa, młynarstwa, fabryk  
krochmalu, gorzeln i browarów,  
do wszelkich urządzeń i aparatów  
technicznych, oraz blachę ażurową  
do celów budowlanych, ozdób itp.

Wykonuje z wszelkich materiałów  
w dowolnych rozmiarach i grubości

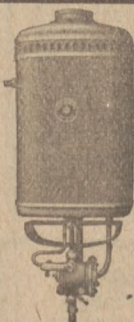
**WYTWÓRNIA BLACH DZIURKOWANYCH**

**„SITO” WARSZAWA, UL. DOBRA 86**

7250w

telefon 1-92.

5717



Polecamy:

**Aparaty gazowe**  
♦ kąpielowe ♦  
**prof. Junkersa**



7099a

**EUGEN WEISSMANN**

SPÓŁKA KOMANDYTOWA

**RYBNIK, G. ŚL. TELEFON NR. 63**



# Polski rynek rowerowy

Sytuację ogólną na polskim rynku rowerowym scharakteryzować można w paru zdaniach: stały i szybki wzrost konsumpcji wewnętrznej, silny import, zwiększający się równoległe ze wzrostem zapotrzebowania, słaby przemysł krajowy, rozwijający się ostatnio bardzo wybitnie, jednakże w tempie znacznie powolniejszym, niż spożycie. Biorąc jako daty porównania sześćdziesiąte 1923 — 1928, otrzymamy następującą charakterystykę cyfrową na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego i statystyki produkcji fabryk.

1. Zapotrzebowanie rynku w r. 1923 — 30 000 sztuk rowerów, zapotrzebowanie rynku w r. 1928 — 120 000 sztuk rowerów.

Liczbę tę wykazują czterokrotny wzrost zapotrzebowania.

2. Import całkowity w r. 1923: około 500 ton wartości w przybliżeniu 6 milionów zł, import całkowity w r. 1928: około 2 600 ton wartości w przybliżeniu 30 milionów zł.

Import wzrósł więc pięciokrotnie. Należy zaznaczyć, że 93 proc. importu jest pochodzenia niemieckiego.

3. Produkcja krajowa w r. 1923 wyniosła 8 000 sztuk rowerów, produkcja krajowa w r. 1928 wyniosła 25 000 sztuk rowerów, a więc wzrost produkcji jest trzykrotny, przyczem faktyczny rozwój przemysłu krajowego datuje się dopiero od lat trzech mniej więcej.

W chwili obecnej posiadamy w kraju: 5 wytwórni większych, produkujących rocznie od 2 do 5 tysięcy sztuk rowerów każda, oraz około 5 wytwórni mniejszych, których produkcja roczna nie przekracza kilkuset sztuk. Ponadto szereg większych i mniejszych warsztatów montażowo-reparacyjnych, oraz liczny drobny przemysł chałupniczy. Z powyższych wytwórni tylko wytwórnie większe reprezentują właściwy przemysł, wyrabiając całkowicie większość części składowych rowerów z surowców pochodzenia krajowego, reszta zaś przeważnie zajmuje się montowaniem rowerów z części pochodzenia zagranicznego, wytwarzając w najlepszym razie tylko ramy i kierowniki rowerowe. Ogółem przemysł rowerowy, nie biorąc pod uwagę przemysłu pomocniczego, zatrudnia w chwili obecnej od 1 500—2 000 robotników i osób administracji. W roku ubiegłym, dzięki pomyślniejszej konjunkturze, naskutek zwaloryzowania cel, fabryki krajowe znacznie powiększyły swą produkcję, ponadto przybyło parę nowych wytwórni, które zaczynają się pomyślnie rozwijać.

Rozwój idzie w szybkim tempie, przyczem daje się zauważyć pożądaný objaw różniczkowania produkcji i specjalizacji odrębnych gałęzi, co jedynie może być podstawą racjonalnego rozwoju przemysłu rowerowego.

Przechodząc do szczegółowego omówienia sytuacji w okręgu warszawskim, należy zaznaczyć, że jest to jedyny okręg, w którym doniedawna ogniskował się prawie całkowicie właściwy krajowy przemysł rowerowy, w przeciwieństwie do innych okręgów, które, chociaż były większymi konsumentami rowerów (woj. poznańskie, górnośląskie, pomorskie), przemysłu takiego nie posiadały wcale. Wytwórnia rowerów w Poznaniu („Inventia”) powstała przed 3 laty, zaś w Bydgoszczy (W. Tornów) — w r. 1928. Natomiast w Warszawie posiadamy 3 większe fabryki (K. Lipiński, B. Wahren, F. Zawadzki), z których

jedna stanowi wogóle najstarszą fabrykę krajową (B. Wahren) i egzystuje od r. 1893, zaś dwie pozostałe istnieją od r. 1915. Z tych powodów zagadnienia handlu i przemysłu rowerowego układają się odmiennie w okręgu warszawskim i należy je rozpatrywać oddzielnie.

Poza wspomnianymi trzema właściwymi wytwórniami, produkującymi większość części składowych rowerów, w okręgu warszawskim istnieje szereg większych lub mniejszych warsztatów montażowych, z których niektóre wyrabiają ramy rowerowe. Produkcja łączna tych wytwórni i warsztatów wyniosła w r. 1928 przypuszczalnie około 12 000 szt. rowerów, wykonanych bądź całkowicie, bądź zmontowanych z części pochodzenia krajowego i zagranicznego. Stanowi to 50 proc. całkowitej produkcji krajowej. Można przypuszczać, że konsumpcja rowerów w okręgu warszawskim wyniosła w tym roku około 15 000 sztuk, z czego na Warszawę przypadnie od 3 do 4 tysięcy (ilość zarejestrowanych w Warszawie rowerów wynosi 10 000). Z tego widać, że wytwórnie warszawskie są w stanie pokryć zapotrzebowanie okręgu warszawskiego. W rzeczywistości jednak dzieje się nieco inaczej, gdyż wytwórnie warszawskie, jak dotąd, produkują rowery typu droższego, sportowe i luksusowe, podczas gdy poznańskie i pomorskie — typ tani, do użytku robotników itd. Stąd rowery warszawskie rozchodzą się po całej Polsce, natomiast okręg warszawski uzupełnia zapotrzebowanie na modele tańsze drogą importu zagranicznego.

W celu obniżenia kosztów produkcji w fabrykach warszawskich dał się zauważyć w roku 1928 zdrowy objaw różniczkowania i specjalizowania produkcji w wyrobie masowym pewnych części składowych. I tak: jedna z fabryk uruchomiła masowy wyrób obręczy i kół rowerów, w skali takiej, że prawdopodobnie już w ciągu roku przyszłego będzie w stanie teoretycznie pokryć na ten artykuł całe zapotrzebowanie przemysłu krajowego, inna fabryka przystąpiła do masowej produkcji ram i kierowników i t. d. Została dokonana znaczna ilość inwestycji w obrabiarkach i aparatach, pozwalających na usprawnienie metod fabrykacyjnych. Zmiany te wymagają dużych wkładów pieniężnych i tempo ich dokonywania jest z konieczności ograniczone z powodu braku odpowiednich kapitałów (o udziale kapitałów zagranicznych nic nie wiadomo). Należy zauważyć, że świeży kapitał prywatny b. niechętnie angażuje się w tę gałąź przemysłu, gdyż 1-o jest to przemysł wybitnie sezonowy, skąd płynie konieczność produkcji na skład i niemożność szybkiej realizacji zysków, 2-o jest mało rentowny z powodu silnej konkurencji zagranicznej i braku należytej ochrony celnej, 3-o jest oparty na sprzedaży ratowej, długoterminowej (10—12 miesięcy), przy bardzo niskim oprocentowaniu kredytów i utrudnionem dyskoncie weksli, dłuższych ponad 3 miesięczne.

Zasadniczo sezon sprzedaży hurtowej przypada w miesiącach marcu i kwietniu (w miesiącach zimowych produkcja odbywa się na skład), sezon sprzedaży detalicznej — w maju, czerwcu, lipcu i sierpniu, słabiej we wrześniu. Uzależniony jest on w ogromnym stopniu od pogody. W roku 1928 z powodu późnej wiosny i deszczowego lata sezon był znacznie opóźniony i krótszy, niż zwykle, był natomiast bardzo intensywny, naogół średnio pomyślny. Mimo to, dzięki zwaloryzowaniu stawek celnych w marcu i utrzymaniu wojny celnej z Niemcami (kontyngent na ro-



# KORZYSTNE HURTOWNE ŹRÓDŁA ZAKUPU



**Władysław Chudzikowski**  
**Fabryka kas ogniotrwałych**  
 Lwów, ul. Na Błonie 22, tel. 15-34  
 WYKONUJE

Skarbonki oszczędnościowe - Kasy pod-  
 ręczne - Kasy do wmurowania - Szafy  
 pancerne - Kasy ogniotrwałe. 5512

**Fabryka Armatur — Odlewnia Metali**  
 właśc. JAN ŻURAWICZ 6053  
**POZNAŃ, ul. Dąbrowskiego 83 - 85.**

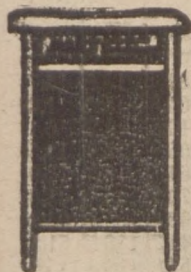
Wykonuje wszelką armaturę parową, gazową i wodną.  
 Odlewy z miedzi, spiżu, mosiądzu, fosforbronzu, niklu,  
 stalbronzu i wszelkie odlewy galanteryjne i t. p.  
 — Kosztorysy i porady techniczne bezpłatnie. —

**ARMATURE** do instalacji ogrze-  
 wania centralnego:

2925a kran-y-regulatory, zasuw-y Peeta, odwadnia-cze i t. p.  
 oraz

armaturę przeciwpozarową, wodociągową i kąpielową  
 w wytwornym wykonaniu polecają

Janczewski i Freymark, Warszawa, Mokotowska 49



**TARKI DO PRANIA**

najlepsze wykonanie 6220

„MARS“

FABRYKA WYROBÓW DRZEWNYCH

Tel. 32. LUBLINIEC (G. ŚI.) Tel. 32.

BIURO SPRZEDAŻY: Katowice, ul. Słowackiego  
 nr. 16, tel. 536 & 1074.

**ZAKŁADY GRAWERSKIE W STALI**  
**G. WINDYGA**

7376 Warszawa, Żelazna 66 — Telefon 503 58

Specjalność:

sztance do wytłaczania wyrobów metalowych i srebr-  
 nych, stemple i znaki firmowe do wybijania. Masowa  
 fabrykacja cyfr i alfabetów stalowych różnej wielkości.

Mam do oddania każdą ilość

**prima Carbolineum**

po cenie najtańszej. 6289a

M. Mrugowski, Poznań św. Marcin 62.

Benzyna - Benzol - Oleje - Smary - Import olejów ameryk.

**Płyty fibrowe amerykańskie**

i płyty we wszystkich wymiarach, jak również pres-  
 pan w arkuszach, mika, taśma izolacyjna, taśma gu-  
 mowa (paraguma) etc. etc. najkorzystniej do nabycia  
 w Hurtowni artykułów techn. i elektrotechnicznych

S. Szajer, Kraków, ul. Wiślna, telefon 4154

7131



**ŚRUBY**

toczone i części fasonowe z mo-  
 siądzu, stali i żelaza podług  
 wzoru lub rysunków, po  
 cenach konkurencyjnych.

Precyzyjne wykonanie. 7223

**W. GIERCZYŃSKI i Ska, Poznań, św. Marcin 13**

Hurt. rowerów<sup>4313</sup> oraz wszelkich części rezerwo-  
 wych, wirówki, butelki termosowe  
**HURTOWNIA PNEUMATYKÓW T. z o. p. OSTRÓW (Wlkp.)**

**LINY** stalowe i konopne  
 poleca 6604  
**B. Muszyński, fabryka lln, LUBAWA**

**VULKAN** rozczyzn gumowy<sup>7058</sup> fabrykuje w tubkach i puszkach  
 (Gummilösung) w najlepszym gatunku  
 „GUMY“  
 Poznań, ul. 27 Grudnia 15

**Trzcinę sufitową**

pierwszorzędnej jakości własnego wyrobu dostarcza  
 korzystnie

**Gustaw Glaetzner**

Centr. Materiałów Budowlanych i Dachówek  
 Poznań 3, Mickiewicza 36.

Telefon 85-80.

4308

Założona 1907 r.

**Nieustająca Wystawa Maszyn**

7265

LWÓW, Leona Sapiehy 8.

Sprzedaż motorów „Diesla“, „Junkersa“, elektrycznych,  
 wszelkich maszyn nowych i używanych, pędni.

Przyjmujemy zgłoszenia do sprzedaży maszyn i motorów.

**Maszyny młynarskie**

wyrabia pod gwarancją

**ZAKŁAD STOLARSKI BUDOWY MŁYNÓW**  
**JANA BACHNIAKA**

w St. Żywcu - Małopolska

7203

**Zakład WYROBÓW Drucianych**

**MICHAŁ RUS** Zadziewle obok Żywca

Poleca solidnego wykonania sprzęty kuchenne i przybo-  
 ry dla gospodarstwa, z drutu, cynowane oraz wycieraczki  
 do butów wszelkich wymiarów, na żądanie wykonuje  
 wszelkie artykuły druciane, według oryginalnych nade-  
 słanych wzorów po bardzo przystępnych cenach. 6417

**Czyściwa do maszyn**

oddają franko do wszelkich stacyj w kraju, po cenach  
 konkurencyjnych. — Oferty i wzory na żądanie.

**Max Gruenstein, Łódź, ul. Piotrkowska 36.**

tel. 31-89.

6205



wery kompletnie obowiązuje nadal, wówz części składowych — nieograniczony), koniunktury dla rozwoju produkcji krajowej kształtowały się znacznie pomysłniej, niż w r. 1927, zwłaszcza od grudnia 1928 r., od kiedy weszło w życie rozporządzenie, podnoszące cło na ramy rowerowe do wysokości pełnej stawki, jak za kompletne rowery. Wpłynęło to na wzmożenie produkcji. Jeżeli chodzi o surowce, na jakich pracuje przemysł, to są one prawie bez wyjątku krajowe, natomiast półfabrykaty są w większości pochodzenia zagranicznego. Ceny surowców krajowych, zwłaszcza podstawowych, jak rury, blacha i drut, są droższe (bez cła) o 50 do 100 proc. od cen w kraju konkurujących (Niemcy, Francja). W r. 1928 nastąpiła parokrotna zwyżka cen. Skutkiem tego półfabrykaty krajowe przy niskiej ochronie celnej z trudem wytrzymują konkurencję pod względem cen z zagranicznymi. To samo, w większym stopniu, da się zaobserwować przy cenach fabrykatów gotowych, które niejednokrotnie muszą być droższe od zagra-

nicznych. Ma to jednak i swoją dobrą stronę, gdyż zmusza fabrykantów krajowych, chcących się utrzymać na rynku, do produkowania towaru pierwszorzędnej jakości, aby usprawiedliwić nieco wyższą cenę (10—20 proc.). Dlatego rowery markowe polskie przewyższają jakością zagraniczne: są one nabywane chętnie i popyt na nie wzrasta wraz z rosnącym zaufaniem do firm znanych. W roku ubiegłym dało się zauważyć wzmożenie konkurencji przemysłu niemieckiego, który przechodzi silny kryzys w gałęzi rowerowej z powodu nadprodukcji i zaczyna pracować ze stratą, wyprzedając zapasy niejednokrotnie poniżej ceny kosztu. Pomaga mu w ekspansji ponadto silny dumping eksportowy. W związku z tem fabryki krajowe zmuszone były znacznie rozszerzyć ramy udzielanego kredytu (do 12 miesięcy) przy sprzedaży na raty. Równocześnie pogorszyła się znacznie wypłacalność klientów, zwłaszcza w końcu roku sprawozdawczego wzrosła znacznie ilość protestowanych weksli. (Przem. Met.)

## ✱ Z ŻYCIA GOSPODARCZEGO ✱ ZAGRANICY

### NIEMCY.

Od dnia 1 maja b. r. zostały w zagłębiu Ruhry odnowione umowy taryfowe w kopalnictwie i górnictwie. Postępowanie ugodowe poprzedziły memorjały właścicieli kopalń i związków robotników górników o rentowności tych przedsiębiorstw, których wywody i dowody cyfrowe, zdawałoby się, mogły być najlepszymi podstawami do dyskusji i ustalenia wysokości zarobków na przyszłość. Tymczasem w ugodzie z 22 kwietnia pominięto te wywody. Sąd rozjemczy w Dortmundzie postanowił łącznie z pracodawcami podwyższyć płace robotnikom, pracującym na dole o 5,45 proc., a robotnikom, pracującym na wierzchu o 3,25 proc. Zato zmniejszone zostały opłaty knapszaftowe, tak, że nowa podwyżka płac robotniczych nie obciąża budżetu przedsiębiorstw, ale zato obciąża skarb państwa, który te koszty pokrywa. W ten sposób przemysł górniczy w zagłębiu Ruhry wszedł z dniem 1 maja rb. na nowy tor stałej subwencji państwowej, którą chwilowo oblicza się na rok na 40 milionów marek. Orzeczenie to ma jednak także inne znaczenie, mianowicie to, że mimo pozornego zwycięstwa robotników, przedsiębiorcy nie odstąpili od swego zapatrywania, że obecne dochody i rentowność przedsiębiorstw nie pozwalają na podwyższanie płac robotniczych.

Na rynku żelaza i wyrobów żelaznych ruch utrzymuje się ciągle mało ożywiony, zwłaszcza gdy się weźmie pod uwagę, że to przecież już maj, a przemysły oczekują nowych zamówień, gdyż stare się wyczerpują. Najlepiej przedstawia się obecnie rynek drutu i wyrobów drucianych, który obecnie przeżywa swój wysoki sezon. Mimo to przemysł druciany i wyrobów drucianych nie jest w stanie rozwinąć tak silnej produkcji, jak po inne lata, gdyż brak mu środków pieniężnych. Ceny utrzymują się na stałym poziomie, z wyjątkiem cienkich drutów metalowych, które z dobrze znanych powodów zostały podwyższone.

### MEKSYK.

Jednym z głównych źródeł bogactwa krajowego są złoża i kopalnie rud. Na 31 stanów meksykańskich w 24 kwitnie kopalnictwo rud, złota, srebra, miedzi, ołowiu i cynku.

Oto jak od roku 1920 przedstawia się wedle danych statystyki produkcja i wywóz metali z Meksyku:

w r.	w 1000 kg:				w 1000 ton:					
	złoto		srebro		miedź		ołów		cynk	
	pro- dukcja	eksp.	pro- dukcja	eksp.	pro- dukcja	eksp.	pro- dukcja	eksp.	pro- dukcja	eksp.
1920	22.97	7.3	2073.5	1801.2	45.2	49.2	85.2	82.2	13.6	15.7
1921	21.29	6.9	2005.1	1850.9	12.2	15.2	60.5	60.5	5.0	1.3
1922	23.28	8.4	2521.8	2222.1	27.1	26.9	120.8	110.5	3.2	6.1
1923	24.31	8.5	2826.1	2459.3	54.9	53.4	167.1	155.7	18.5	18.5
1924	24.80	8.3	2845.6	2493.4	51.8	49.1	161.2	164.1	18.0	18.9
1925	24.54	7.5	2889.1	2786.8	53.6	51.3	186.1	170.7	45.8	45.8
1926	24.03	8.9	3057.3	2915.8	56.5	53.8	200.4	208.4	105.4	105.4
1927	22.55	10.2	3252.6	3257.2	57.8	58.0	242.2	241.7	136.5	51.5
1928 (I—X)	16.51	5.5	2514.0	2513.8	43.9	43.8	170.5	157.8	116.3	115.6

Powyższe dane wykazują, że Meksyk oprócz bogatych źródeł naftowych, posiada także inne skarby naturalne, które mogą stale pomnażać jego dobrobyt. Wprawdzie produkcja złota w ostatnich dwóch latach znacznie się zmniejszyła. Przyczyną tego objawu jest nie tylko niskowy kurs złota na rynkach światowych, ale także wyczerpywanie się żył złotonosnych.

Produkcja srebra zato, mimo niepomysłnego stanu jego akcyj na rynkach zbytu, ciągle się podnosi, a w rzędzie państw produkujących srebro, Meksyk zajmuje pierwsze miejsce i wydaje sam rocznie 40 proc. ogólnej produkcji.

Mimo pomyślnych wyników w kopalnictwie rud metalowych, ogólna sytuacja tego przemysłu nie przedstawia się zbyt różowo; przeżywa ona bowiem ciężki kryzys, wskutek którego nawet większe przedsiębiorstwa starają się o uzyskanie od rządu zezwolenia na zawieszenie swej pracy. Jako powód podają tę przedsiębiorstwa niemożliwość kontynuowania swej pracy, która wynika z zbyt niskich cen metali na rynkach międzynarodowych. Koszty bowiem produkcji, opłaty podatkowe i transportowe pochłaniają cały zarobek sprzedaży. Naprawić może sytuację zmiana meksykańskiej ustawy o kopalnictwie.

Wobec jednak obecnie panującej haussy na rynkach metali i przemysł meksykański znajdzie dobrą koniunkturę i rozwinie intensywniej swą produkcję.  
(Zebrał i opracował P. W.)



Ku upamiętnieniu pierwszego dziesięciolecia odzyskanej niepodległości państwowej Polski  
odbędzie się w czasie

od 16 maja do 30 września 1929

# POWSZECHNA WYSTAWA KRAJOWA W POZNANIU

Protektorat nad Wystawą raczył objąć

**Pan Prezydent Rzeczypospolitej Dr. Ignacy Mościcki,**

który dokona otwarcia Wystawy dnia 16 maja o godz. 10-ej przed południem.

**W skład Komitetu Honorowego wchodzi wszyscy Ministrowie  
z Marszałkiem Piłsudskim na czele, obaj Kardynałowie i Marszałkowie Sejmu i Senatu.**

*Ogólnopolski charakter Wystawy podkreślony został przez Komitet Wielki, w skład którego wchodzi 400 osób z pośród najwybitniejszych jednostek społeczeństwa, reprezentujących administrację państwową, rolnictwo, sztukę i naukę, przemysł, finanse i handel.*

*Na tę rewję naszych bogactw i wartości kulturalnych, gospodarczych i społecznych, na to uroczyste święto myśli i pracy polskiej mają zaszczyt zaprosić cały Naród*

**RADA GŁÓWNA, ZARZĄD i DYREKCJA  
POWSZECHNEJ WYSTAWY KRAJOWEJ**

## „GRAKONA”



FABRYKA WYRABIA:

**Onufry GERTNER i S-ka**  
**Fabryka pilników i narzędzi**  
**T. Z O. P. W BYDGOSZCZY**

### Oddział I: Pilniki

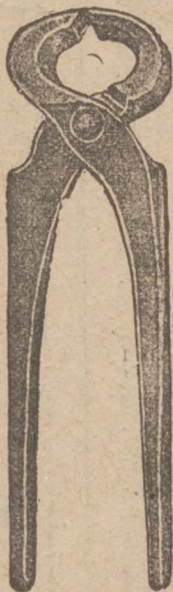
pilniki różnych typów, tarniki do drzewa, skóry, miękkich metali, raszple kowalskie i pilniki do ostrzenia pił.

### Oddział II: Narzędzia

obcęgi ręczne, obcęgi monterskie różnych typów, kleszcze, młotki, śrutaki, mejsle, oskardy młyńskie, oprawki do oskardów, młotki kamieniarskie, skrobaki.

### Oddział III: Cukrownictwo

noże dyfuzyjne, zeberkowe, daszkowe, prasowane różnych typów i wymiarów, gryzy do ostrzenia noży dyfuzyjnych, pilniki specjalne do ostrzenia noży.



### Oddział IV: Nawierzchnia kolejowa

łapki, podkładki różnych typów, śruby do podkładów „tirfonds”.

### Oddział V: Kuźnia wykrojowa

klucze do śrub kute i prasowane, babki i młotki do klepania kos, klucze do rowerów i samochodów. — Przyjmujemy zlecenia na części kute i prasowane według rysunków i wzorów.

### Oddział VI:

budowa młotów sprężynowych i maszyn do nabijania pilników.

**200 pracowników.**

**Za wyroby nasze dajemy pełną gwarancję.**

**Wystawiamy na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu, w Pałacu Targowym I piętro.**

7417



# WIADOMOŚCI Z BRANŻY

## ZJAZD FABRYKANTÓW GWOŹDZI I DRUTU.

W dniu 18 kwietnia b. r. odbył się w Krakowie zjazd członków syndykatu polskich fabryk gwoździ i drutu, na którym poza omówieniem ważniejszych spraw aktualnych, związanych z rozpoczęciem się sezonu, stwierdzono całkowicie pomyślny stan wyników prac zeszłorocznych. Stwierdzono też, że jak dotąd panuje jeszcze w branży gwoździ i drutu nader małe ożywienie, a to wskutek opóźnienia ruchu budowlanego, jak również i ze względu na przerwy świąteczne, kiedy składnicy nie zaopatrywali się w towar. Fabryki więc wciąż jeszcze pracują w ograniczonym zakresie, chociaż w najbliższych już dniach zapewne spodziewane jest pewne ożywienie.

W związku z oczekiwaną wyższką cen żelaza należy się zapewne spodziewać wyższki cen gwoździ i drutu, które przy nowej kalkulacji surowca muszą oczywiście pójść w górę.

## SPRAWA CEN ŻELAZA.

Komisja Instytutu Badań Cen, która badała sytuację hut na Górnym Śląsku, powróciła już do Warszawy, a wyniki jej badań zostały przedłożone p. ministrowi Przemysłu i Handlu. Dotąd jednakże nie udzielono odpowiedzi przedstawicielom hut w sprawie złożonego przez nich w swoim czasie memoriału, motywującego szeroko konieczność podniesienia cen żelaza, które dziś już poziomem nie odpowiadają rzeczywistości. Przedłożone przez komisję p. ministrowi rezolucje podobno przychylnie ustosunkowują się do memoriału, że odpowiedź p. ministra nie będzie w tym wypadku negatywna.

## RZĄD NIEMIECKI RATUJE STOCZNIE SCHICHAUA OD ZAGŁADY.

Komisja budżetowa Reichstagu przyjęła ustawę o pomocy dla stoczni Schichau w Gdańsku i Elblągu. Według ustawy tej, etat na rok 1929 wyniesie 11 milionów marek, zaś na rok 1930 — 3 miliony marek. Ponadto rząd Rzeszy niemieckiej pokryje udział w nieprzewidzianych stratach do wysokości 2.340.000 marek.

## ROZWÓJ PRZEMYSŁU PILNIKARSKIEGO.

Rokrocznie wydajemy poważne sumy za sprowadzane z zagranicy pilniki, których niestety nasz krajowy przemysł nie mógł nam dostarczyć. Wobec tego z jaknajwiększym uznaniem podajemy do wiadomości sfer kupieckich i konsumentów, że firma „Grakona“ w Bydgoszczy, dla powiększenia swego przedsiębiorstwa, zakupiła pewną gdańską fabrykę pilników. Wobec tego firma „Grakona“ podniosła znacznie swoją zdolność produkcyjną i w ciągu ostatnich miesięcy wyrzuca na rynek krajowy około 1.200 tuzinów pilników dziennie.

Wspomniana fabryka „Grakona“ w Bydgoszczy wyrabia prócz pilników jeszcze druciki 200 tuzinów obciąż ręcznych, skrobaczki, mizdrowniki, strugi, klucze do śrub i t. d.

Przy sposobności zaznaczamy, że dla uniknięcia cel wwozowych od gotowych narzędzi, liczne firmy zagraniczne zakładają w Polsce małe wytwórnie pilników, w których praca ogranicza się jedynie do opracowania (zakładania trzonów) właściwych pilników sprowadzanych z zagranicy z zakładów i fabryk macierzystych i wybijania na trzonach polskich znaków markowych. Jest to nowa sztuczka zagranicznego przemysłu pilnikarskiego, dążąca do okrycia konkurencji z wytwórniami krajowymi, płaszczykiem „wyrobów krajowych“.

## IMPORT - EKSPORT

(h) Francuskie Towarzystwo Okrętowe „Chargeurs Reunis“ powierzyło reprezentację swoich interesów firmie „Polska Agencja Morska“, S. z o. o. Gdynia, ul. Święto-

jańska. Firma ta zajmuje się nie tylko odprawą okrętów z Gdyni, lecz również akwizycją ładunków na eksport z Polski do portów: Gdynia, Le Havre, Rio de Janeiro, Santos i Buenos Aires.

(h) W Algierze znajdują zbyt następujące artykuły: zapalki, cukier, fezy, wyroby szklane i porcelanowe, maszyny rolnicze (plugi), meble gięte oraz obuwie.

(g) Firma egipska reflektuje na zakup boazerji, parkietów, dykt i fornierów.

(g) Węgierska fabryka wyrobów cement. pragnie nawiązać kontakt z polskimi fabrykami cementu, zamierzającymi eksportować do Węgier (rocznie 1.500 ton).

Izba Przemysłowo-Handlowa w Poznaniu komunikuje, że jest do sprzedania fabryka żarówek radiowych oraz żarówek półwatowych gazowych. Bliższych informacji udziela Izba.

(h) W Marokko znajdują zbyt następujące artykuły: cement, drzewo, podkłady kolejowe, materiały tarte, tkaniny, świece, obuwie i cukier. Firmy polskie pragnące eksportować wspomniane artykuły zechcą się skomunikować z T.wem Żegluga i Handlu Zamorskiego „Bandera Polska“ Spółdzielnia z ogr. odp. Warszawa, Widok 6, które wysłało swego przedstawiciela do Marokko i zaproponowało, aby firmy interesujące się rynkiem północno-afrykańskim korzystały z pośrednictwa tegoż.

(h) Firmy polskie, pragnące nawiązać stosunki handlowe z firmami rumuńskimi zechcą się zwracać do Konsulatu Rumuńskiego w Poznaniu, Plac Wolności 18, gdyż firmy rumuńskie kierują często tam swe oferty i zapytania.

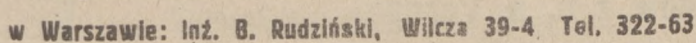
Izba Przemysłowo-Handlowa w Poznaniu uprasza firmy swego okręgu, aby otrzymane kwestjonariusze od „Ligi Pracy“, Warszawa, ul. Czackiego 5, wypełniały oraz odsyłały jaknajrychlej. Wypełnianie kwestjonariuszy nie obowiązuje firmy do ponoszenia jakichkolwiek kosztów.

## NOWE WYDAWNICTWA

„TYDZIEŃ RADJOWY“. Nr. 20 (wystawowy) „Tygodnia Radiowego“ obejmuje 36 stron druku i zawiera następujące artykuły: Powszechna Wystawa Krajowa. Zapłonęły głośniki — wiersz Emila Zegadłowicza. Godzina na terenach wystawowych. Radio Poznańskie w świetle cyfr. Imprezy muzyczne „R. P.“ podczas P. W. K. Słowo radiowe. Muzyka radiowa. Krótkofalowa stacja „Radio Poznańskiego“. Pod znakiem fultografii. Fultografia. „Radio Poznańskie“ a nowoczesna reklama. Ruchomy kurjer świetlny R. P. Nowy aparat anodowy Philipsa typ. 3009. Fale doktora I. — nowela Janty-Polczyńskiego. Radio Poznańskie w karykaturze. Philips w Polsce. Polskie Zakłady „Marconi“. Radio-odbior głośników bez baterji. Radiowizja. Porady techniczne. Na falach eteru. Radio a gramofon. Komunikaty i dział rozrywek umysłowych. — Cena pojedynczego numeru 75 groszy. Abonament miesięczny tylko 2,— zł. — Adres redakcji i administracji: Poznań, Plac Wolności 11. — Czytajcie, abonujcie i rozpowszeczniajcie „Tydzień Radiowy“.

**NOŻE KOZIKI chłopskie KUCHENNE SZEWCKIE CEKINY (FLITRY)**  
DLA STROJÓW NARODOWYCH i KARNAWAŁ.  
WYTWARZA 5653  
K. PIPE - PRZEMYSŁ, UL. SŁOŃCZAKOWSKIEGO 39.





TELEFON NR. 91 i 291

7198

## 7331w



## 25-lecie firmy W. Tornow w Bydgoszczy

Dn. 4 maja obchodziła firma Wilhelm Tornow, Fabryka Rowerów „Tornado”, jubileusz 25-lecia istnienia. Z małych początków rozwinęło się przedsiębiorstwo do czołowego i największego przedsiębiorstwa branży rowerów w Polsce. Mimo wielkich przeszkód i trudności udało się założycielowi firmy postawić przedsiębiorstwo do poziomu, na którym dziś stoi. Przedsiębiorstwo zatrudnia około 100 robotników i personelu

kupieckiego. Produkcja roczna 30.000 ram rowerowych i jest stale w dalszym rozwoju. Przedsiębiorstwo umiało wyrobić swoje postawić na równi z zagranicznymi, tak, że już dziś „Tornado” jest najbardziej rozpowszechniony i najchętniej kupowany. Jubilatowi zaszliśmy serdeczne życzenia, aby przedsiębiorstwo jego rozwijało się nadal dla dobra kraju i społeczeństwa.

## „Pepege”, Polski Przemysł Gumowy T. A. w Grudziądzu, II-gi Oddział Warszawski (Fabryczny) w Warszawie, ul. Otwocka 14

Wielokrotnie już zwracaliśmy uwagę naszych Szan. Czytelników na tę olbrzymią placówkę polskiego przemysłu. Wszyscy wiemy, jak wielkich rozmiarów sięga jej produkcja, wszyscy znamy mniej lub więcej jej wyroby.

Obecnie firma „Pepege” dała nowy dowód swej żywotności, uruchamiając wszystkie oddziały swej fabryki warszawskiej. Oddział Warszawski posiada najnowsze urządze-

nia, które mu pozwolą na dalsze doskonalenie produkcji i spełniać walkę z wyrobami obcymi na naszym rynku.

Po bliższe szczegóły, dotyczące rodzaju wyrobów, na które fabryka warszawska przyjmuje zamówienia, odsyłamy Szan. Czytelników do ogłoszenia zawartego w niniejszym numerze, a Oddziałowi Warszawskiemu firmy „Pepege” życzymy najszybszego rozwoju.

## „Auto - Industria”

Dotychczasowy współwłaściciel firmy „Pol-Auto” w Poznaniu p. Paweł Hellwig otworzył z dniem 1 maja r. b. nowy warsztat reparacyjny dla samochodów przy ul. Mostowej 23, pod nazwą „Auto-Industria”. Przedsiębiorstwo to wyposażone jest w najnowsze urządzenia techniczne odpowiadające potrzebom i wymogom reparacji samochodów. Przeszło 20-letnia praktyka zawodowa w branży samochodowej, jaką posiada

właściciel tegoż zakładu, pozatem zatrudnianie wyłącznie najlepszych kwalifikowanych sił zawodowych, są najlepszym zapewnieniem, że wszelkie zlecenia na naprawy samochodów każdego typu, przeprowadzać będzie „Auto-Industria” z pełną znajomością fachową. Firma dysponuje również własnymi garażami. Nową tę placówkę, która zasługuje na zaufanie, polecamy uwadze i poparci.

## Poznańskie Towarzystwo Telefonów z o. p. Poznań,

założone w r. 1908 pod firmą „Posener Telephon-Gesellschaft”, przeszło w roku 1921 z rąk niemiecko-żydowskich w polskie, rozszerzając od tego czasu stałe swoją działalność. Jako najstarsze i najpoważniejsze przedsiębiorstwo telefoniczne, posiada stałe na składzie wielki wybór wszelkiego rodzaju sprzętu telefonicznego jak również kompletnych zakładów telefonicznych najnowszych systemów. Całe urządzenia telefoniczne szeregowo, pół i pełno-automatyczne, oraz automatyczne w kombinacji ze szeregowymi, zastosowane odpowiednio do potrzeb klienta wydzierżawia również na dogodnych warunkach. Cały szereg urządzeń telefonicznych zainstalowanych przez firmę w poważnych instytucjach samorządowych i prywatnych jak bankach, tow. ubezpiecz., fabrykach, wielkich majątkach i t. p. znalazły największe uznanie ze strony nabywców, wzgl. dzierżawców.

Kiedy w Polsce zaczęto się interesować radiofonią, była

firma pierwsza, która ten pokrewny dział u siebie urządziła i w powiększonych warsztatach zaczęła budować aparaty radiowe. Z biegiem czasu, dzięki rosnącemu zapotrzebowaniu i wytrwałej, energicznej fachowej pracy rozwinął się dział radiowy bardzo pomyślnie, wobec czego była firma zniewolona otworzyć specjalny magazyn sprzedaży przy ul. Fr. Ratajczaka 39, oraz w Bydgoszczy przy ul. Gdańskiej 158, a później przy ul. Jagiellońskiej nr. 65-66. Poza fabrykatami własnymi, prowadzi firma również aparaty i sprzęt radiowy firm zagranicznych. Olbrzymi wybór artykułów radiowych znajdzie niewątpliwie nawet najwybredniejszy radioamator.

O dobrej opinii i zaufaniu, jakimi cieszy się firma nie tylko w kraju, świadczą zastępstwa wyłączne na całą Polskę, udzielone firmie przez najpoważniejsze firmy zagraniczne. Widzimy więc, że firma jest ruchliwą i, że ma wszelkie szanse dalszego pomyślnego rozwoju.

## Silniki spalinowe, czterotaktowe, bezkompresorowe syst. Diesela, rodzaju budowy „Acro”

Silniki bezkompresorowe, czterotaktowe Diesela typu „Acro”, wyobrażają najnowsze zdobycze techniki na tle budowy silników spalinowych na ciężkie oleje, jak np. na ropę naftową, olej gazowy i t. p. i należą do klasy bezkompresorowych silników Diesela z promieniowym rozpylaniem paliwa. Przy tych silnikach uskutecznia się rozpylanie paliwa wyłącznie za pomocą pompy wtryskowej i rozpylacza. Zasadnicza różnica tych silników spalinowych przeciw innym systemom polega na tem, że nie paliwo się rozkłada na powietrze w komorze spalinywej, lecz powietrze bywa doprowadzane w tej ilości, ile do doszczętnego spalania jest pożądanem i to na cały przeciąg wtrysku paliwa. To najnowsze zastosowanie działania nadaje silnikom „Acro” cechę małych silników Diesela o nadzwyczaj małym zużyciu paliwa, gdyż takowe wynosi zaledwie 195 gramów ropy naftowej i tylko 4 gr. oliwy na km/godz. Przy cyr-

kulacyjnem chłodzenia wychodzi minimalna ilość wody a przy chłodzeniu sposobem przepływowym ilość wody ogranicza się na 20 litrów — mniej więcej — na km/godz. Te zalety gwarantują w zupełności pewność ruchu przy stałej pracy jako też równy i cichy bieg. Ich stojąca budowa nadaje się nie tylko na maszyny stacjonowane, mogące być umieszczonemi w bardzo ciasnych pomieszczeniach, ale i również na silniki przewożne lub przenośne dla rolnictwa, poruszania łamaczy podczas budowy dróg i t. p. Szybkie pogotowie tych silników pozwala na dowolne zastawianie i uruchomienie ich, co uczynić można z nadzwyczajną łatwością. Powyższe silniki buduje firma „Ekonom”, łódzka fabryka motorów, właściciele Spadkobiercy Henryka Wegnera, Łódź, ul. Kilińskiego 112. Katalogi i cenniki firma dostarcza na żądanie.

## Korzystne źródło dostaw dla przemysłu

Szanownym Czytelnikom naszym zwracamy uwagę na ogłoszenie, zamieszczone w niniejszym numerze firmy TOWARZYSTWO PRZEMYSŁOWO-HANDLOWE, KAROL GLASS I SKA W WARSZAWIE, ŻÓRAWIA 8, która dostarcza ulepszone „dieselowskie” szwedzkie motory ropowe syst. „Drott”, maszynki do ostrzenia i wyrównywania noży dyfuzyjnych, ramki nożowe, noże dyfuzyjne, frezery, pilniki, sita sztanconane żelazne, mosiężne i miedziane, łańcuchy

Ewarta, stalowe i żelazne, pasy napędowe i łączniki do nich, oraz wszelkie narzędzia warsztatowe, stal, żelazo itd. Dostawę wymienionych maszyn, narzędzi i artykułów dokonuje się poczęści wprost z własnych magazynów, przeto zapewniona jest sprężystość obsługi i wszelkie zlecenia zdolną jest wykonać firma wykonać w terminie najkrótszym, co dla pp. interesentów częstokroć niezmiernie jest ważnem.



*Klingerit*

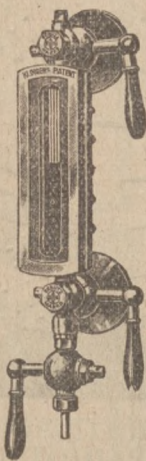
najlepsze uszczelnienie dla wysokich ciśnień. Jedynie prawdziwe z marką ochronną „KLINGERIT“



**Klinger'a**  
reflekcyjne  
armatury wodomierzowe.

**Klinger'a**  
reflekcyjne specjalne  
szkła twarde.

4421



Klinger'a wentyl ze stawidłem tłokowym.

**RICH. KLINGER**

G. m. b. H.

Gumpoldskirchen pod Wiedniem.

# CUKROWNIE

zechcą zwrócić się do

**LLOYDU BYDGOSKIEGO Tow. Akc.**

który wyrabia i dostarcza:

WAGONIKI DO PRZEWÓZU BURAKÓW, WÓZKI WYWROTOWE, TARCZE OBROTOWE, MECHANICZNE URZĄDZENIA TRANSPORTOWE, ELEWATORY, WCIĄGI, ŻORAWIE, DŹWIGI, ZBIORNIKI, KADZIE I T. P. BARKI I KRYPY TRANSPORTOWE, STATKI PAROWE I MOTOROWE, ŚRUBOWE I KOŁOWE RÓŻNYCH TYPÓW. WSZELKIE KONSTRUKCJE ŻELAZNE, WIAZARY, SŁUPY, KOMINY I T. P.

REPERUJE:

KOTŁY, MASZYNY PAROWE, MOTORY, POMPY ITP.

**FABRYKA MASZYN Kapuściska-Małe**

Telefon 127

7327

**Zarząd:**

Bydgoszcz, Grodzka 28/29. Tel. 471, 472, 259

Oddział w Gdańsku

Schäferlei 15/18  
Tel. 274-46

Oddział w Warszawie

Port Wiślany-Praga, Zamojskiego 2  
Tel. 134-19

PRZEDSTAWICIELSTWA:

POZNAŃ: Biuro Techniczne St. Gustowski, Skarbowa 20

GRUDZIĄDZ: W. Gorki, ul. Kwiatowa 22.

STAROGARD: Bud.-arch. Fr. Borchardt, Kościuszki 23

BYDGOSZCZ: Inż. T. Krieger, ul. Ks. Markwarta 5.



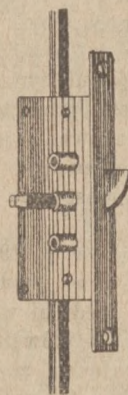
**BIELSKO**  
WOJ. ŚL.

**OCZYSZCZANIE**

Zmiękczenie  
Filtrowanie  
Odżelezianie  
Odmangan.  
Destylacja  
Sterylizacja  
Odpowietrzanie  
Analizy etc

**Wody**

w WARSZAWIE  
inż. **B. RUDZIŃSKI**  
Wilcza 39 a. tel. 322-63.



**Fabryka okuć  
budowlanych**

**A. LINKE**

Poznań, Mylna 18 Telefon 62-95

poleca:

okucia do okien i drzwi jak  
baskwile, narożniki,  
zawiasy itp.

7260

**FABRYKA WYROBÓW METALOWYCH**  
**Wiśniewski, Serejski i Słuckin**

Stawki 53 Warszawa Telefon 164 40

WYRABIA:

Przybory do szelek, gorsetów, podwiązek; okucia do waliz i kufrów; kółka, sprzążki i klamki wszelkich rodzajów i fasonów jak: rymarskie, do obuwia i t. p. oraz haki, wieszaki, wędzidła i wszelkie okucia przepisowe dla wojska wszystkich rodzajów broni.

6598





ORGAN ZWIĄZKU PRZEDSIĘBIORSTW ELEKTROTECHNICZNYCH NA POLSKIE ZACHODNIA  
ORGAN ZRZESZENIA PRZEDSIĘBIORSTW RADJOTECHNICZNYCH W WIELKOPOLSCE.  
POD REDAKCJA DYPL. INŻ.-EL. M. RZECKIEGO.

## Wytwarzanie i przesyłanie energii elektrycznej we Francji \*).

Przesyłanie energii elektrycznej jest niewątpliwie jedną z tych dziedzin przemysłu, których pierwszorzędne znaczenie ujawniło się we Francji w zupełnie wyjątkowych i często trudnych warunkach ekonomicznych, jakie przeżywała ona po wojnie. Władze państwowe, a mianowicie Wyższa Rada Robót Publicznych, uznały już przed wieloma laty, że celem ogólnego wzmocnienia aparatu przemysłowego należy rozszerzyć nie tylko możliwość użytkowania sił wodnych, lecz również środki wytwarzania energii cieplnej oraz całość sieci przewodów do przesyłania energii elektrycznej.

Francja liczy 36.000 gmin, z których w r. 1918 było zelektryfikowanych 7.000. Oczywiście w liczbie tej mieszczą się wszystkie miasta większe i średniej wielkości, pozbawione zaś energii elektrycznej były wówczas jedynie małe osady rolnicze. Po wojnie ustalono, że wszystkie gminy francuskie mogą być zelektryfikowane w ciągu lat 15 oraz że dla osiągnięcia tego celu koniecznym jest wytwarzanie dodatkowo około 1.500.000 kilowatów rocznie.

Dzisiaj liczba gmin zelektryfikowanych mieści się w granicach pomiędzy 19.000 i 20.000 i już tylko około 16.000 gmin nie posiada jeszcze energii elektrycznej do swej dyspozycji. Jasne jest więc, że produkcja energii musiała znacznie wzrosnąć i że będzie wzrastać w latach nadchodzących; nie ulega to wątpliwości tembardziej, że konsumpcja energii w obsługiwanych miejscowościach stale wzrasta. Ogólna produkcja energii we Francji wyniosła w 1926 roku 10 milionów kilowatogodzin, co czyni około 275 kilowatogodzin przypadających na jednego mieszkańca kraju wówczas, gdy odnośna średnia wynosiła w 1925 r. 250 kilowatogodzin na mieszkańca a w 1924 roku 197 kilowatogodzin.

Dla zaspokojenia wzrastającego ciągle zapotrzebowania

\* Według sprawozdania Prezesa Syndykatu Wytwórców i Sprzedawców Energii Elektrycznej w Paryżu.

energii elektrycznej przemysł francuski wykonał w ciągu ostatnich lat kilka wielkich prac, z których słusznie może być dumny. Pomijając tu poważne wysiłki, dokonane w celu zużytkowania sił wodnych, wystarczy przytoczyć z dziedziny techniki cieplnej założenie wielkich elektrowni w Gennevilliers, w Saint-Ouen i Comines w departamencie Nord które należą do największych elektrowni świata.

Elektrownia w Gennevilliers, położona w bezpośrednim sąsiedztwie Paryża, posiada obecnie 6 turbo-alternatorów o mocy 40.000 kilowatów każdy, co stanowi ogólną siłę 240 tysięcy kilowatów; dwa zespoły po 50.000 kilowatów każdy. Ta potężna centrala zapewnia, przy pomocy pozostałych czterech elektrowni tego samego towarzystwa, dostawę prądu dla okolicy stolicy na znacznej przestrzeni. Dostarcza ona również energii elektrycznej kolejom państwowym oraz Towarzystwu „Compagnie du chemin de fer d'Orléans” dla ich zelektryfikowanych linii podmiejskich, jak również elektrycznej kolei podziemnej „Nord Sud de Paris”, Towarzystwu „Compagnie du chemin de fer P. L. M.” oraz całemu szeregowi poważnych konsumentów przemysłowych.

Wielka elektrownia w Saint Ouen dostarcza łącznie z elektrownią w Issy-les-Moulineaux energii elektrycznej dla miasta Paryża i posiada 8 zespołów o mocy 12/15.000 kilowatów oraz 8 zespołów o mocy 30/35.000 kilowatów.

Co się tyczy elektrowni w Comines, która zaopatruje w energię elektryczną północ Francji na przestrzeni bardzo znacznej i gęsto zaludnionej, ogólna moc jej wynosi 125.000 kilowatów, jej budowa podjęta była w r. 1919, puszczono ją w ruch w r. 1920 z dwoma grupami po 25.000 kilowatów, trzeci zespół tej samej mocy został uruchomiony wkrótce po dwóch pierwszych, w roku 1924 otrzymała czwarty zespół i wreszcie piąty został zainstalowany na początku 1927 roku.

Jak widać współczesna technika wytwarzania energii elektrycznej we Francji, jak i w większości innych państw,





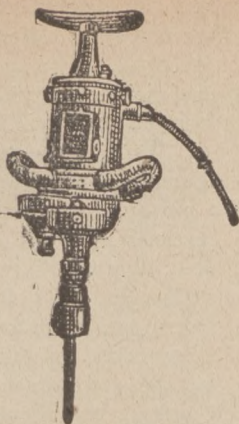
Telefon 25-21

# BERGMANN

Poznań

27 Grudnia 5

6768



**Każdemu polecam aparat  
5 lampowy mego systemu**

Superselektywny  
— Odbiór —

czysty i głośny

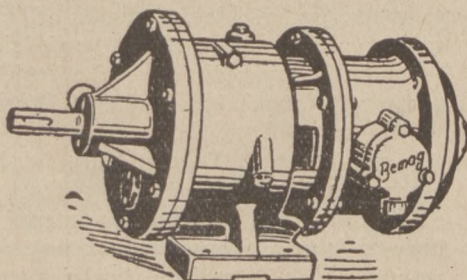
Cena detal. 250 zł

**JAN PIENTOK** PRZEDSIĘBIORSTWO  
RADIOTECHNICZNE

Poznań-Lazarz, Odskok 2. Tel. 61-40

6012

Każda modna  
pracownia  
używa tylko  
napędy  
„Bemag”

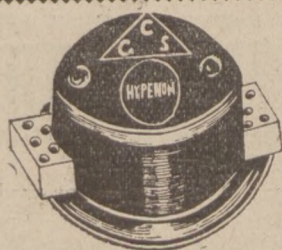


Zastępują w zupełności kosztowną transmisję!  
Oszczędzają prąd! Oszczędzają czas!

**Fabryka Maszyn Górniczych**

T. z o. p. — Katowice — Załęże

6641



**POLACY!**

**Popierajcie Przemysł Krajowy!**

Żądajcie zawsze i wszędzie  
Transformatorów dzw. marek:

**„HYPERION” i C.S.S.**

bo są najlepsze i najtańsze

Wyrabia rozmaite typy:

120/3 i 220 — 3 5. 8. V 1 A. i

8. 12. 20 V 2 A.

Firma „HYPERION” - Inż. Thisch, Warszawa

ulica 11 Listopada 4.

Wystawiliśmy na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu 1929

7043

ZJEDNOCZONE PRZEDSIĘBIORSTWA ELEKTRYCZNE

INŻ. **K. GAERTIG i SP.** I. Z O. P.

Poznań

Pocztowa 26



## Elektroszlifierki



7367

suportowe uniwersalne  
suportowe specjalne do cylindrów  
ręczne, zawieszane na blokach  
najtrwalsze - najprecyzyjniejsze - najtańsze

Jen. Przedst. i Skład Główny:

**Polskie Tow. Handlu z Francją**

Warszawa, Moniuszki 5, tel. 321-60

## ELEKTROWIERTARKA



zaopatrzona w silnik uniwersalny  
zbudowana całkowicie na łożyskach kulkowych  
waży tylko 5 kg. — kosztuje tylko zł 375.—  
i wierci do 15 mm. w stali

7366

Jen. Przedst. i skład główny:

**Polskie Tow. Handlu z Francją**

Warszawa, Moniuszki 5, tel. 321-60



skierowana została jednomyślnie na drogę skoncentrowania produkcji w elektrowniach coraz potężniejszych i przez jednostki o coraz większej mocy. Wynika stąd, iż elektrownie ciepłe winny być zbudowane bądź w pobliżu wielkich ośrodków konsumpcji, bądź w pobliżu zagłębi węglowych, tak jak to doskonale pojęli kierownicy wielkiego przemysłu górniczego i wielkich zakładów metalurgicznych we Francji.

Zbytecznem jest prawie dodawać, że środki produkcji, stosowane w tych elektrowniach, stoją na wysokości współczesnych wymagań techniki.

Wspomniwszy tu, że wśród różnych kwestyj technicznych, które powstają przy poruszaniu zagadnienia ulepszenia środków produkcji, jedynie opalanie miałem węglowym, które było przedmiotem niezwykle ciekawych doświadczeń w wielu elektrowniach, oraz stosowanie wysokiego ciśnienia i wysokich temperatur w kotłach. Wyniki osiągnięte w tej dziedzinie we Francji są stwierdzone w sprawozdaniach przedstawianych przez inżynierów na kilku kongresach, mianowicie na kongresie Syndykatu Zawodowego Wytwórców i Sprzedawców Energii Elektrycznej i na pierwszym Kongresie Międzynarodowego Związku Wytwórców i Sprzedawców Energii Elektrycznej, który odbył się w Rzymie, we wrześniu 1926 roku.

Celem przesyłania wytworzonej w ten sposób energii elektrycznej do wszelkich ośrodków spożycia niezbędnem jest połączenie pomiędzy sobą. Koniecznem jest zarówno połączenie pomiędzy sobą wielkich elektrowni wodnych z wielkimi elektrowniami cieplnymi.

W ten sposób koncepcja ta doprowadziła do stworzenia wielkiej sieci krajowej do przesyłania energii elektrycznej o wysokim napięciu; powinna ona być bezwzględnie jak najszybciej urzeczywistniona w tym kraju tak, jak to uczyniono już poprzednio z siecią dróg i siecią kolei żelaznych.

Praca ta zresztą jest już na drodze do urzeczywistnienia. W dzielnicach północnych i wschodnich kraju, gdzie trzeba było całkowicie dźwigać zniszczony przez wojnę przemysł, stworzono właśnie wielkie sieci, przesyłające energię elektryczną i łączące elektrownie pomiędzy sobą, których używanie daje już obecnie bardzo interes. wyniki.

Wspomniane powyżej sieci służą jedynie do wzajemnego łączenia pomiędzy sobą elektrowni w zależności od potrzeb i nie są przeznaczone na stałe do przesyłania energii elektrycznej z jakiejś określonej elektrowni do określonej dzielnicy: energia elektryczna krąży po nich to w jednym kierunku, to znów w przeciwnym. Liczne towarzystwa wytwarzające i przesyłające energię elektryczną, które się zjednoczyły są zadowolone, że mogą korzystać z niej niezależnie od zmieniających się w każdej chwili potrzeb i ogólnie przepływa przez nie bardzo znaczna ilość energii.

Koszt założenia sieci przesyłających energię elektryczną na północy i wschodzie kraju został całkowicie pokryty przez państwo wobec ogólnego dużego znaczenia, jakie miało to założenie; eksploataowanie ich powierzono zostało dwóm różnym towarzystwom, noszącym nazwy „Société de transport d'énergie électrique du Nord” oraz „Société de transport d'énergie de l'Est”.

Zwśród innych sieci do przesyłania energii elektrycznej, istniejących obecnie we Francji, wymienić należy linie z Chaney-Pougny do Jeanne-Rose i do Dijon, która urzeczywistnia łączność siły wodnej Rodanu z energią cieplną jednej z kopalń węgla dzielnicy środkowej; linie eksploatowane przez Towarzystwo „Société de Transport d'Energie des Alpes”, które łączy kilka elektrowni zbudowanych przy górnej Izerze, między innymi elektrownię w Viellaire z elektrowniami okręgu Lyonu; linie ciągnące się od rzeki Basse-Isère do Saint-Etienne, Roanne i Commeny, która łączy elektrownię wodną w Beaumont-Montoux z elektrowniami wodnymi francuskiej wyżyny środkowej. Wreszcie duża ilość elektrowni wodnych w Pirenejach połączyła swe nadwyżki energii elektrycznej i oddaje do rozporządzenia spółce, odgrywającej, można powiedzieć, rolę dispatcher'a tej energii i noszącej nazwę „La Société L'Union des Producteurs d'Energie des Pyrénées Orientales”. Elektrownie te są połączone między sobą wielką siecią, ciągnącą się z jednej strony do Tuluzy, z drugiej do Bordeaux. W Bordeaux łączy się ona z inną siecią, przesyłającą energię elektryczną z elektrowni na rzece Dordogne i w Tuluzie z obecnie budowaną nową siecią, która ma ją połączyć z elektrowniami dzielnicy zwanej Causses, położonej na południe od wyżyny środkowej.

Zapewne, dużo jeszcze pozostaje do zrobienia, aby cały obszar państwa otrzymał sieć elektryczną, łączącą pomiędzy sobą wszystkie elektrownie, lecz w chwili obecnej praca w tym kierunku jest na dobrej drodze i przesyłanie energii z elektrowni do najważniejszych miejsc jej używania jest należycie zapewnione.

Podkreślić należy, że w rzeczywistości nie istnieje w tej chwili żadna przeszkoda natury technicznej, stojąca na drodze do urzeczywistnienia tego dzieła. Zapewne, w poszczególnych wypadkach wynikają trudności i wynikać będą codzien, lecz dziś już wszystkie mogą być pokonane przez inżynierów, budowniczych i robotników, którzy obeznani są dobrze z pracami technicznymi.

Na zakończenie musimy zaznaczyć, że prawodawstwo francuskie, dotyczące przesyłania energii elektrycznej, stosowane w duchu liberalnym, pozwala na bardzo znaczny rozwój przedsiębiorstw dostarczających energii elektrycznej. Prawodawstwo to opiera się na ustawie nazwanej „la charte de distribution d'électricité” z dn. 15 czerwca 1906 r. Ustawa ta była niedawno poprawiona i ostatecznie opracowana początkowo w r. 1922, następnie w r. 1925.

Przemysł francuski przesyłania energii elektrycznej w myśl tej ustawy pracuje prawie zawsze bądź na podstawie



**Polskie Towarzystwo  
Akumulatorowe, S. A.  
BIAŁA koło Bielska  
Oddział Poznań, ul. Ratajczaka 36**

**Wystawiamy na  
Powszechnej Wystawie Krajowej  
hala „Elektrotechnika” nr. 35**

7390



koncesji, bądź też na zasadzie t. zw. pozwolenia eksploatacji (permission de voirie).

W ramach wspomnianego prawodawstwa, przemysł ten podlega kontroli władz państwowych, lecz dzięki stałej współpracy jego przedstawicieli i przedstawicieli władz w Wielkich Komitetach Ministerstwa Robót Publicznych oraz dzięki rozwijającemu się przy tej współpracy jednoczesnemu zrozumieniu interesów ogólnych przemysłu i państwa, twierdzić można, iż kontrola ta wykonywana zostaje we Francji, w większości wypadków, jedynie w granicach zgodnych z interesami ogółu.

Reasumując, stwierdzić można, że przemysł wytwarzania i przesyłania energii elektrycznej jest obecnie we Francji w pełni rozwoju, że zorganizowany jest w sposób pozwalający zaspokoić większość potrzeb, oraz, że w ramach liberalnego prawodawstwa ma on, zgodnie ze swą tradycją, możliwość współpracy w dziedzinie ogólnego postępu gospo-

## Motory elektryczne

od 1/2 do 200 P. S. nowe i używane — na każde napięcie, ma tanio do oddania 7401

**Adolf Suchold, Biuro Inż., GDAŃSK,**  
Brabank 22 — Telefon 26627

## FABRYKA MOTORÓW I TRANSMISJI T. WINDYGA

WARSZAWA, ulica Waliców Nr. 16 - Telefon Nr. 105-18

Posiada zawsze na składzie gotowe motory ropowe i transmisje. 7317

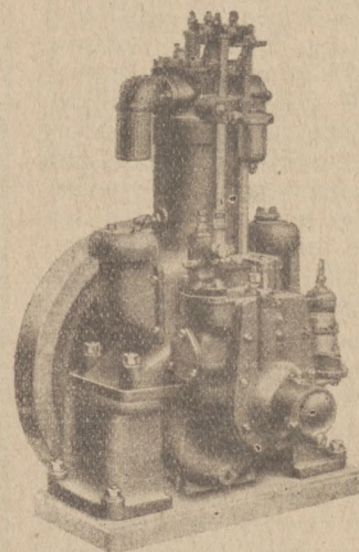
# „EKONOM”

**Łódzka Fabryka Motorów**

ŁÓDŹ, ul. Kilińskiego 112

**Właściciele: S-cy HENRYKA WEGNERA**

Rok zał. 1896 — Telef. 11-35 — Adres tel.: Ekonomotor, Łódź



7318

Silnik „Ekonom” Diesela  
6—7 K. M. dla rolnictwa,  
zużycie pal. 195 g  
na KM/godz.

BUDOWA

## silników

syst. Diesela od 4 KM  
wzwyż dla Przemysłu,  
Młynów i Rolnictwa.

## WENTYLATORY

syst Blackman od Ø  
350 — 2000 mm.

## WARSZTATY

reparacyjne dla wszel-  
kich silników spalino-  
wych i parowych  
maszyn.

## Wystawiamy

na **P. W. K.**

Hala Ciężkiego Przem-  
— słu stoisko 34. —

## POLECAMY

# TELEFONY

wszelkich systemów najnowszych konstrukcyj, kompletne urządzenia telefoniczne pół- i pełnoautomatyczne, które również na dogodnych warunkach wydierżawiamy, wszelki sprzęt telefoniczny

# RADJO

**APARATY** od najprostszych do najdoskonalszych, fabrykaty własne i zagraniczne oraz olbrzymi — — wybór sprzętu radiowego. — —

PROSIMY ŻAĐAĆ CENNIKI, WZGLĘDNI KOSZTORYSY.

# POZNAŃSKIE TOWARZYSTWO TELEFONÓW

Z O. P.

**Centrala: Poznań, ul. Jasna 9. Telefony 6937 i 6941**

**Filje: Poznań, ulica Franciszka Ratajczaka 39. Telefon 3430.**

**Bydgoszcz, ulica Jagiellońska 65-66. Telefon 738.**

7399



## Dlaczego?

**Na marginesie uchwały Zrzeszenia Przedsiębiorstw Radiotechnicznych Oddz. Poznańsko-Pomorskiego.**

Jak się dowiadujemy, zapadła na walnem zebraniu Oddz. Pozn. Pom. Zrzesz. Przeds. Radjotechn. w Poznaniu dnia 25 marca rb. uchwała, polecająca członkom Zrzeszenia bojkot wyrobów fabryki „Centra” w Poznaniu.

Fabryka „Centra” jest największą polską wytwórnią baterij i elementów, pokrywającą lwia część krajowego zapotrzebowania na baterie anodowe. Oparta wyłącznie na polskim kapitale i zatrudniająca pokazań liczbę ponad 500 polskich robotników, przeprowadziła niedawno zniżkę cen swych znanych powszechnie baterij anodowych, wychodząc z założeniem, że piękny rozwój, jaki placówka ta stale wykazuje, nakłada na nią obowiązek możliwego potanienia produkcji przy równoczesnem utrzymaniu dotychczasowej jakości.

Krok ten, godny najgorętszego uznania, a mający na oku trudną obecną sytuację gospodarczą w kraju, spotkał się z ogólnym poklaskiem kupującej publiczności, gdyż umożliwił także i mniej zasobnym radioamatorom nabywanie anodówek, które przy cenach dawnych wobec obecnych trudnych warunków byłyby dla nich prawie niedostępne.

Krok ten wywołał jednak również i efekt wprost przeciwny i to ze strony Zrzeszenia, którego celem i zadaniem, jak sądzimy, powinno być popieranie wszelkiej inicjatywy, zdążającej do programowego rozwoju rodzimej wytwórczości i handlu, tem bardziej, że następstwem obniżenia cen na taki artykuł, jak baterie anodowe, wobec tendencji obecnej do budowania radioaparatów o większej ilości lamp, może być tylko

wzmógłony znacznie obrót i miejmy nadzieję, dalszą zniżką cen, przy równoczesnem podniesieniu jakości i dobroci fabrykatów, oraz dalszem zwiększeniu produkcji, opartej na nowoczesnych zasadach organizacyjnych.

Motywy cytowanej uchwały, jakie podaje Zrzeszenie w komunikacie, rozesłanym swoim członkom dnia 6 ub. m., nie zawierają ani słowa, któreby było wyrazem troski Zrzeszenia o te kwestje, mające znaczenie pierwszorzędne dla rozwoju naszego przemysłu, zawierają natomiast zarzuty, jak „wystąpienie firmy „Centra” z grona członków”, oraz „ignorowanie postulatów Zrzeszenia”, które wydają się nam zbyt niewystarczające do tego, by z ich powodu wywoływać w sferach przedsiębiorstw radiotechnicznych tak dziś niepożądane zamieszanie i nieporozumienia.

Nie znamy istotnych poważniejszych przyczyn, dla których została powzięta uchwała, natomiast chcielibyśmy jeszcze zwrócić uwagę czytelników na sprzeczność jej z uchwałą, powziętą niedawno przez pokrewną organizację poznańską, a mianowicie Polski Związek Firm Elektrotechnicznych, zakomunikowaną okólnikiem z dnia 9 ub. m. Uchwała ta poleca członkom „wyróżniać przy zapotrzebowaniu na materiały elektrotechniczne przede wszystkim firmy i fabryki czysto polskie itd. w imię konieczności samobrony społecznej przeciw zalewowi obcemu”.

Czy uchwała Zrzeszenia Przedsiębiorstw Radiotechnicznych, nakazująca bojkot placówki przemysłowej, pokrywającej zapotrzebowanie na anodówki, którego wszystkie inne istniejące w Polsce fabryki tej branży pokryłyby nie były w stanie, nie otwiera drogi zalewowi obcemu, osądzą najlepiej czytelnicy!

A jeśli tak, to w czym interesie i dlaczego?!

(7391)

## Postępy w elektrotechnice

**Prąd o napięciu o napięciu 5.200.000 woltów. — Największy w świecie elektromagnes.**

W instytucie Carnegiego w Ameryce do badania ziemskiego magnetyzmu wytworzyli uczeni elektrotechnicy prąd o niebywałem napięciu 5.200.000 woltów. Wynalazcami są Dr. G. Breit i Dr. M. A. Truve. Prowadzą oni doświadczenia nad rozbięciem atomu, a spodziewają się, że uda się, im wydobyć jeszcze większe napięcie. Nowy aparat jest prostszy i tańszy od dotychczasowych. Dotąd najbliższy mu mógł wytworzyć napięcie elektryczne o 3.600.000 woltów, a zbudowany był przez General Electric Co. Następny, o sile miliona woltów, posiadał uniwersytet Stanford. Są one zbudowane do celów przemysłowych i są wielkie, ciężkie i kosztowne; nowy zaś aparat nadaje się do celów naukowych.

\*

Największy w świecie elektromagnes został ostatnio zbudowany we Francji. Waży on 120 ton i zawiera 105 ton żelaza, 9 ton miedzi i 6 ton różnych innych metali. Drut, który owija rdzeń elektromagnesu, pokryłby mógł 5 i pół kilometra linii długiej. Na pomieszczenie tego kolosa trzeba było zbudować specjalną halę. Łączny koszt budowy elektromagnesu i hali wyniósł 1 milion franków złotych.

## Roczne walne zebranie Polskiego Zw. Przedsiębiorstw Elektrotechnicznych

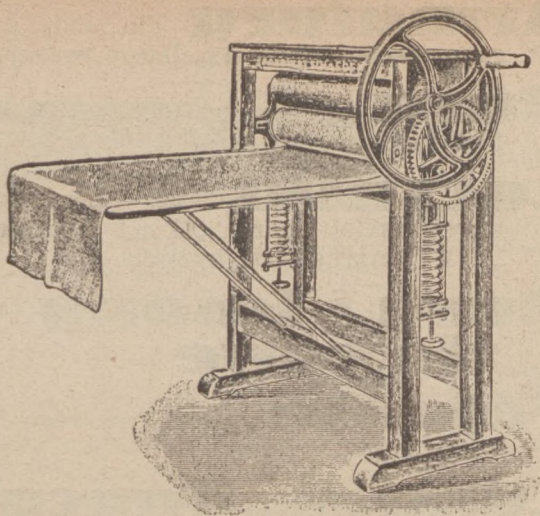
Zarząd Polskiego Związku Przedsiębiorstw Elektrotechnicznych zwołuje na dzień 18 maja r. b. w Poznaniu o godz. 11 rano w Collegium Medicum, w sali Nenckiego, przy ul. Fredry 10, doroczne walne zebranie członków.

Porządek obrad jest następujący:

- 1) Zagajanie zebrania przez Prezesa Związku i wybór przewodniczącego i sekretarza.
- 2) Odczytanie i zatwierdzenie protokołu dorocznego Walnego Zebrania z dn. 6 sierpnia 1928 r.
- 3) Sprawozdanie Zarządu z działalności Związku za rok 1928.
- 4) Zatwierdzenie protokołu Komisji Rewizyjnej i udzielenie absolutorjum członkom Rady i Zarządowi za czynności roku sprawozdawczego 1928.
- 5) Zatwierdzenie preliminarza budżetowego na r. 1929.
- 6) Wybory: a) 3 członków Rady na miejsce ustępujących w myśl par. 32 Stat.  
b) 3 członków Komisji Rewizyjnej w myśl § 41 Stat.  
c) 5 członków Komisji Kwalifikacyjnej w § 42 Stat.  
d) 8 członków Sądu Związkowego w myśl § 44 Stat.
- 7) Komunikaty Rady i Zarządu.
- 8) Wolne wnioski członków, statutowo zgłoszone.

Walne Zebranie jest prawomocne w pierwszym terminie bez względu na liczbę uczestników.





## Magle domowe

wszelkie wyroby drzewne kuchenne  
poleca

### A. Koszewski

POZNAŃ, Stary Rynek 61

Fabryka i Hurtownia 7165

Wyrobow Drzewnych i Metalowych



Fabryka tygli grafito-  
wych i ogniotrwałych  
produktów

### „Grafos“

Sp. z ogr. por.

Bielsko - Biała

poleca

5225k

## Tygle grafitowe

do topienia kruszców, wybornego gatunku, jakoteż wszelkie  
wyroby grafitowe w zakres ten wchodzące 4153

**Ia GRAFITY** odlewnicze i płatkowe.

### EMALJARNIA

## Fabryka Szylców Emaljowanych

Spółka z ogr. odpow.

### KRAKÓW

ulica Dietlowska 81

Telefon nr. 47-39.

Jedyna w Kongresówce i Małopolsce.

Cenniki wysyłamy na żądanie.

7208

## Sieredzki & Szulc T. z o. p.

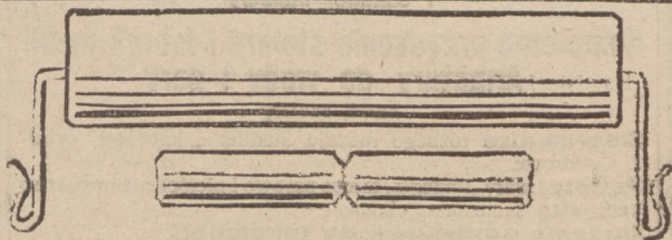
### Centrala Maszyn i Narzędzi

Rok założenia 1904

Telefon 3450 Poznań, św. Marcin 43 Telefon 3480

Polecają do natychmiastowej dostawy ze składu:

Obrabiarki do drzewa i metalu. Maszyny blacharskie.  
Nożyce i dziurkacze do blachy. Narzędzia pneumatyczne.  
Piłniki krajowe i zagraniczne. Wszelkie narzędzia.  
Łożyska kulkowe i samosmarujące oraz wszelkie części  
transmisyjne. Pasy skórzane i z sierści wielbłądziej.  
Tarcze i wyroby szmerglowe, krajowe i zagraniczne.  
Artykuły techniczne. Aparaty do spawania. Stal do  
różnych celów. Rury gazowe i kotłowe. Oryginalne  
szwajcarskie łączniki marki + G F +. Armatury, ar-  
tykuły instalacyjne, śruby i nakrętki. 6122



POLECAM WSZELKIEGO RODZAJU

## MASOWE WYROBY DRZEWNE

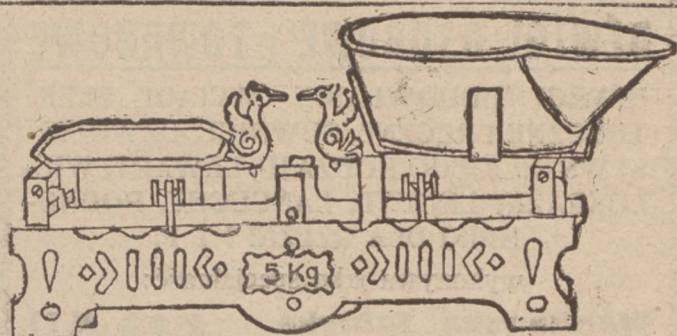
Specjalność: kołeczki i rączki do paczek, obsady do pilników,  
kije do szczotek, map i t. d. w każdej grubości i długości, oraz  
grabie. Posiadam najnowsze specjalne maszyny i automaty, wobec  
czego mogę Szanownej Klienteli powyższe wyroby oddawać po  
cenach konkurencyjnych.

7371

Fabryka Wyrobów Drzewnych

8515

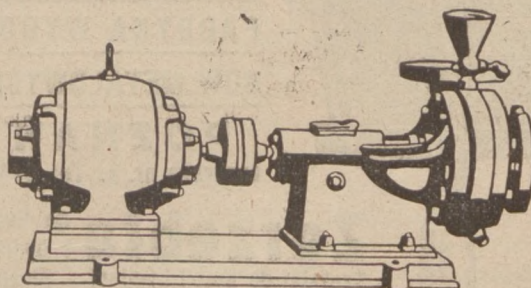
**FELIKS KADOW, Bydgoszcz, Hetmańska 12**



## ADOLF HERSINA RAWICKA FABRYKA WAG

5216 Rawicz - Kościelna 407. Telef. 17.

Wystawiam na Powsz. Wystawie Krajowej w Poznaniu w r. 1929



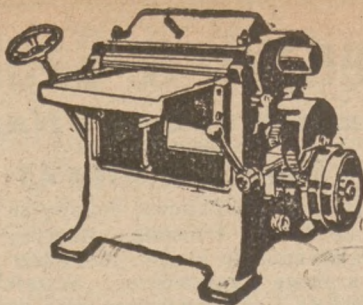
3240

## POMPY ODŚRODKOWE

dla każdego rodzaju cieczy i każdą wydajność dostarcza:

Fabryka Maszyn Górniczych, Katowice-Załęże





## WYRABIAMY OBRABIARKI DO DRZEWA

rozmaitych typów i wielkości, najnowszej konstrukcji  
i solidnej budowy

Kompletne urządzenia stolarń i fabryk mebli  
Armatury do wody i pary

kurki, zawory

Smarownice różnego rodzaju Stauffer'a, knotowe, cylindrowe

Pędnie, wały, sprzęgła, tarcze pasowe i pierścienie nastawne

Łożyska samosmary, konsole

Skrzynie ogniskowe do lokomobil

ruszta, paleniska ekonomiczne do mialu o wielkiej  
sprawności

## S. Samulski i Sp. Pleszew

(Wlkp.)

FABRYKA MASZYN

7232

## DŹWIGI OSOBOWE i TOWAROWE

DŹWIGI BUDOWLANE, WCIĄGI ELEKTRYCZNE I RĘCZNE, SUWNICE, DŹWIGARKI WSZELKIEGO RODZAJU, LEWARY, WIELOKRAŹKI LINOWE, ŁAŃCUCHY, PODNOŚNIKI DLA RZEŹNI I T P.

wykonywa jako specjalność:

**Warszawska Fabryka  
Maszyn Windowych**

Istnieje od 1894 r.

Warszawa, ul. Chłodna 5 - Telefon 47-78

7349

**„SIŁA”**

Istnieje od 1894 r.



7110

WIELKOPOLSKA  
FABRYKA WYRO-  
BÓW METALOWYCH

POZNAŃ

Łazarska nr. 2. Tel. 6340

## Zgrzebła do koni i bydła.

Szufelki do węgla i śmieci - Blachy

do placu - Haki do łóżek - Pier-

ścienie do kós - Grabie żelazne -

Szpadełki i grabki dziecięce

Uszka do obrazów.

**Armatury** dla wody, pary,  
gazu oraz toaletowe wszelkiego rodzaju,

**Rury** gazowe czarne, ocynkowane  
i ołowiane,

**Łączniki** kuto-lane, znanej  
szwajcarskiej marki „G. F.” i krajowej  
„E. E.”, czarne i pocynkowane,

**Rury i fasony  
zlewowe**

**Fajanse** wyrobu krajowego i za-  
granicznego,

**Cyna ang. „Banca”,**

**Cyna do lutowania,**

**Wszelkiego rodzaju urzą-  
dzenia łazienkowe  
i sanitarne**

poleca bardzo korzystnie w każdej ilości do  
natychmiastowej dostawy

## W. Stawicki

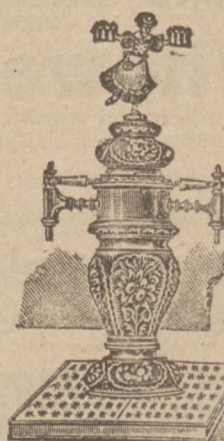
specjalny skład artykułów instalacyjnych  
i kanalizacyjno-sanitarnych

7415

Bydgoszcz, Piotra Skargi 9

## Franciszek Bloch

Bydgoszcz, Śniadeckich 47-47 a  
Hurt. Detal.



Specjalna fabryka  
**aparatów**  
do piwa, wody  
sodowej  
i automatów

Kurki kontrolne — szkła i rury kon-  
trolne — największe zapasy — najwię-  
ksze przedsiębiorstwo tego rodzaju  
w Polsce

Specjalność:

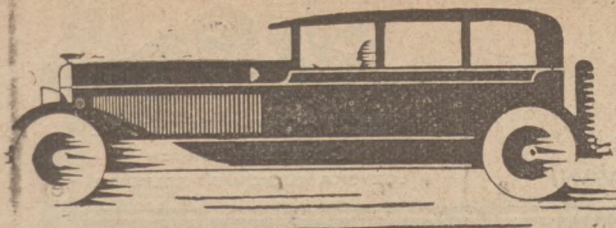
**Badanie i czyszczenie ru-  
rociągów pod gwarancją.**

Rok zał. 1912.

7416

Telefon 961.





# Dział Samochodowy

## Rozwój techniki automobilowej

Niema przemysłu, któryby w tak szybkim tempie urosł do potężnych rozmiarów, jak przemysł automobilowy. Rokrocznie wielkie fabryki samochodowe rzucają na rynek setki tysięcy coraz bardziej udoskonalonych i coraz tańszych modeli samochodów.

Żywym przykładem tego olbrzymiego rozwoju jest fakt, że w Stanach Zjednoczonych na pięciu mieszkańców przypada jeden samochód.

Możliwości dzisiejszego silnika wykazał major Segrave w nowym światowym rekordzie d. 11 marca rb. osiągając szybkość 374 klm. na godzinę.

Musimy jednak uświadomić sobie, że ten nieprawdopodobny wprost rozwój techniki i przemysłu samochodowego nie byłby możliwy, gdyby mu nie towarzyszył równorzędny postęp techniki fabrykacji opon. Bez należyście skonstruowanych pneumatyków rekord szybkości 374 klm. na godzinę byłby nie do pomyślenia.

Jak w wielu dziedzinach tak i w dziedzinie fabrykacji opon przoduje Ameryka.

Z pośród producentów opon naczelne stanowisko zajmują potężne fabryki „Firestone Rubber Co“, których wyroby odznaczają się znakomicie przemyślaną konstrukcją i doborem najwyższych gatunków gumy i innych surowców. Nic więc dziwnego, że najpopularniejsze fabryki samochodów zaopatrują swe wozy w opony marki „Firestone“.

Jednym z ciekawych szczegółów technicznych, jest niezwykle trwała konstrukcja płótna, którego każde poszczególne włókno składa się z wielu cienkich nitki nasycanych gumą jeszcze przed skróceniem w odpowiednie cordy.

W ten sposób system Firestone'a daje najdokładniejszą impregnację, która ma olbrzymie znaczenie dla wytrzymałości opon, bowiem w przeciwieństwie do innych systemów według których impregnuje się gotowe płótno, guma nie jest w stanie przeniknąć w odpowiednim stopniu do wnętrza już gotowych, skróconych włókien.

We włóknach takich, słabo impregnowanych łatwo powstają w czasie jazdy tarcia, wywołujące wysoką temperaturę i szybkie zniszczenie.

System Firestone'a okazał olbrzymie usługi, zwłaszcza przy fabrykacji opon do wozów ciężarowych i autobusów, które pracują pod wysokim ciśnieniem i spełniają daleko trudniejsze zadanie, niż przy wozach osobowych.

Tutaj właśnie impregnacja poszczególnych najdrobniejszych włókien wydała świetne wyniki, a odpowiednio wzmocniona konstrukcja opon Firestone przez dodanie dwóch obwodów plecionek z drutu stalowego w rantach, podwoiła ich wydajność, bezpieczeństwo i trwałość.

Wielkie towarzystwa autobusowe szybko spostrzegły zalety opon Firestone i obecnie większość tych towarzystw używa wyłącznie opon tej marki, wiedząc dobrze ze ścisłej kalkulacji, że zarabiają tylko to, co zdołają zaoszczędzić na pneumatykach.

U nas w kraju, gdzie rentowność przedsiębiorstw autobusowych jest bardzo problematyczna, a amortyzacja wozów ciężarowych naogół długotrwała — należałoby więcej uwagi zwrócić na dobór odpowiedniej marki i na należyłą pielęgnację pneumatyków.

G.

## Bezpieczeństwo ruchu

Z uwagi na to, że automobilizm polski znajduje się jeszcze w pierwszych stadiach rozwojowych ze względu na nieliczny stosunkowo tabor samochodowy i niezbyt doskonały stan naszej sieci drogowej, co razem wzięwszy, nie pozwala nam na przeprowadzanie badań nad zagadnieniami związanymi z ruchem drogowym w tej skali, jak to robi zagranica, z konieczności będziemy musieli uciekać się do obserwacji i wskazań, które powszechnie stosuje się w krajach o silnie rozwiniętym ruchu samochodowym.

Nie mówiąc już o wzorach amerykańskich, które na kontynencie nie mają sobie równych, skorzystamy jednak z wyników na terenie Wielkiej Brytanii, otrzymanych przez biuro badań naukowych General Motors.

Zasadniczo na bezpieczeństwo ruchu drogowego składają się dwa momenty. Primo — doskonałość konstrukcji samochodu, secundo — umiejętność prowadzenia wozu. Rok 1929 przyniósł wiele udogodnień konstrukcyjnych, pozwalających na ułatwienie samej czynności kierowania.

Angielscy producenci samochodów zwrócili specjalną uwagę na tak zwane „uposażenie bezpieczeństwa“, na

które składają się: zwiększenie mocy silnika, z reguły przez powiększenie ilości cylindrów, odpowiednie ustosunkowanie trybów, dokładniejsze zawieszenie całego wozu, zastosowanie hamulców na wszystkie 4 koła. Zwrócono również uwagę na to, żeby kierowca miał wygodnie umieszczone wszystkie części mechanizmu kierowniczego. Rączka hamulca, sygnał kierunkowy, kontakt do światła — umieszczono w pobliżu kierownicy tak, że jeden nieznaczny ruch ręką pozwala na ujęcie odpowiedniej części mechanizmu kierowniczego. Równie ważną rzeczą jest przyciemnienie światła na desce rozdzielczej, przez co uniknięto rażącego blasku z wnętrza wozu, przeszkadzającego kierowcy. Wreszcie zwrócono specjalną uwagę na lusterko, umieszczone na przedniej szybie. Posiada ono obecnie takie wymiary, że po zastosowaniu odpowiedniej wielkości tylnego okna pozwala dokładnie widzieć, co się dzieje na drodze z tyłu samochodu. Jednocześnie zaś, aby uniknąć oślepienia, przez wozy nadjeżdżające z tyłu kierowca ma na desce rozdzielczej przełącznik, pozwalający mu w każdej chwili zasłonić tylne okno samochodu. Tyle zrobili w zakresie bezpieczeństwa producenci samochodów.





**SIM S. A. MORGES SZWAJCARJA**  
TŁOKI, PIERŚCIEŃ TŁOKOWE  
I ZAWORY SAMOCHODOWE

WYŁĄCZNE ZASTĘPSTWA I GŁÓWNY SKŁAD  
NA POLSKĘ

**AUTOTECHNIKA**

KRAKÓW, UL. BRACKA L. 5  
TELEFON Nr. 4343

DOSTAWA ZE SKŁADU  
CENY KONKURENCYJNE

**ZASTĘPCY POSZUKIWANI**



**J. SCHMID-ROOST S. A.**  
OERLIKON-ZÜRICH  
ŁOŻYSKA KULKOWE I ROLKOWE

7302

Jeżeli zaś chodzi o kierowcę, to powinni oni przede wszystkim obserwować przepisy ruchu. Pamiętać zawsze czy jadą po magistrali ruchu czy też po drodze bocznej, zwracać specjalną uwagę przy wymijaniu się wozów, umiejętnie stosować sygnalizację, to znaczy nie nadużywać jej, nie i nie dawać sygnałów w ostatniej chwili — wogóle prowadzić wóz na zupełnie nawet pustej drodze tak, aby nigdy nie stracić panowania nad maszyną. Wszystkie te poszczególne zalety kierowcy wyrabiają w nim tak zwany „zmysł drogowy”, który jest dopiero wtedy miarą umiejętności prowadzenia samochodu, gdy kierowca wszystkie te czynności wykonywać prawie podświadomie. Wtedy mu wolno jeździć po drogach publicznych z dowolną szybkością,

gdyż nigdy nie wywoła on swoją nieumiejętnością niebezpieczeństwa dla innych wozów czy osób, znajdujących się na drodze.

Do czasu jednak, dopóki, kierowca nie stanie na wysokości zadania, powinien on w sposób bardzo oględny prowadzić samochód, gdyż droga publiczna nie jest miejscem, na którym można się uczyć prowadzenia wozu — a trzeba umieć poruszać się na drodze, zanim się wyjedzie samochodem. Dlatego też wszelkie przekroczenia przepisów ruchu powinny być karane z całą surowością.

Jak najszerze rozpowszechnienie tych kilku uwag powinno przyczynić się w znacznej mierze do poprawienia stanu bezpieczeństwa i na naszych drogach.

## Jak szybko kierowca może zatrzymać samochód?

Jest to pytanie na pozór proste, a jednak bardzo skomplikowane. Bo chociaż dobry system hamulców, działający zupełnie sprawnie, odgrywa dużą rolę w szybkim i efektywnym zahamowaniu wozu, to jednak istnieje jeszcze inny czynnik, który jest nie mniej ważny — czynnik ludzki; a który nie jest wielkością stałą.

Specjaliści w tej dziedzinie przeprowadzili cały szereg prób i doświadczeń nad kwestią szybkiego zahamowania samochodu, badając głównie czynnik ludzki.

Każdy kierowca, jako istota ludzka, zmienna, podlegająca tysiącom wpływów skomplikowanej cywilizacji, z natury rzeczy wychodząca poza wszelkie ramy standaryzacji nie może być przedmiotem ścisłych i stałych określeń, gdyż zachowanie się jego w dwóch identycznych wypadkach może być zupełnie różne, podczas gdy aparat mechaniczny nowoczesnego samochodu w pewnych określonych warunkach reaguje zawsze jednakowo i dlatego wiadomo jest, jak zachowa się on w tych, czy innych okolicznościach czego z całą pewnością nie można powiedzieć o człowieku.

Jeżeli kierowca orientuje się szybko i miśnie odpowiada natychmiast, to przy nowoczesnym systemie hamulców gwarancja bezpieczeństwa jest zupełna. Lecz jeśli kierowca zawaha się chociażby jakiś ułamek sekundy a przez to spóźni się w użyciu hamulców, wówczas swój brak szybkiej decyzji może opłacić mniejszym lub większym wypadkiem.

Przebieg czasu pomiędzy zaobserwowaniem konieczności akcji a użyciem hamulców nazywa się w języku specjalistów „czasem reakcji”.

Próby w celu określenia czasu reakcji przeprowadzono w następujący sposób: do samochodu jadącego z pewną określoną szybkością przymocowano dwa rewolwery. Strzał z pierwszego rewolweru był sygnałem natychmiastowego zahamowania wozu. Z chwilą gdy kierowca nacisnął pedał hamulców następował drugi strzał. Obydwa rewolwery były umieszczone w ten sposób, że kule pozostawiały ślady na jezdni.

Na podstawie czasu pomiędzy jednym strzałem a drugim, szybkości samochodu oraz odległości pomiędzy śladami pozostawionymi przez kule na jezdni określa się czas reakcji kierowcy.

W ten sposób problem, jak szybko może kierowca zatrzymać samochód, został rozwiązany przez wyliczenia matematyczne i badania psychologiczne.

Do tego eksperymentu użyto 50 studentów, 12 szoferów taksówkowych i 12 szoferów z taboru samochodowego armii amerykańskiej. Wszyscy wymienieni poddani zostali próbom przy różnych szybkościach. Rezultaty wypadły różne.

Ogólna przeciętna wyniosła nie wiele więcej niż pół sekundy. Najkrótszy czas reakcji wyniósł 0.31 sek., a najdłuższy — 1.02 sek.

Specjaliści przypuszczają, że istnieje wielu kierowców, których czas reakcji dochodzi do 1.5 sek., a niekiedy nawet do 2 sek.

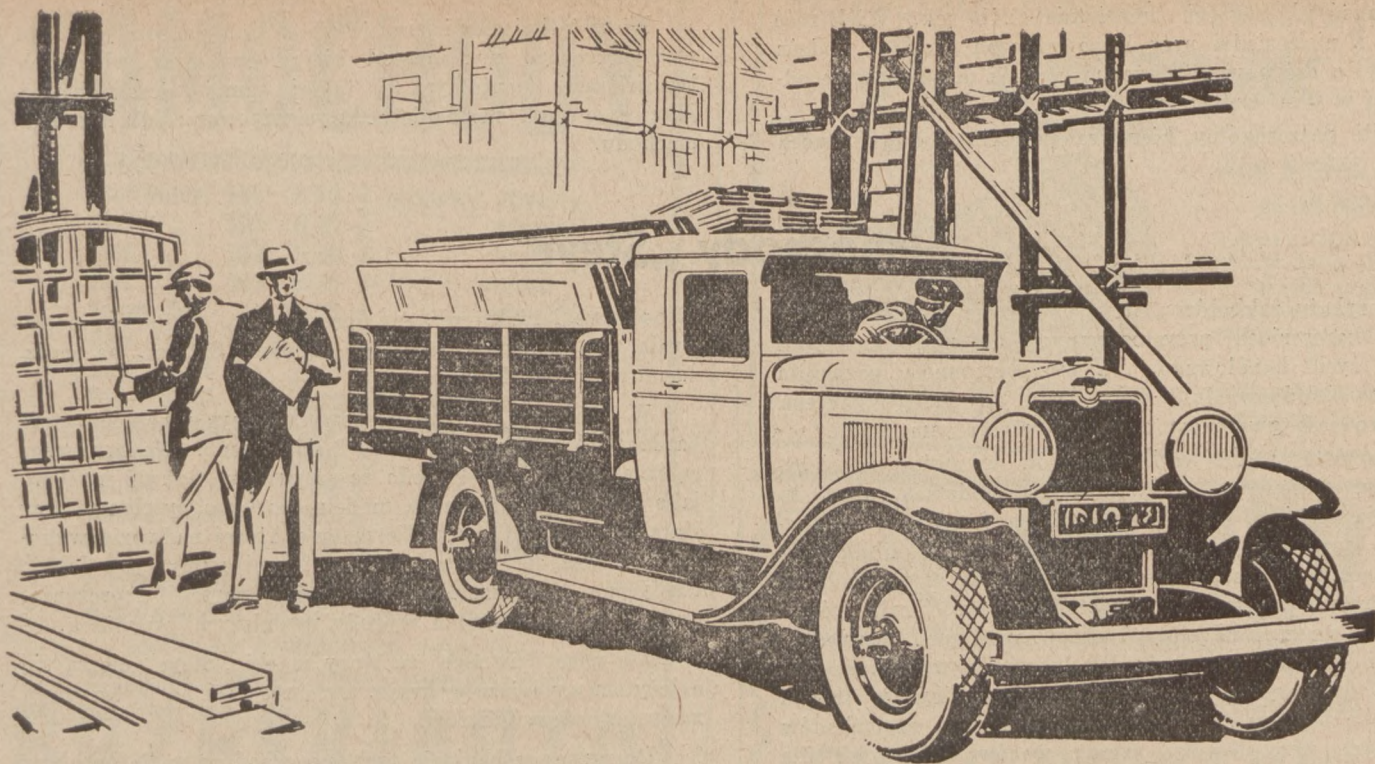
Przyjmując czas reakcji — 0.5 sek., obliczyć można że jeżeli kierowca jedzie z szybkością 30 mil na godzinę, zaczyna hamować dopiero po przejechaniu 22 stóp. Natomiast kierowca z powolnym czasem reakcji np. 1.5 sek. przy tej samej szybkości zdąży przejechać 66 stóp, zanim zacznie hamować.

Z powyższych danych łatwo wywnioskować, że samochód z najlepszym systemem hamulców może być zahamowany dopiero po przejechaniu 50 stóp przy szybkości 20 mil na godzinę, jeżeli czas reakcji kierowcy wynosi 1.5 sek. Ustalenie określonego czasu reakcji dla poszczególnego kierowcy jest rzeczą niemożliwą, mimo to jednak standaryzacja czynnika ludzkiego w tym względzie jest tak samo ważna jak standaryzacja czynnika mechanicznego.

**Samochód**

**FORD** z nowymi gumami, gotowy do jazdy  
za 1200 zł do sprzedania. Zgłoszenia do  
adm. „Rynku Met. i Maszyn.” pod nr. 7396.





*Ciężarówka Chevrolet oddaje znakomite usługi zarówno w handlu, przemyśle jak i w gospodarstwie rolnem*

## Chevrolet podnosi dobrobyt i stan ekonomiczny kraju

*Samochody ciężarowe stanowią  
bezwzględnie najtańszy i najwygodniejszy  
środek transportowy*

Nowa Ciężarówka Chevrolet dzięki zaopatrzeniu jej w potężny 6 cylindrowy silnik, cztery biegi wprzód i hamulce na cztery koła, oraz wszystkie najbardziej współczesne udoskonalenia techniczne, przebywa z łatwością najgorsze drogi gruntowe i wspina się na najbardziej strome pochyłości.

Ciężarówka Chevrolet przewozi najrozmaitsze ładunki surowca lub towaru. Dzięki wielkiej oszczędności w zużyciu benzyny i smarów i wobec tego niskich kosztów utrzymania, przyczynia się wydajnie do zwiększenia dochodowości każdego przedsiębiorstwa.

Przy ułatwionych warunkach płatności, o których poinformuje najbliższe przedstawicielstwo, samochód ten dostępny jest dla najszerszego ogółu ze sfer handlowych, gospodarczych i przemysłowych.

7398

## Ciężarówka CHEVROLET

Wyrób General Motors

### GENERAL MOTORS W POLSCE, WARSZAWA

Upoważnione Zastępstwa na całym terytorjum Polski i w Wolnym Mieście Gdańsku:



Z pośród badanych kierowców największą różnicę w czasie reakcji wykazali studenci. Czas reakcji u szoferów taksówek wynosi przeciętnie 0.41 sek. Większość jednak z nich siedzi przy kierownicy od 8 do 14 godzin dziennie, z czego wynika, że praktyka i doświadczenie odgrywają w tym względzie dużą rolę.

Jeśli poszczególny kierowca potrafi w ciągu dwóch

lat skrócić swój czas reakcji z 0.75 do 0.56 sek., to bezpieczeństwo na drogach publicznych znacznie wzrośnie.

Niewątpliwie, zwiększanie się z każdym rokiem ruchu samochodowego wymaga od kierowców coraz większych kwalifikacji mentalnych i takiej samej niezawodności, jaką daje nam mechaniczne wyekwipowanie dobrego samochodu.

## Samochody „Steyr”

Fabrykaty zakładów „Steyr” stanowią całą gamę modeli o karoseriach przystosowanych do najrozmaitszych potrzeb życia handlowego. Ta wszechstronność pozwoliła wypracować odpowiednie typy wozu do danego zakresu pracy, co jest gwarancją celowego użycia samochodu.

Charakterystyczną cechą Steyr'ów to motor sześciocylindrowy, stosowany we wszystkich modelach. Jest to koncepcja całkiem słuszną bowiem sześć cylindrów odpowiednio opracowanych pojemnościowo tworzy silnik wystarczająco przystosowany do pracy nawet w najtrudniejszym terenie. Z tego punktu widzenia sześciocylindrowki Steyr są maszynami wyspecjalizowanymi pod względem traktacji i stanowią pewny środek lokomocji w naszych warunkach drogowych. Ciężarowe maszyny Steyr w tonażu od 1,5—5 ton oraz nowoczesnych modelach samochodów specjalnych przedstawiają szereg wozów aktualnych dla życia handlowego i samorządów prowincjonalnych.

Konstrukcja Steyr'ów posiada dodatni element na boczne drogi, a mianowicie oś łamaną, w którą są zaopatrzone modele osobowe, ciężarowe wagi do 2 ton, autobusy

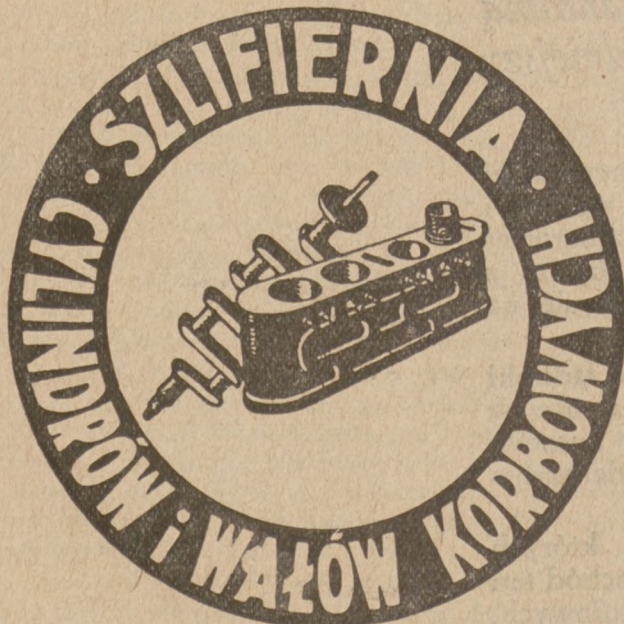
12-osobowe i niektóre wozy specjalne np. sanitarki, co pozwala tym ostatnim rozwijać szybkość 80 km. na godz. nawet na gorszych drogach.

W kategorii wozów osobowych Steyr'y przedstawiają bardzo ciekawe karoserie dla 2 do 7 osób. Godne uwagi są kombinacje typu torpeda ze sztywną nasadką i szybami, jako kareta transformable, modele sportowo-wyścigowe oraz stała gimnazyna systemu Weymann'a której nadwozie wykonane z dykt, przeplatanych warstwami gumy, jest lekkie elastyczne i bezszelestne. Ma ona wartość reprezentacyjną i daje maksimum wygody w dalszych podróżach.

Nie więc dziwnego, że wozy marki „Steyr” cieszą się należytem uznaniem w kraju, zwłaszcza wśród wytrawnych znawców-automobilistów.

Do rozpowszechnienia tych samochodów w Polsce przyczynia się w dużym stopniu ruchliwa działalność przedstawicieli krajowych, zwłaszcza firmy „Dakla” w Poznaniu, która zdobywa sobie coraz większą popularność w sferach automobilistów.

# Szlifowanie cylindrów



od motorów samochodowych, samolotowych i traktorowych od 30 do 200 m/m średnicy z 1/100 m/m dokładnością na najnowocześniejszej, nowej, specjalnej maszynie do szlifowania cylindrów szwajcarskiego fabrykatu.

## Szlifowanie wałów korbowych

na najnowocześniejszej nowej specjalnej maszynie do szlifowania wałów korbowych szwajcarskiego fabrykatu z 1/100 m/m dokładnością wszelkich rozmiarów od motorów samochodowych, samolotowych i traktorowych.

WYKONUJE SIĘ:

Tłoki żeliwne	w wszelkich	{	do 150 m/m średnicy
Tłoki aluminiowe	rozmiarach		
Pierścienie tłokowe	do 150 m/m średnicy		
Sworznie tłokowe			6548
stal chromniklowa, cementowane i szlifowane z 1/100 m/m dokładn.			
Zawory	z wysokowartościowej stali chromniklowej.		

DOSTARCZA

**SZYBKO — PRECYZYJNIE — TANIO.**

Największe specjalne przedsiębiorstwo tego rodzaju w Polsce

# „ERGE - MOTOR”

dawniej: R. Gunsch

**POZNAŃ, ULICA MYŁNA nr. 38**

**Telefon nr. 7929**

PROSZĘ ŻAĐAĆ BEZPŁATNE PROSPEKTY I CENNIKI.



# SAMOCCHODY

Fiat Model	509	4/20	4	osobowy	otwarty
Fiat	501	6/21	4	"	otwarty
Fiat	503	6/30	4	"	kryty
Fiat	503	6/30	6	"	coupe
Super Fiat	19/75	6	"	"	otwarty
Opel 12/60	6 cylindr.	6	"	"	kryty
Opel 7/34	6	"	4	"	kryty
Opel 9/25	K. M.	"	"	"	samochód wysyłkowy
Chenard Walcker	5/32	4	osobowy	"	otwarty
Overland	11/30	4	"	"	otwarty
Protos	10/30	6	"	"	otwarty
Austro Daimler	17/60	6	"	"	otwarty
Praga	15/50	5	"	"	otwarty

i wiele innych w stanie używanym,  
**spreda** jako kupna niezwykle  
.. okazyjne z własnych zapasów ..

## BRZESKIAUTO

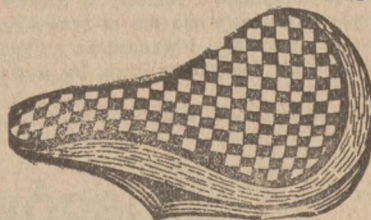
SPÓŁKA AKCYJNA

**POZNAŃ, Dąbrowskiego 29**

Telefon 63-23 i 63-65. 7388

## Wytwórnia Deczek Rowerowych A. Urbaniak Wolsztyn

7357



Jedyna Wytwórnia Deczek  
na całą Polskę

poleca deczki do ro-  
werów czyli okrycia  
w rozmaitych gatu-  
n-  
kach filcowych, skó-  
rzanych, pluszowych  
i t. p.

Wzór użytkowy zatw. przez Urząd  
Patent. za nr. 844 i nr. 1024

Naśladowanie będzie  
sądowo ścigane.



## ROWERY

marki „Trianon“ (Weltmeister Durabel)  
pod gwarancją wyrabia i dostarcza wszel-  
kie części zapasowe do centryfug oraz  
rozmaite koła zębate

**PIOTR NOWACKI**

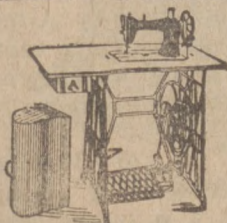
Fabryka Centryfug i Rowerów

**„HALKA“**

Bydgoszcz, ul. Rycerska. Telefon 910



Rowery



Maszyny do szycia



Wirówki

## Hurtownia Mechaników

Spółdz. Handl. z ogr. odp.

**POZNAŃ**

ul. Dąbrowskiego 3. Tel. 6973

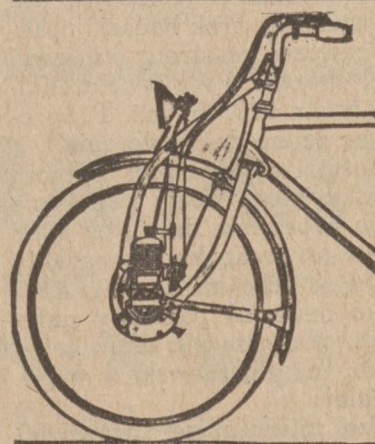
Adres telegr.: MECHANIKA



**Sprzedaz tylko hurtownie  
skladom rowerow i t. p.**

Od 1 czerwca 1929 r. przy ul.  
Odkok 2, tuż przy dworcu głów-  
nym i naprzeciw Powsz. Wystawy  
Krajowej

7324



Najmniejszy  
i najlepszy

motor pomocniczy  
w świecie

**Otto Mix**

Poznań, ul. Kantaka 6a

Telefon 2396 7026

## Samochód

marki „Buick“, model z roku 1925, otwarty, o sile K. M.  
75, w bardzo dobrym stanie, gotowy do jazdy, ewen-  
tualnie także **samochód** marki „Studebaker President“  
prawie nowy, limuzyna o K. M. 90, **SPRZEDA**

**„UNIA“**

7362

Zjednoczone Fabryki Maszyn  
dawn. A. Ventzki, Sp. Akc. w Grudziądzu.

**„EBECO“** Sp. z o. p.  
KATOWICE. 3-MAJA 34

Pierwsza polska fabryka  
rowerów i gramofonów

5656



## Apel do krajowych fabryk maszyn rolniczych

Fabryki krajowe upraszamy, aby nam donosiły o wszystkich nowościach w zakresie ich produkcji. Chętnie stawiamy łamy nasze bezinteresownie do usług przemysłu krajowego. Przy tej sposobności musimy podnieść ten smutny fakt, że podczas gdy zagraniczne firmy bardzo skwapliwie korzystają z reklamy w naszym piśmie i często donoszą nam o ostatnich zdobyczach w fabrykacji maszyn rolniczych, to nasz przemysł krajowy nie ma w tym względzie — zdawałoby się — nic do powiedzenia, a przecież wiadomo, że i u nas ta gałąź przemysłu stale się podnosi i wypuszcza na rynek coraz nowe wyroby lub też ulepsza dotychczasowe. W interesie rozwoju przemysłu krajowego prosimy fabryki krajowe, by o wszystkich swoich nowościach nas w pierwszym rzędzie informowały.

WYDAWN. „RYNKU METALOWEGO I MASZYNOWEGO”.

## Ciągówka „Oilpull”

Nawiązując do artykułu: „Traktory dla majątków średnich”, umieszczonego w „Rynku Metalowym i Maszynowym” nr. 16/29 str. 544, przechodzimy do omówienia jednego z nowszych typów ciągówek, mianowicie dwucylindrowego i czterotaktowego „Oilpull’a”.

Dotychczas używano u nas najczęściej traktora Grossbulldog, marki Lanza. Niedawno jednak, bo dopiero przeszło rok temu, pojawił się na naszym rynku traktor amerykański „Oilpull”. Zastępstwo firmy wyrabiającej objęła na początku roku przeszłego lwowska firma „Standard Lloyd”, a obecnie generalną reprezentację na całą Polskę prowadzi Sp. Akc. Bronikowski, Grodzki, Wasilewski.

Na pytanie, czy ciągówka „Oilpull” kalkuluje się dobrze, czy pracuje wydatnie na naszych ziemiach, jak trwała jest w użyciu, czy pod temi względami dorównuje wypróbowanemu już u nas traktorowi firmy Lanza Grossbulldogowi, przewyższa go, lub też ustępuje mu pierwszeństwa, trudno odpowiedzieć kategorycznie, owszem powiem otwarcie, niemożliwe jest dać taką odpowiedź, ze względu na brak badań i praktyki doświadczalnoporównawczej ze strony krajowej praktyki rolniczej. W tej sprawie pisze w „Poradniku Gospodarskim” nr. 14/29 str. 370, dr. inż. T. Świeżawski, że „nieznane mu są żadne doświadczenia”.

Dla oceny praktyczności i opłacalności traktora „Oilpull” należy przede wszystkim z całą pewnością stwierdzić, jakim środkiem napędym da się on stale pędzić. Amerykańskie bowiem prospekty i prospekty polskie oraz niemieckie, nie są zupełnie zgodne, gdyż amerykańskie podają jako materiał palinowy naftę i benzynę, a polskie i niemieckie mówią o oleju gazowym. Odnośnie do tego dr. inż. Świeżawski w wspomnianym artykule pisze dalej:

„Byłoby nawet bardzo interesujące sprawdzić, czy istotnie motor „Oilpull” biegnie stale „na ropę”, to jest na olej gazowy, gdyż dotychczas nie słyszałem, ani nie czytałem o motorze wybuchowym, to jest z gaźnikiem i z zapłonem iskrą elektryczną, który byłby ropą pędzony. Według dotychczasowych doświadczeń następowałyby w takim motorze przy ropie przedwczesne wybuchy i zanieczyszczenia elektrod świec, pomijając osady na zaworach przez niemożność stosowania wyższych kompresyj i wyższych tem samem temperatur, któreby spowodowały spalania także cięższych składników olejowych.

W motorze „Oilpull” zastosowano zabiegi dla chłodzenia mieszanki i komory wybuchowej przez zewnętrzne chłodzenie obiegowe oliwą, zamiast wodą i przez wtryskiwanie razem z paliwem trochę wody przy większych obciążeniach. Byż może zatem, że

pędzenie olejem gazowym motorów „Oilpull’a” udaje się przez dłuższe okresy czasu, narazie jednak wątpliwe, by to tak odbywało się na stałe.

Podobno udatne rozwiązanie problemu pędzenia olejem gazowym zwykłego motoru samochodowego (wybuchowego czterotaktowego, a chłodzonego obiegową wodą), znaleziono przez dołączenie za gaźnikiem przyrządu do rozłożenia (katalizacji) olejów ciężkich ciepłem gazów wylotowych, jak przy jednym „Fordsonie” w Wielkopolsce próbowano.

W amerykańskich oryginalnych prospektach fabryki „Advance Rumely” o traktorach „Oilpull” znajduje nazwę na ich materiał palinowy tylko „kerosene”, tj. nafta, lub „gasoline”, tj. benzyna; wyrażenie „fuel” znaczy ogólnie materiał paliwowy. Za to w prospektach niemieckich i polskich jest mowa o oleju gazowym. Gdyby więc tak było, jak twierdzą te ostatnie prospekty, to podobny środek napędowy dla ciągówek rolniczych jest godny polecenia, gdyż taniego oleju gazowego, jako ubocznego produktu destylacyjnego, mamy w kraju w nadmiarze. W każdym razie radzę używać żółtego „minusowego”, zwanego też „krośnieńskim”, zresztą w tej samej cenie, co zwykle oferowany brunatny, zawierający parafinę.

Motor „Oilpull’a” jest jako dwucylindrowy i czterotaktowy naturalnie równomierniejszy w biegu i elastyczniejszy w stosunku do zmiennego obciążenia, niż jednocylinndrowy i dwutaktowy silnik ropowy „Grossbulldog’a”, ale czterotaktowiec z gaźnikiem i zapłonem wymaga ściślejszej i umiejętnej obsługi wobec prostszej manipulacji przy dwutaktowcu bez gaźnika i bez zapłonu magneto-elektrycznego.

Jako ciągówka zapowiada się 20—30-konny „Oilpull W” korzystniej, niż „Grossbulldog”, ponieważ jest o 500 kg lżejszy wogóle, a w szczególności znacznie i racjonalnie lżejszy na przodzie, oraz posiada koła napędowe o większej średnicy z większą ilością ostróg. Obawiam się tylko, że z prawej strony ciągówki „Oilpull” umieszczona tarcza prasowa jest tak blisko obwodu prawego koła napędowego, iż nie da się podwyższyć ostróg do skutecznej pracy na rolach europejskich, poddawanych co roku normalnej uprawie. Zdejmować zaś tarczy pasowej dla pracy ciągnięcia zdaje się nie można, ponieważ służy ona prawdopodobnie jako drugie koło rozmachowe do pomocy właściwemu takiemu kołu, umieszczonemu z lewej strony maszyny.

Silniejszych ciągówek „Oilpull-X-Y-Z”, nie biorę pod uwagę, wobec trudności przeniesienia znacznych sił przez ostrogi, choćby wyższe i szersze, pomijając za wielką szerokość obręczy (400 mm i wy-



żej) kół napędowych, nie pozwalających na wjeżdżanie w bród, a tracących wiele siły przy ciągnięciu daleko bokiem.

Wobec zbliżonych cen zakupu u obu porównywalnych maszyn wypadnie prawdopodobnie ciągowka „Oilpull-W” w kalkulacji taniej, niż „Grossbulldog”, nawet przy napędzie motoru „Oilpull’a” naftą, dlatego też jako silniejsza (do 35 Km) większe wykaże wydajności i sprawności, o ile oczywiście potrafi tę większą siłę przenieść przez ostrogi w rolach, stale uprawianych i wytrzyma przynajmniej 5 000 godzin ruchu w pracy bez znaczniejszych kosztów naprawy i wymian.

Z tego, co dr. inż. Świeżawski mówi, ma traktor „Oilpull” pewne plusy nad „Grossbulldogiem”, ale przedstawia też wiele niewyjaśnionych jeszcze zagadnień, od których właśnie jego opłacalność i praktyczność zależy. Nie orzekamy się bynajmniej przeciw Oilpull'owi; przeciwnie życzymy sobie, by, zachowując wszelkie ostrożności i żądając potrzebnych gwarancji, właściciele mniejszych i średnich majątków wypróbowali traktor jak należy i dla dobra ogółu podzielili się swymi spostrzeżeniami i uwagami z publicznością, aby i rolnicy, których na wydatki i inwestycje doświadczalne nie stać, mogli używać tych maszyn, które istotnie zdolne są skutecznie podnieść rentowność ich majątków.

W. P.

Wyrabiamy masowo jako specjalność:

## kopaczki „Gwiazda B”

do kopania ziemniaków bezsprzecznie najpraktyczniejsze z wszelkich istniejących kopaczek

## przodki „Naprzód”

do żniwiarek, całe z żelaza kutego, o wysokich kołach biegowych

## młocarnie cepowe „Ideal”

na łożach kulkowych z hamulcem bębnowym, nadające się znakomicie dla średnich i mniejszych gospodarstw.

Prosimy zażądać ofert

# BRACIA MALAK

Fabryka maszyn i odlewnia żelaza

ŻNIN (Wlkp.)

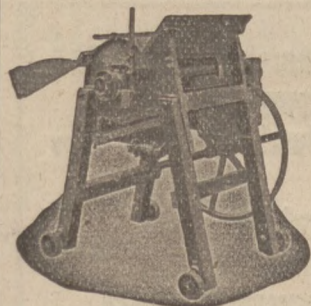
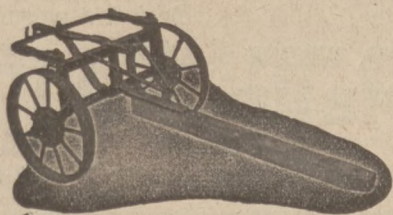
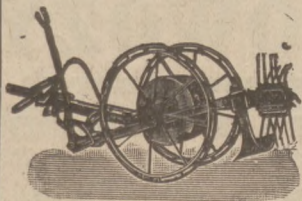
Telegr.: Bramafa.

Telefon nr. 30.

Wystawiamy na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu w r. 1929.

Najkorzystniejsze źródło zakupu dla odsprzedających

Najkorzystniejsze źródło zakupu dla odsprzedających



„IDEAL”  
nóż do krajania słomy  
na ściółkę

tani — praktyczny — trwały

Jedyni producenci

3641

Centrala Pługów Parowych T. z Fabryka Maszyn  
Poznań, św. Wawrzyńca 36. Telefon 6117 i 6950

EKSPORT KOS

M. SCHENKER-GOTTESMANN

WIEDEŃ II, Taborstrasse 10.



Kosy „Szczyt”

są niezrównane w jakości, dlatego używane są w rolnictwie różnych krajów.

7036 Codziennie nadchodzą

wyrazy uznania

jak poniżej:

Pannice gm, Gebzów r. 1928.  
p. Skarysew / Kieleckie

Zawiaćlam, że kosy otrzymałem, za które dziękujemy, bo są bardzo dobre. Gdybym miał jeszcze sto kos, tobym porzucił.

Walenty Lisek.



## Ciągówki czy samochody ciężarowe

Proces umaszynowania rolnictwa robi coraz większe postępy, zwłaszcza w Europie Zachodniej oraz w Ameryce Północnej i Australji. Tam właśnie daje się zauważyć bardzo silne rozpowszechnianie się samochodu ciężarowego w gospodarstwach rolnych i wypieranie przez te traktorów w transportach na dalszą metę. Przemysł samochodowy jest dziś tak udoskonalony, że buduje samochody ciężarowe wszechstronnie dostosowane nawet do jazdy po roli, a możliwości ich wielostronnej używalności zapewnia im stałą pracę i odpowiednią kalkulację.

U nas motoryzacja rolnictwa zatacza również coraz większe kręgi. Nie znaczy to jednak, by musiała koniecznie iść krok w krok za procesem motoryzacji krajów o wyższej kulturze rolnictwa i życia gospodarskiego. Przeciwnie, właśnie dlatego, że później się rozwija, powinna przeskakiwać stany przejściowe, a stawać na wyżynach doby bieżącej.

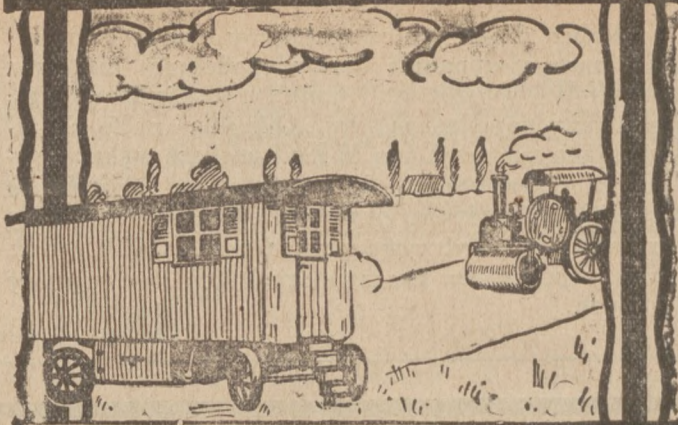
Ogólna potrzeba podniesienia rentowności rolnictwa drogą intensywniej uprawy roli, oszczędności czasu i wydatków na utrzymanie zbytniego kompletu konnego i personelu fornalskiego, skłania właścicieli majątków do nabywania pojazdów silnikowych, bądź traktorów, bądź samochodów ciężarowych. Przy rozwiązywaniu zagadnienia, czy dla usprawnienia zwózki i odstaw nabyć motor ciągowkę — czy też samochód ciężarowy, trzeba mieć przede wszystkim wzgląd na odległość majątku czy dworu od stacji kolejowej, ilość produktów i towarów do przewożenia, jakość i długość drogi do dworca, czy na pola. Im bowiem korzystniej pola rozłożone są nad drogami bitymi, im większa ilość towarów do odstawy i zwózki, im dalsza odległość dworca, miasta, gdzie odbywa się wymiana towarów, tem lepiej opłaca się samochód ciężarowy, szczególnie gdy wyjazdy, odstawy czy dostawy są częstsze lub nawet regularne i codzienne. Zaoszczędzają one bowiem drogie przewozy kolejowe i opłaty postojowe, a przy odstawie na miejsce czy śpichrz zaoszczędzają mozolne i kosztowne przeładowywania, przyspieszają odstawę czy zwózkę i podnoszą siłę konkurencyjną produktów rolnych na rynku sprzedaży.

Nawet przy orce i pracy w roli samochód góruje nad ciągowką i końmi, zwłaszcza rozporządza większą szybkością biegu, z większą elastycznością przezwycięża trudności i nagłe opory, wywołane nierównością terenu, jego niejednorodnością struktury, obecnością kamieni itp. Pracę ułatwia motorowi przede wszystkim rozpęd samochodu i dobre resorowanie, wobec czego samochód nie zużywa się tak prędko jak traktor, a przytem zużywa także mniej paliwa.

Dla właściwej kalkulacji i opłacalności samochodu ciężarowego w gospodarstwie rolnem, trzeba powołać się przy zakupie tegoż nie zasadami zbytniej oszczędności, a raczej mieć wzgląd na właściwy cel, potrzebę i możliwość wyzyskania. Wybrać należy zawsze dobrą, a nawet najlepszą maszynę z odpowiednimi wozami-przyczepkami. Przy dalszej odległości od stacji kolejowej np. pojemność samochodu i wozów przyczepnych powinna dochodzić przynajmniej do 15 ton, aby każdorazowo mógł zabrać cały ładunek najczęściej dziś używanych wagonów kolejowych. Tem bowiem oszczędza się więcej bezpotrzebnych nawracania o mniejszej pojemności pojazdu.

Praktyczny typ samochodów ciężarowych dla rolnictwa wypuścił ostatnio na rynek niemiecki Krupp z fabryki „Wumag” (Görlitz - Śląsk). Jest to typ

## WOZY MIESZKALNE



## BECZKOWOZY

dla walców i pługów parowych

Wielki wybór maszyn i narzędzi rolniczych

Specjalność: 7006a

## maneże - walce

„Croskill” i „Cambridge - Croskill”

Ceny niskie

Dogodne warunki

Fabryka maszyn, wozów i odlewnia żelaza

**St. Malinowski**

ŚREM

Telefon 17

Oddział POZNAŃ

Pocztowa 30. Tel. 28-26

Młocarnie szerokomłotne VISTULA

Młocarnie z przymykami

Młocarnie z wałami do gładkiej słomy

Walce, kieraty

Siekacze do buraków

Sortowniki ziemniaków

5803 t

Maszyny do czyszczenia zboża

Sieczkarnie bębnowe do zapędu mechanicznego stojące i na wozach

Sieczkarnie tarczowe

Koła transmisyjne

Pompy do gnojówki z rurą stalową i wyjmującymi wentylami

Szufle ziemne do transportowania ziemi wykonuje jako długoletnią specjalność

**A. P. Muscate**

**Fabryka Maszyn Sp. z o.p.**

**TCZE W (Pomorze)**

6437



„Oekonom”, dostosowany specjalnie do potrzeb rolnictwa, który uwzględnia jego szczególniejszą właściwość pracy, mianowicie pracy „na przeprząg”. Cały garnitur składa się z wozu motorowego, bez ładowności, zbudowanego według zasad samochodowych, a nie jako ciągnówka, czyli traktor, oraz z trzech wozów przyczepnych, do motoru automatycznie przyczepionych zapomocą odpowiedniego sprzęgła. W ten sposób garnitur „Oekonom” łączy idealnie zalety samochodu, mianowicie szybkość, zwrotność, elastyczność, rozpęd i pewność jazdy z zaletami ciągnówki, głównie z jej wszechstronnością używalności, gdyż wóz motorowy garnituru „Oekonom” ciągnąć może nie tylko własne przyczepki, ale także innego rodzaju wozy. Wóz motorowy może stale być w ruchu i pracować „na przeprząg”, tak samo jak fornalki konskie. Motor „Oekonom”, operując 10 tonowymi wozami przyczepnymi, załadować może dziennie przy długości jazdy 10 km. pięć piętnastotonowych wagonów kolejowych.

## Maszyny rolnicze dla Rosji Sowieckiej

W dniu 9 kwietnia r. b. po raz pierwszy statki angielskie i duńskie załadowane maszynami rolniczymi, zakupionymi przez rząd sowiecki, przybyły do Gdańska. Towar zostanie wyładowany i drogą kolejową przesłany do Rosji. Rząd sowiecki po obliczeniach doszedł do wniosku, że towar opłaca się kierować na Gdańsk a dalej drogą kolejową, ze względu na taniejszą polską taryfę kolejową i szybkość transportu.

## Głogowski i Syn

właśc.: Inż. Leon Czarliński

## FABRYKI MASZYN

Inowrocław

Brodnica (Pomorze)

Telefon nr. 35

Telefon nr. 20

## Maszyny rolnicze

Naprawy lokomobil, młocarni i motorów spalinowych

Plugi motorowe

7319

## LEON CZARLIŃSKI

Składy Maszyn Rolniczych

Poznań, ul. Fr. Ratajczaka 14

Telefon nr. 3069

5702 t

# KRAJ

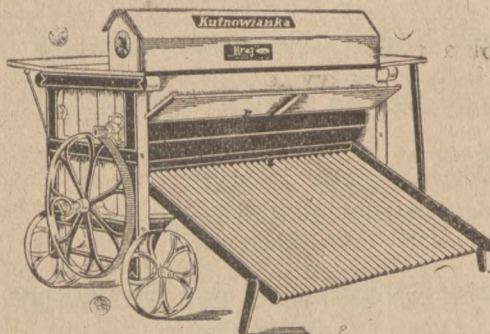
## FABRYKA MASZYN I NARZĘDZI ROLNICZYCH

dawniej Alfred Vaedtke w Kutnie

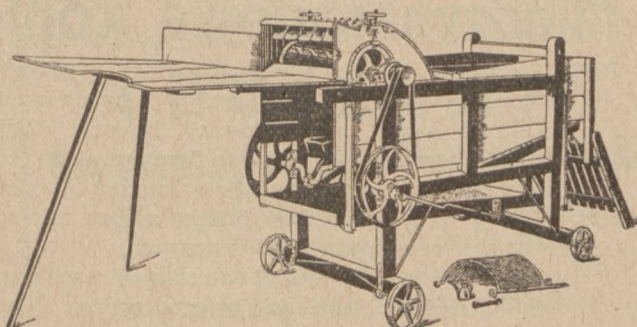
SP. AKC.

ZARZĄD W WARSZAWIE

Krakowskie Przedmieście 27



Największa w Polsce produkcja  
MŁOCARŃ SZEROKOMŁOTNYCH



FABRYKA WYRABIA:

MŁOCARNIE cepowe i sztytowe

MŁOCARNIE szerokomłotne

MANEŻE pałakowe i ochronne

PRZYSTAWKI uniwersalne

SIECZKARNIE toporowe i bębni.

MIEDLICE do obróbki lnu

Cenniki i katalogi wysyła:

Centralne Biuro Sprzedaży

w Warszawie, Chmielna 26. Tel. 241-33

Jeneralny Przedstawiciel

PIOTR BISSENIK

7315



## Apel do krajowego przemysłu budowlanego

Fabryki krajowe upraszamy, aby nam donosiły o wszystkich nowościach w zakresie ich produkcji. Chętnie stawiamy łamy nasze bezinteresownie do usług przemysłu krajowego. Przy tej sposobności musimy podnieść ten smutny fakt, że podczas gdy zagraniczne firmy bardzo skwapliwie korzystają z reklamy w naszym piśmie i często donoszą nam o ostatnich zdobyczach w fabrykacji materiałów budowlanych, to nasz przemysł krajowy nie ma w tym względzie — zdawałoby się — nic do powiedzenia, a przecież wiadomo, że i u nas ta gałąź przemysłu stale się podnosi i wypuszcza na rynek coraz nowe wyroby lub też ulepsza dotychczasowe. W interesie rozwoju przemysłu krajowego prosimy fabryki krajowe, by o wszystkich swolch nowościach nas w pierwszym rzędzie informowały.

WYDAWN. „RYNKU METALOWEGO I MASZYNOWEGO”.

## Prywatny ruch budowlany

W 8 numerze „Wiadomości Statystycznych” znajdujemy dane z ruchu prywatnego budownictwa podczas ostatniego kwartału 1928 r. w Polsce. Dane statystyczne ograniczają się jedynie do miast ponad 50.000 mieszkańców; a zatem nie dają poglądu wyczerpującego na całokształt prywatnego budownictwa w kraju.

Wedle danych ukończono w tych miastach ogółem 517 nowych budowli, w tem 308 domów mieszkalnych z 3366 pokojami. Największy ruch wykazało miasto Częstochowa gdzie na 97 budowli nowych przypada 53 domów mieszkalnych. Drugie miejsce dzierży Poznań; ukończono tu 68 budowli z 37 domami mieszkalnymi, dalej Sosnowiec 66 budowli nowych, a 39 domów mieszkalnych, Lwów 57 (48), Lublin 49 (29), Łódź 47 (37). Stołeczne miasto Warszawa przychodzi w dalszym szeregu z ukończonymi

31 budowlami nowymi, między którymi było 18 tylko domów mieszkalnych.

W tymże czasie sprawozdawczym październik — grudzień 1928 r., rozpoczęto 495 nowych budowli, w tem 314 domów mieszkalnych. W tym dziale na pierwsze miejsce wybiło się miasto Łódź, gdzie rozpoczęto stawiać 117 nowych budowli, w tem 86 domów mieszkalnych. Drugie miejsce zajmuje miasto Lwów z 98 budowlami, a 78 domami mieszkalnymi, trzecie Poznań 72 (37), Białystok 52 (23), Lublin 38 (21), a nareszcie poza innemi także stolica Warszawa 32 (19).

Uderzający to objaw, że największe miasto w kraju wykazuje tak słaby ruch budowlany, gdy inne miasta, które przecież nie więcej potrzebują mieszkań, poszczycić się mogą daleko większą przedsiębiorczością budowlaną.

P. W.

## Międzynarodowa konferencja drzewna w Wiedniu

Dnia 13 marca r. b. odbyła się w Wiedniu przy współudziale 182 przedstawicieli giełd drzewnych i związków producentów drzewnych Austrii, Czechosłowacji, Bawarii, Węgier i Polski — Międzynarodowa Konferencja Drzewna.

Program i cele konferencji zostały sprecyzowane przez sekretarza Giełdy Wiedeńskiej d-ra Bitterla w jego referacie o międzynarodowej współpracy giełd drzewnych.

W referacie tym dr. B. uzasadnił potrzebę tej współpracy przez znaczne ułatwienia, jakie dałyby producentom i kupcom drzewnym dokładne wzajemne informacje, dotyczące popytu i sprzedaży na różne materiały drzewne w różn. krajach i wskazał na dwie drogi jakimi należałoby dążyć do tej współpracy.

Pierwsza z nich — bezpośrednia — jest uwarunkowana przez ścisłą łączność giełd drzewnych ze sferami drzewnymi tych państw, bez której to łączności giełdy nie będą w stanie wczuć się całkowicie w koniunkturę drzewną i udzielać na zasadzie wzajemności innym giełdom informacji interesują-

cych powyższe, jak również przez wymianę wykazów zapotrzebowań i podaży i wreszcie przez wzajemne dopuszczenie członków poszczególnych giełd na zebrania giełdowe.

Drugą drogą — pośrednią — jest dążenie do ujednostajnienia usansów drzewnych, — do ustalenia sądów polubownych, któreby obowiązywały kontrahentów różnych państw, wreszcie udzielanie wzajemnych informacji o kursach giełdowych, uchwałach dotyczących organizacji giełd, o wypadkach niesolidnego wywiązywania się z umów i t. p.

W dyskusji nad międzynarodowym ujednostajnieniem usansów drzewnych, o którym wygłosił specjalny referat p. Friedman z Wiednia, przeważał pogląd, że ujednostajnienie to wiąże się ściśle z ujednostajnieniem miar przez wprowadzenie systemu metrycznego pomimo dotychczasowego konserwatywnego oporu niektórych państw, trwających przy calu, jako jednostce długości.

## „Zjednoczenie Polskich Emaljarni” Sp. z o. o. w Katowicach

Jak się dowiadujemy w kwietniu został utworzony i rozpoczął swą działalność syndykat pod firmą „Zjednoczenie Polskich Emaljarni” Sp. z o. o. z siedzibą w Katowicach przy ul. Słowackiego 20. Syndykat ten, w którego skład weszły cztery fabryki, a mianowicie: B. Hantke, Modrzejowskie Zakłady, Huta Silesia i Olkusz, objął wyłączną sprzedaż na całą Polskę i miasto Gdańsk wszystkich wyrobów blaszanych emaljowanych wspomnianych fabryk.

Przy okazji nadmieniamy, że przed trzema laty istniał podobny syndykat w Warszawie pod nazwą „Biuro Sprzedaży Wyrobów Fabryk Naczyni Emaljowanych”, którego naczelnym dyrektorem, był, znany w kołach syndykalickich

p. Wacław Dzierżawski. Syndykat ten, mimo usilnych starań ze strony wspomnianego dyrektora podtrzymania jego egzystencji, z winy kontrahentów został zlikwidowany. Dopiero trzyletni okres wzajemnego zwalczania się, niezdrowej konkurencji, stałego obniżania cen itd. oraz wywołania chaosu na rynku, chaosu, który w pierwszym rzędzie odczuli na własnych kieszeniach fabrykanci, do tego stopnia, że kilka fabryk zostało niemal całkowicie zrujnowanych, powstaje na gruzach nowa organizacja, tym razem zrzeszająca mniejszą liczbę kontrahentów, bowiem odpadło kilka fabryk mocno nadszarpniętych finansowo w czasie nieistnienia syndykatu.



# Na sezon budowlany

dostarczam w najlepszym wykonaniu  
i cenach bezkonkurencyjnych:

Szabaśniki i wszelkie części składowe do pieców i palenisk w najdokładniejszym wykonaniu,  
Kłapy wentylacyjne z kratką i bez kratki, 7397  
Zasuwiki kominowe  
Narożniki i Węgielniki  
Drzwiczki najrozmaitsze i t. p.  
Proszę korzystać z okazji!

## J. PIPERSBERG

PIERWSZA CIESZYŃSKA FABRYKA  
TOWARÓW METALOWYCH, Bednarska 3  
ŻELAZNYCH I CZARNOBLASZANYCH

## Inż. Józef Ziembra i S-ka

w Chrzanowie-Małopolska

### FABRYKA MASZYN I FORM

do wyrobów cementowo-betonowych

POLECA  
MASZYNY DO DACHÓWEK, PODKŁADKI  
SZTANCOWANE, FORMY DO RUR BETO-  
NOWYCH, KRAWĘŻNIKÓW, SCHODÓW itd.

7314



Krajowe i czeskie rury i ko-  
ryta glazurowane, szamoty,  
plyty posadzkowe i ściennie  
glazurowane, cegłę, pustaki,  
sufitówkę, płyty ceglowne, da-  
chówkę paloną, papę, smołę,  
lepnik, karbolineum, specjalną  
papę asfaltową „Binolit”,  
dachówkę azbestowo - ce-  
mentową „Everitas”, drut,  
szpisy pod dachówkę, szklaną  
dachówkę, marmur tł. do  
teracco, „Ceresit” kafle do  
piecy, siatkę ceglana z wstaw-  
kami z gliny palonej

7333 i wszelkie inne materiały budowlane  
poleca hurtownie i detalicznie

# STEFAN PEŁCZYŃSKI

P o z n a ń

DWORZEC TOWAROWY — TELEFON 56-05

# Fabryka Kafli i Cegielnia

Oskara Arkina, Grodno

Zakłady fabryczne: ul. Górna 45, telef. 230.

7313 w

Poleca

6707

Kafle berlińskie i kwadratowe, polewane i nie-  
polowane różnych gatunków. Wyrób specjalnych  
przenośnych piecyków kaflowych.  
Cegła ręcznego i maszynowego formowania.

## Wysokowartościowe, dobropalone wapno budowlane

w kawałach jak też wapno miałkowe  
i nawozowe dostarcza natychmiast koleją  
oraz kolejką wąskotorową, loco wapiennik  
Nakło Śląskie

The Henckel von Donnersmarck-Beuthen  
Estates Limited  
w Tarnowskich Górach, Górny-Śląsk.

6250

# CEGIELNIE

## Nowoczesne urządzenia mechaniczne

dla cegielni jak prasy, walce, kołotoki,  
wyciągi, maszyny parowe, kotły, motory  
ropne, transmisje i t. d. dostarczają  
natychmiast i na bardzo dogodnych warunkach

Zjednoczone Fabryki Maszyn, Kotłów i Wagonów  
L. ZIELENIEWSKI i FITZNER - GAMPER S.A.

KRAKÓW

7347

Wszelkie  
**klisze i rysunki**  
w dobrym wykonaniu i prędko  
dostarcza

## Drukarnia „KUPIEC”

ul. Wielka 10 POZNAŃ Telefon 2277



# Przemysł drzewny na Powszechnej Wystawie Krajowej

Na terenach zachodnich Powszechnej Wystawy Krajowej w Poznaniu, obok pawilonu „leśnictwa“ stanął piękny pawilon „przemysłu drzewnego“. Pawilon ten zajmuje przestrzeń 1500 m. kwadr., a architektura jego utrzymana jest w stylu barokowym. Zbudowany całkowicie z drzewa, o dachu krytym gontem, stanowi znakomity okaz budownictwa drzewnego i sam w sobie jest najokazalszym eksponatem polskiego przemysłu drzewnego. W pawilonie „przemysłu drzewnego“ wystawione będą: 1) pólśurowce,

jak drzewo budowlane, kopalniaki, podkłady kolejowe, słupy telegraficzne, trociny, welna drzewna i t. p., 2) półfabrykaty dla przemysłu drzewnego i rzemiosła, jak: dykty, forniry, gonty, listwy, klepki, szprychy i t. d., oraz 3) narzędzia, przybory i artykuły pomocnicze do przemysłu drzewnego, jak warsztaty stolarskie i t. p. Przemysłowcy drzewni zajęli również przeszło 1.000 m. kwadr. na wolnym polu, aby dokładniej zobrazować i przedstawić dobroć swego przemysłu.

## Syndykat Cementowy w Zachodnich Niemczech

Produkcja zachodnio-niemieckiego przemysłu cementowego oraz techniczne urządzenie tamtejszych fabryk cementowych są obliczone na rynek znacznie pojemniejszy niż na bezpośredni okręg oraz całą Rzeszę niemiecką. Powojenny wzrost wytwórczości cementowej w sąsiednich krajach, zwłaszcza we Francji i Belgji, wywołał na rynkach silną walkę konkurencyjną, która się ujawniła w znacznym spadku cen produktów cementowych. By to ujemne zjawisko usunąć, były prowadzone w 1928 r. układy z zainteresowanym przemysłem belgijskim i francuskim, zdążające do ustanowienia kontraktowych kontyngentów poszczególnych koncernów krajowych. Próby te mają charakter regionalnych umów, a nie posiadają znamienia związków kartelowych. Niemiecy producenci bowiem wychodzą z założenia, iż powojenne skutki inflacyjne, parytetycznie niższe walutą, mniejsze świadczenia socjalne i podatkowe cementowców belgijskich i francuskich stwarzają dla przemysłu niemieckiego niedogodną pozycję w ewentualnym syndykacie międzynarodowym.

Rozpoczęte na początku 1928 r. pertraktacje między zachodnio-niemieckimi przemysłowcami i belgijskimi cementowcami o podział rynku holenderskiego nie dały żadnych wyników, ponieważ budująca się fabryka w Maastrich wysunęła żądanie określenia dla niej kontyngentu zgóry. Dzięki pojednawczemu stanowisku producentów belgijskich doszła do skutku umowa, w którą nie wciągnięto wspomnianej już fabryki w Maastrich. Stosunek kontyngentowy ustanowiono na połowę (50 do 50) dla Niemiec i Belgji, przyczem Niemcy zastrzegły sobie specjalny kontyngent eksportowy cementu hutniczego do Holandji. Do powyższej umowy przystąpiła także Anglja. W połowie zaś 1928 r. zawarł przemysł zachodnio-niemiecki kontrakty kontyngentowe z Francją i Luksemburgiem, które jednakże nie uległy jeszcze ratyfikacji. Dla francuskiego przemysłu lota-

ryngskiego i alzackiego, cementowcy niemieccy zarezerwowali określony kontyngent importowy do Niemiec, zależny od natężenia produkcyjnego fabryk niemieckich. Ponieważ przewidziany jest także układ z Szwajcarią, znajduje się granica niemiecka pod ochroną układów regionalnych, wykluczających nieregulowany i nieprzewidziany przywóz cementu do Niemiec.

Raporty periodyczne tamtejszych cementowni oraz pisma fachowe podnoszą małą sprawność produkcyjną przedsiębiorstw cementowych w Niemczech. Są to zakłady małe, wybudowane dzięki pomocy kredytowej i w związku z tem zadłużone. Urządzenie techniczne składa się z maszyn starych, nabytych z cementowni nieczynnych, przeznaczonych dla produkcji cementu naturalnego, wytwarzanego procesem prostym, niewymagającym większych kosztów produkcyjnych.

Z uwagi na to, że fabryki cementu naturalnego nie dostarczają produktu unormowanego, nie mogą liczyć na przyjęcie ich do zrzeszeń produkcyjnych. Zakłady cementu hutniczego, jak też „Portland“ wchodzi w całości do syndykatów. Jedynie cementownie w Padeborn, oraz inne nieukończone jeszcze, stoją poza reglamentacją kontyngentową. Dla zachodnio-niemieckiego związku cementowego pozostają nowe ciężary w związku z przyjęciem świeżo powstałych zakładów. Nie trzeba zapominać, że cementownictwo zachodnio-niemieckie jest zatrudnione do wysokości 35 proc. swej zdolności wytwórczej, iż zwiększenie rynku zbytu jest dla niego kwestją żywotną. Corocznie zwiększające się zapotrzebowanie na cement różnego gatunku jest absorbowane przez nowo powstające warsztaty produkcyjne, wobec czego globalny wzrost produkcji nie przyczynia się do lepszego zatrudnienia pojedynczych fabryk.

## Z rynku materiałów budowlanych, metali i wyrobów metalowych.

### MATERIAŁY BUDOWLANE.

Poznań, 10. 5. Stefan Pelczyński, hurtownia materiałów budowlanych, Poznań 3, Dworzec Towarowy notuje następujące ceny (w złotych): cegła ilówka 65—70, cegła tonówka 69 do 78 za tysiąc sztuk, franco wagon cegielnia; dachówki karpówki I klasy 150 za 1000 sztuk franco wagon cegielnia; wapno budowlane dla odsprzedawców 4,15, dla konsumentów 4,40 za 100 kg. loco wagon Wapienniki pod Inowrocławiem; cement portlandzki przy dostawie wagonowej 9,40 za 100 kg., franco stacja Poznań bez opakowania, za które dolicza się osobno po zł 1,90 za każde 100 kg. cementu w beczkach, wzgl. 1,10 w workach papierowych. Następne ceny rozumieją się franco stacja Poznań lub skład w Poznaniu: cement portlandzki za beczkę 180 kg. 22,50, za beczkę 200 kg. 24,50, za worek pap. 50 kg. 6; wapno budowlane w bryłach za 50 kg. 2,60 dla odsprzedawców, względnie 2,80 dla konsumentów, wapno hydrauliczne zł 12 za beczkę 150 kg.; papa dachowa za metr. kw. nr. 80 zł 1,05, nr. 100 zł 0,86, nr. 125 zł 0,73, nr. 150 zł 0,64,

nr. 175 zł 0,57, nr. 200 zł 0,53, papa izolacyjna za metr kw. zł 2,50, górnosłaska smoła preparowana, bezwodna zł 28,50 za 100 kg. netto za beczkę osobno zł 16; lepik z węgla kamiennego zł 20 za 100 kg. br/n; trzcina sufitowa szyta drutem palonem po zł 4, szyta drutem pocynkowanym po zł 4,40 za wałek 20 m. kw.; gips murarski zł 6,25, gips sztukatorski zł 7,25 za 1 worek 75 kg. łącznie z 1 workiem, przy dostawach cało- lub półwagonowych ceny odpowiednio niższe.

### TENDENCJA NA ŚWIATOWYCH RYNKACH SUROWCA.

W okresie sprawozdawczym, tendencja na światowych rynkach surowca nie uległa poważniejszym zmianom. Na niektórych rynkach metalowych, jakoteż pozostających pod wpływem wielkich zbiorów rynków surowców roślinnych, rozwija się w dalszym ciągu niepomysłny ruch cen, świadczący o pogłębianiu się nastroju bessy.

**Węgiel.** Na międzynarodowych rynkach węgla utrzymuje się nadal ożywiony popyt. W Anglii zapotrzebowanie na węgiel przemysłowy, w związku z lepszym zatrudnieniem wielkich pieców i stalowni, jest niezmiennie bardzo duże. Naładunek węgla eksportowego osiągnął w marcu nienotowany od lat 2 poziom w sumie 4,76 milj. ton. Jednak cyfry produkcji wykazują w ostatnich tygodniach pewien spadek. Na rynkach





## Materiały budowlane wszelk. rodzaju poleca **GUSTAW GLAETZNER**

Centrala Materiałów Budowlanych i Dachówek  
Tel. 6580 **POZNAŃ 3 Mickiewicza 36** zał. 1907 r.  
adr. telegraf.: „Dachglætzner“-Poznań.

## CENTRALNE OGRZEWANIA i SANITARNE URZĄDZENIA SP. Z OGR. ODP.

### **KONIECZNY i WOLNY** Katowice, ul. Jagiellońska nr. 36 Telefon nr. 23-92

Projektują i wykonują wszelkie systemy centralnych ogrzewań, pierwszorzędne urządzenia sanitarne, łaźnie, susznie i zaopatrzanie domów wodociągami z studzien głębokich i t. p.

7350

Nagrodzony „ZŁOTYM MEDALEM” na Wystawie Budowlanej VI Targów Wschodnich we Lwowie 1926 r.

## **HYDROFUGE „CASTOR”**

### ZABEZPIECZA OD **WILGOCI**

7301

przeciekania, wstrzymuje ciśnienie **WODY** we wszystkich przypadkach, jako to: izolacji rezerwarów, murów, kanałów, basenów, tuneli, tarasów, fasad, szczytów i fundamentów

Hydrofuge „CASTOR” dodaje się do zaprawy cementowej

**W LONDYNIE** przy placu  
**Piccadilly CIRCUS**

największa z istniejących **KOLEJ**  
podziemna została uszczelniona

**hydrofuge CASTOREM**

Posiadana na składzie:

7151

## **PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWLANE MAURCY KARSTENS**

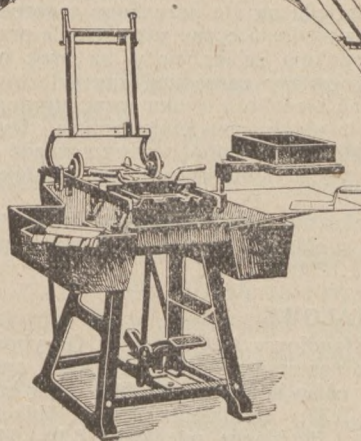
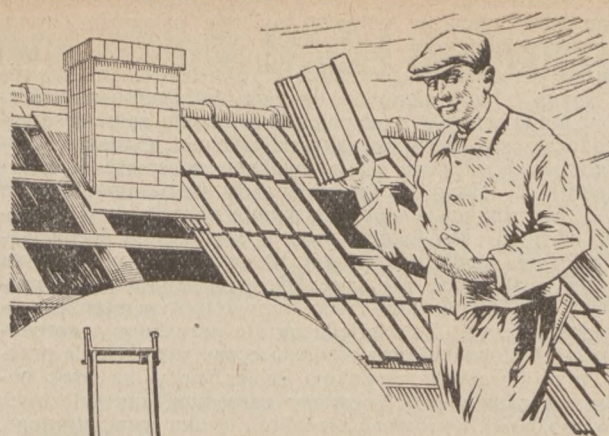
Sprzedaż: w Warszawie, ul. Koszykowa 7. Tel. 27-95.

W Krakowie: Biuro „CASTOR”, ul. Kleparz 5, Tel. 218

W Katowicach: inż. K. Wretowski, Gen. Zajęczka 19. Tel. 14-15.

W Poznaniu: Tow. Akc. „Materiał Budowlany” Seweryna Mielżyńskiego 23.

Tel. 29-76 i 38-74.



KTO chce kryć takie dachy, dające zupełną ochronę przed deszczem, śniegiem i burzą, winien używać dachówek, wyrabianych na wyłaczarce dachówek „Dreistern”. Polecamy modele dobrze nakrywających się dachówek „Gaspary”, „Lipsia”, „Biberschwanz”, „Pflanne”. Prosimy o zażądanie specjalnego prospektu naszego Dz.43 informującego o szczegółach.

**Dr. Gaspary & Co. MARKRANSTÄDT bei Leipzig.**  
Światowa wytwórnia maszyn specjalnych dla przemysłu rozdrabniającego i budowlanego, kamienia sztucznego i przemysłu chemicznego.

7205



*Produkujemy cegiel-  
nie nowoczesne*

*i piece*

*ceramiczne*  
wszelkiego rodzaju oraz **su-  
szarnie** sztuczne i zwykłe. Dostarczam potrzebne **armatury** do pieców okrężnych i wszelkie **maszyny cegielniane** z wszechświatowej firmy

**R. Raupach - Katowice G. Śl.**

Wykonuję rzeczoznawcze ekspertyzy i badam surowce ceramiczne.

**W. Robiński, inż. ceramik**

Znawca zaprzysiężony dla przemysłu ceramicznego  
POZNAŃ, Aleja Marcinkowskiego 17. I.

7200

**WARSZAWSKA**

## **FABRYKA IZOLACJI KORKOWEJ**

**WŁADYSŁAW i MARJA WIERUSZ KOWALSCY**

ZARZĄD: Warszawa, ulica Żórawia 23 — telefon 62-51

FABRYKA: „ „ Dworska 14/16 — tel. 101-12

**POLECA:**

### **Płyty korkowe**

z czystego korka, kamienia korkowego i impregnowane dla celów budowlanych, termicznych i chłodniczych.

### **Łupiny korkowe**

dla izolacji rurociągów, ciepło i zimno-chronne

Masę asbestowo-okrzemkową, mankiety i bandaże.

Fabryka wykonywa montowanie izolacji siłami wyspecjalizowanymi.

7292 w PORADY TECHNICZNE BEZPŁATNIE!

7155



zachodnio-europejskich tendencja silna, w szczególności dla węgla przemysłowego. Stan zamówień w kopalniach francuskich jest bardzo dobry. Wydobycie z zagłębia Ruhry bardzo ożywione. Produkcja w połowie kwietnia osiągnęła dawno nienotowany poziom.

**Żelazo.** Na międzynarodowych rynkach żelaza nastrój naogół równy. Na brukselskiej giełdzie żelaznej obroty średnie przy umiarkowanej tendencji. Najsilniejsze zainteresowanie uwidacznia się ciągle w zakresie surowki. Odnosnie wyrobów gotowych odczuwa się na rynkach skłonność do osłabienia tendencji. Mimo to ceny utrzymały się na dawniejszym poziomie. Na rynkach angielskich panuje napięcie w odniesieniu do surowki. Produkcja w marcu w stosunku do miesiąca poprzedniego spadła o 2.000 ton. Notowania są w dalszym ciągu silne, aczkolwiek nie przewiduje się zwiększenia wytwórczości. Na niemieckim rynku wewnętrznym stan zamówień niedostateczny. Ze względu na złe horoskopy tegorocznej kampanji budowlanej oraz niedostateczne zatrudnienie przemysłów przetwórczych, produkcja żelaza cierpi na brak poważniejszych zamówień. Rozmiary zamówień zagranicznych nie są w możności wyrównać niedoboru rynku wewnętrznego.

**Ołów.** Notowania ołowiu uległy niewielkiej niższe. Rynki nie odczuły w większej mierze ostatniej bessy na miedź ze względu na korzystną sytuację statystyczną w produkcji ołowiu.

**Cynk.** Na rynkach cynku ujawniła się bardzo korzystna tendencja dla notowań. Na giełdzie londyńskiej pierwszy raz od lat 6 notowano powyżej £. 200,—.

#### METALE I WYROBY METALOWE.

**Warszawa, 8. 5.** Dom Handlowy A. Gepner, ul. Grzybowska 27 w Warszawie, notuje następujące ceny za 1 kg.: cyna Banka w blokach zł 11,50; ołów hutniczy zł 1,40; cynk hutniczy zł 1,45; antymon zł 2,25; aluminium zł 4,40; blacha cynkowa (cena zasadnicza) 1,78, blacha miedziana 5,80—6,70, blacha mosiężna 4,50—5,30.

**Katowice, 8. 5.** Surowka odlewnicza Huty Pokoju nr. 1 (Friedenshütte P. G. S.), oraz Górnośląskich Zjednoczonych Hut Królewskiej i Laury — reprezentacja Towarzystwa dla Sprzedaży surowki Żelaznej, Sp. z ogr. odp. w Warszawie, Sienna nr. 11, cena za tonę 220 zł loco stacja wysyłająca.

**Warszawa, 8. 5.** Centralne Biuro Polskich Fabryk Gwoździ i drutu w Warszawie, Królewska 25, notuje następujące ceny za 100 kg. loco stacja odbiorcza: gwoździe zł 55; drut ocynkowany zł 97, druty inne zł 80. Dopłata za wymiar i gatunek według specjalnych cenników. Od powyższych cen zasadniczych udzielają się rabaty: na gwoździe i druty ocynkowane do 5%, na druty inne 10%. Rabaty są zależne od ilości i specyfikacji towaru. Za 100 kg. franco wagon stacja nadawcza. Drut kołczasty czarny: cena zasadnicza zł 80, dopłata zł 30, razem zł 110; ocynkowany: cena zasadnicza zł 97, dopłata zł 40, razem zł 137. W razie żądania drutu kołczastego o określonej wadze na koziolkach, dopłata wynosi za rozważenie zł 10 za 100 kg. Ceny powyższe rozumieją się brutto za netto, co znaczy, że waga liczy się łącznie z koziolkami, za druty kołczaste normalne, t. j. o średnicy 2,5 mm. z pęczkami o 4-ech kołcach, rozmieszczonymi w odstępach 60—75 mm.

**Warszawa, 8. 5.** Ceny odlewów ze stopów specjalnych. Koło odlewni metali półszlachetnych notuje za 100 kg. w złotych następujące ceny odlewów ze stopów specjalnych, przepisanych przez Ministerstwo Kolei Żelaznych dla taboru P. K. P.: brąz panewkowy VII 624 zł, osprzetowy VII 578 zł, fosforowy VII 630 zł; mosiądz VIII 457 zł. Cena odlewów metali półszlachetnych, notowano: armaturę mosiężną 5,50 zł, brązową 6 zł, fosforbrązową 6,30, odlew mosiężny galanterijny 10 zł. Ceny powyższe za 1 kg. loco fabryka bez opakowania za gotówkę. — Ceny odlewów glinianych. Warszawskie odlewnie notują ceny odlewów glinianych (aluminowych) od 11 do 16 zł za kg.

**Warszawa, 8. 5.** Ceny odlewów żeliwnych. Podług notowań Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych, cena odlewów żeliwnych surowych dla Warszawy wynosi od dnia 1. 8. 1928 r. od 0,68—1,46 zł za 1 kg. loco fabryka złom żeliwny (fragment lany zagr.) 185 zł za tonę.

**Berlin, 8. 5.** Metale urz. Ceny w R. M. za 100 kg.: miedź elektrolityczna, dostawa cifa Hamburg, Brema lub Rotterdam 171½, oryginalne aluminium hutnicze 98—99% w blokach 190, dtt w sztabach walcowanych i ciągnionych 194, nikiel czysty 98—99% 350; antymon regulus 78—83; srebro w sztabach ca 900 za kg. 75¾—77½; złoto (w wolnych obrotach za 10 gram.) 28—28,20, platyna (w wolnych obr.) za 1 gram 8—10.

**Londyn, 8. 5.** Srebro 25½/16, na dostawę 25½/16 d za 1 uncję.

**Nowy Jork, 7. 5.** Zamkn. Srebro zagr. 55 cts za 1 oz (=31,1 gr.).

**ZŁOTY W DNIU 8 MAJA 1929 R.**

Gdańsk przekaz 57,75 57,89, gotówka 57,78—57,92. Berlin przekaz na Warszawę 47,15—47,35, przekaz na Katowice 47,10—47,30, przekaz na Poznań 47,15—47,35, gotówka grube 47,00—47,40. Zurych przekaz 58,25. Londyn przekaz 43,28. Nowy Jork przekaz 11,25. Bukareszt przekaz 18,77. Budapeszt gotówka 64,10—64,40. Praga przekaz 378¼. Mediolan przekaz 214,50. Wiedeń przekaz 79,61—79,89.

## DOM HANDLOWY A. GEPNER WARSZAWA GRZYBOWSKA 27

# METALE

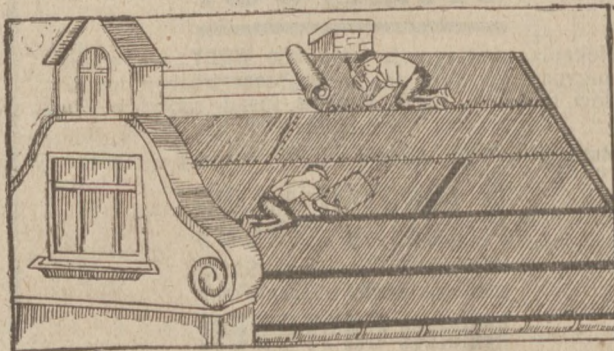
Cyna, antymon, cynk, **BLACHA CYNKOWA** oraz blacha pocynkowana, miedź, **BLACHA MIEDZIANA**, aluminium, blacha aluminowa, **BLACHA BIAŁA** (pocynkowana), blacha cienka czarna angielska, ołów, blacha ołowiana, **BLACHA MOSIĘŻNA, RURY, PRĘTY, DRUTY** miedziane, mosiężne, aluminowe, ołowiane. Rury żelazne, obciążane mosiądzem.

**ZAKUP I SPRZEDAŻ STARYCH METALI** oraz **ZAMIANA NA NOWE**

7316

■ Telefony: 90-27, 55-25 ■

## SPECJALNOŚĆ! Ogniotrwała papa dachowa BEZSMOŁOWCOWA KOLIBIT



nie wymaga konserwacji przez szereg lat, ani powlekania po wykończeniu pokrycia. Jest bezwonny, bo nie zawiera żadnych produktów smołowcowych.

Dostarczamy także płaskową papę dachową marki „ELASTYCZNA” izolacyjną, smołę prep., lepnik, karbolineum, gudson oraz asfalt naturalny, kit włókiennisty itd., wszystko z pierwszorzędnego materiału po umiarkowanych cenach.

◆ Wystawiamy na P. W. K. maj—wrzesień 1929. ◆

Żądajcie opróbkowanej oferty 7162  
**Górnośląska fabryka papy dachowej i wyrobów chemicznych**  
**KOSZYCKI I LIBER**

Rok założenia 1901 Nowy-Bieruń G. Śl.





## Zapytania w sprawie krajow. źródeł dostawczych.

Pośrednictwa między jedną a drugą stroną podejmujemy bezinteresownie. Jedyne na koszty utrzymania specjalnego biura dla tych spraw i pokrycia bardzo licznej codziennej korespondencji należy zapłacić za każde ogłoszone zapytanie 2.— zł., które to zapytanie będzie następnie ogłaszane aż do wyczerpania oferty. Firmy zaś, zgłaszające się na zapytania, wpłacają na każde zapytanie 1.— zł. Firmy zagraniczne płacą za każdą informację 2 fr. szwajc., z Niemiec 2.— RM. — Firmy, mogące dostarczyć jakiegokolwiek obiektu zgłoszonego do naszego działu informacyjnego, zechcą jaknajwyżej z tego działu korzystać, gdyż mamy liczne potwierdzenia, że przez nasz dział informacyjny doszły już do skutku niejedne poważne transakcje. Zaznaczamy jeszcze jaknajwyraźniej, że odpowiedzi dajemy jak i zapytania przyjmujemy jedynie od stałych abonentów pisma.

### UPRASZA SIĘ O PODANIE ADRESU:

Nr. 4529. firmy, dostarcz koneweczki „Frenkla“.

Nr. 4702. firmy, dostarczającej młotki pneumatyczne lub sprężynowe do klepania blachy szwejsowanej od pasa.

Nr. 4727. fabryki krajowej lub zagranicznej, która może dostarczyć uzbrojenia strażackie.

Nr. 4758. firmy, dostarczającej maszyny do wyrobu korków piwnych.

Nr. 4766. fabryki, wyrabiającej węże gumowe do wody.

Nr. 4770. fabryki, dostarczającej gazowe piece cukiernicze.

Nr. 4776. firmy, dostarczającej azbestowe pierścienie opakunkowe z miedzianą okładką.

Nr. 4777. fabryki krajowej, wyrabiającej młynki elektryczne do mielenia kawy i młynki do mielenia maku.

Nr. 4777 a. fabryki, wyrabiającej młynki do mielenia maku i kawy o popędzie elektrycznym na wtyczkę do kontaktu.

Nr. 4787. fabryki krajowej lub zagranicznej, wyrabiającej prasy do brykietów.

Nr. 4792. firmy, dostarczającej aparaty do szwejsowania (Szwejsaparat).

Nr. 4793. fabryki krajowej, wyrabiającej artykuły galanteryjne żelazne kuto-lane, jako też kluczyki małe.

Nr. 4795. dostawcy na kółka mosiężne do płacht i hamaków.

Nr. 4798. firmy, wyrabiającej garnitury do zabawek dla dzieci, t. j. szpadelki i łopatkę.

Nr. 4799. fabryk krajowych, które wyrabiają ręczne maszyny do wymywania butelek.

Nr. 4800. fabryk krajowych, które wyrabiają maszyny do wyjmowania korków.

Nr. 4801. fabryki krajowej, która dostarcza wentyle do kwasu węglowego.

Nr. 4802. fabryki, wyrabiającej maski ochraniające druciane dla robotników pracujących w fabrykach wód gazowych.

Nr. 4807. fabryk krajowych, które wyrabiają muszle kuchenne.

Nr. 4808. fabryk krajowych, które wyrabiają gaz „Rechau“.

Nr. 4809. firmy, dostarczającej opłuki bursztynowe wzgl. szlifiernie bursztynu na Pomorzu.

Nr. 4810. fabryk, które wyrabiają okucia do samochodów i zderzaków.

Nr. 4811. firmy, mogącej dostarczyć tokarkę o rozm. 1,5 metr. z amerykańskimi patronami.

Nr. 4815. firmy lub fabryki, dostarczającej formy do odlewania łyżek aluminiowych itd. do jedzenia i do kawy.

Nr. 4816. fabrykantów na irygatory blaszane lakierowane.

\*

Nr. 4730. Poważna firma holenderska pragnie nawiązać stosunki handlowe z odbiorcami polskimi w dziale technicznych diamentów.

### Pierwsza Krajowa Fabryka Wyrobów Ściernych Tow. Kom. HAEBERLE i SPÓŁKA GRODZISK MAZOWIECKI

Poleca do wszelkich celów przemysłowych pierwszorzędnej jakości:

#### Tarcze ściernie:

zwykłe i fasonowe,  
elektrokorund, silicium-carbid

#### Minerały w ziarnach:

szmergel gwarantowany Naxos I gat., silicium-carbid, krzemień, elektrokorund, kwarc, szkło i t. d.

#### Płótna i papiery ściernie:

szmerglowe, krzemienne, silicium-carbidowe, elektrokorundowe, szklane, kwarcowe z nasypką granatu itd.

#### Naturalny pomeks

w kawałkach i mielony.

#### Pilniki ściernie. Osadki do kos.

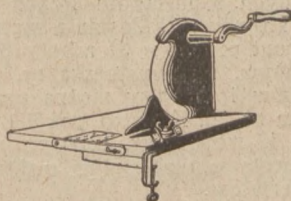
Płytki „Pastę do wentyli.

Segmenty „Pastę do ostrz. brzoj.

Proszek do czyszczenia noży.

SKŁADNICA w POZNANIU, Plac Wolności 13, telefon 62-35.

7320



### MASZYNKI do krajania chleba LEWARKI

(Wurstspritze) do napychania kiszek w 7 wielkościach.

MŁYNIKI do pieprzu i kawy wykonują jako specjalność  
7263 FABRYKA MASZYN

**A. Ambrożkiewicz**  
Poznań, Bydgoska 2.

WYSTAWIAM NA P. W. K. w PAWILONIE RZEMIOSŁA



# ◆ PRZETARGI ◆ SUBMISJE ◆ LICYTACJE ◆

Wydział Powiatowy w Grudziądzu odda w drodze przetargu publicznego

## ROBOTY BRUKARSKIE

(przekładanie jezdni brukowanych i inne) w ilości około 30.000 mtr. kw. na drogach powiatowych.

Oferty w zalakowanych kopertach z napisem „Oferta na roboty brukarskie“, nadsyłać należy pod adresem Wydziału Powiatowego w Grudziądzu.

Otwarcie ofert nastąpi w dniu 17 maja br. — Bliższych informacji udzieli Pow. Zarząd Drogowy w Grudziądzu (St. rostwo pokój nr. 12).

## PRZETARG.

Związek Straży Pożarnych Województwa Lubelskiego ogłasza przetarg na wykonanie w Lublinie budynku o kubaturze około 6700 m<sup>3</sup>.

Oferty w zapieczętowanych kopertach należy składać w biurze Związku, ul. Kołłątaja 2 do dnia 25 maja r. b. godz. 12-tej w południe.

Zarząd Związku Straży Pożarnych Województwa Lubelskiego.

## OGŁOSZENIE PRZETARGU.

Publiczny przetarg ofertowy rozpisuje Urząd Budowy Gmachów Państwowych w m. st. Warszawie na wykończenie prawej części gmachu Internatu Teologów Prawosławnych przy ul. Wileńskiej w Warszawie.

Oferty w zapieczętowanych kopertach z napisem: „Oferta na wykończenie gmachu Internatu Teologów Prawosławnych w Warszawie“ wraz z dowodem złożenia 4 procent wadium od sumy oferowanej, składać należy do dnia 22 maja do godziny 12-tej w południe w biurze Urzędu. — Bezpośrednio potem nastąpi otwarcie ofert.

## PRZETARG NA NARZĘDZIA TELEGRAF-TELEFONICZNE.

Dyrekcja Poczty i Telegrafów w Lublinie ogłasza przetarg ofertowy na dostawę narzędzi telegraficznych i telefonicznych oraz materiałów służących do utrzymania ruchu w centralach telegraficznych i telefonicznych.

Oferty w kopertach zalakowanych należy składać w Wydziale Telegraficzno-Telefonicznym Dyrekcji P. i T. w Lublinie. Wykazy (ślepe kosztorysy) można otrzymać w Dyrekcji P. i T. Termin składania ofert upływa 6 czerwca 1929 r.

## Wydział Powiatowy Sejmiku we Włodzimierzcu ogłasza PRZETARG

na budowę szpitala powiatowego we Włodzimierzcu, który odbędzie się dnia 20 maja r. b. o godz. 13-tej. — Bliższych informacji zasięgnąć można w godzinach urzędowych w Wydziale Powiatowym we Włodzimierzcu.

Przewodniczący Wydziału Powiatowego

Starosta: (—) W. Korkozowicz Sekretarz: (—) St. Małon.

## PUBLICZNY PRZETARG OFERTOWY

ogłasza Dyrekcja Robót Publicznych Komisarjatu Rządu na m. st. Warszawę na: 1) zmianę stropów; 2) dostawę materiałów elektrotechnicznych na remont pionów; 3) roboty blacharskie — w Gmachu Państwowym, ul. Senatorska nr. 29.

Wszelkie warunki, wzory umów i przepisy można przeglądać w biurze Dyrekcji, ul. Długa nr. 50, II piętro, pokój 1 — godz. 9—12. Otwarcie ofert dnia 17 maja godz. 12,30 po poł.

U w a g a: Przy ofercie na dostawę materiałów elektrotechnicznych załączyć wzory materiałów.

Komisarz Rządu m. st. Warszawy w z. (—) J. Choynowski.

## Śląski Urząd Wojewódzki ogłasza ofertowy pisemny SPRZEDAŻ PAROWOZÓW WĄSKOTOROWYCH.

Kier. Wojsk. Zaop. Inż. sprzed drogą przetargu nieograniczonego 2 parowozy wąskotorowe firmy Baldwina (jeden zdalny do natychmiastowego użytku) i różny sprzęt saperski, zbędny dla wojska.

Przetarg odbędzie się dnia 22 maja 1929 r., o godzinie 9 rano, w Głównej Składnicy Saperskiej w Warszawie, przy ul. Powązkowskiej Nr. 7/13.

Śląski Urząd Wojewódzki ogłasza ofertowy pisemny

## PRZETARG PUBLICZNY

na roboty w stanie surowym na budowę 2 pawilonów (dla chłopców i dla dziewcząt) Zakładu dla Głuchoniemych w Lublińcu z terminem wniesienia ofert do dnia 17 maja 1929 roku o godzinie 11-tej.

Bliższe szczegóły przetargu podane są w Gazecie Urzędowej Województwa Śląskiego Nr. 13 oraz na tablicy Wydziału Robót Publicznych, Szkoła Szafranka II piętro.

## PRZETARG NA BUDOWĘ MOSTÓW W BULGARJI.

Bułgarskie Ministerstwo Robót Publicznych ogłosiło konkurs na dostawę 680 ton konstrukcyj żelaznych do budowy mostów na rzece Marica. Termin składania ofert upływa 27. V. br.

## PRZETARGI.

W najbliższym czasie odbędzie się następujące przetargi:

1. W Charbinie dnia 24 maja r. b. na dostawę części wagonów i armaturę parowozową dla Kolei Chińskiej Wschodniej;

2. W Sofji dnia 23 maja r. b. na dostawę ca 97 ton belek żelaznych systemu „Gręcja“ dla tejże Dyrekcji.

Warunki techniczne i ogólne, oraz specyfikacji są do przejrzania w Państwowym Instytucie Eksportowym.

## KONKURS.

Filja Wojskowego Zakładu Zaopatrzenia Int. i Tab. w Poznaniu ogłasza konkurs na stanowisko inżyniera z zakresu maszynoznawstwa obznajmionego z młynarstwem i piekarstwem. Oferty należy kierować pod adresem Kierownictwa Filji Wojskowego Zakładu Zaopatrzenia Int. i Tab. w Poznaniu.

Wydział Powiatowy w Kępnie ogłasza niniejszem piśmienny

## przetarg ofertowy

na wykonanie urządzenia centralnego ogrzewania ciepłą wodą w b. mieszkaniu Przewodniczącego Wydziału Powiatowego w Kępnie.

Warunki ofertowe za zwrotem 3.00 zł oraz odnośne plany za 12,— zł otrzymać można w biurze Wydziału Powiatowego pokój nr. 17, w godzinach urzędowych.

Ścisłych informacji technicznych udzieli tuż. budowniczy powiatowy w dniu 18. 5. 1929 r. od godz. 8-mej przed poł. do godziny 12-tej w południe.

Zapieczętowane oferty składać należy do dnia 27-go maja 1929 r. godz. 11-tej przed poł. w wymienionem biurze.

Otwarcie ofert nastąpi tegoż dnia o godz. 11-tej min. 30 przed południem.

Wydział Powiatowy zastrzega sobie wolny wybór jednego z oferentów wzgl. nieoddania pracy żadnemu. 7413

Przewodniczący Wydziału Powiatowego.



Mamy okazynie na sprzedaż:

## **garnitur młocarniany Marschall'a**

gruntownie odnowioną młocarnię 60 i lokomobilę 8 konną,  
5 torfiarek 12 i 15 stopowych własnego wyrobu.

**Głogowski i Syn, Fabryka Maszyn**

**Brodnica-Michałowo.**

7400

## **MOTOR ELEKTRYCZNY**

prąd zmienny, fabrykat A. E. G., naw. miedziane,  
220/380 volt, 24 KW., 32 H. P., 1450 obrotów, z roz-  
rusznikiem i szynami sprzedawany 7306

**Br. SCHLIEPER, Bydgoszcz**

## **Dwie lokomobile**

claytonowskie do garnituru 8 i 4 konnego i  
**walce młynskie**  
Nemelki 500/300, w dobrym stanie sprzedawane

**Zarząd dóbr**

7339

**Koropiec, poczta loco, stacja Niżniów.**

SPRZEDAM

## **wyrównywacz do gazu**

do motorów na gaz miejski, zastępujący worek gumowy,  
prawie nowy metalowy stosowny do motoru do 120 PS  
i mniej. Zgłoszenia do administracji „Rynku Metalowego  
i Maszynowego” pod nr. 7384.

## **Trak horyzontalny**

bardzo dobrze utrzymany, 1 m  
szeroki, cena guld. 2000,—

## **Motor AEG**

na 23 P. S. (prąd stały) z wozem  
transportowym, odpowiedni dla  
rolnictwa, cena guld. 1200,— do  
sprzedania

**Lorenz, Mariensee pod Gdańskiem.**

Z powodu starości sprzedam

## **handel żelaza, maszyn i narzędzi rolniczych**

na dogodnych warunkach. Oddam sklep duży o 2 oknach  
wystawowych, śpiżarnię i szopy, z prawem używania  
firmy egzystującej od 1871 roku.

Zgłoszenia do administracji „Rynku Metalowego  
i Maszynowego” pod nr. 7393.

## **Kocioł parowy „KORNWALL”**

32 m<sup>2</sup> powierzchni ogrzewalnej, jednopłomienny, 8,5 atm. ciś-  
nienia, rok budowy 1911, fabr. Kornick-Elbing, mało uży-  
wany, w bardzo dobrym stanie natychmiast korzystnie do  
sprzedania. Zgłoszenia uprasza się pod nr. 7419 do  
administracji „Rynku Metalowego i Maszynowego”.

## **Odlewnia żelaza**

w małym zakresie z kompletnym urządzeniem do

### **sprzedania**

Adres:

7395

**Tomaszów Mazow., ulica Pałacowa 1, S. Pruski**

## **Korzystnie na sprzedaż:**

- 1 samochód Austro-Daimler, używany, otwarty, gotów do jazdy,
  - 1 sigmaszyna mało używana, prawie nowa,
  - 1 piaskowiec na kołach 860×160 mm,
  - 2 balustrady żelazne w artystycznym wykonaniu, używane,
  - 1 rama do okna wystawnego używ., z żelaza profilowego.
- Zgłoszenia do adm. „Rynku Metal. i Masz.” pod nr. 7275,

Mam do oddania

## **kocioł parowy**

wraz z maszyną 36 pojemności, budowa 1907 r., na 7 Atm.,  
firmy Jene & Sohn, Landsberg. Sprzedam także oddzielnie  
**kocioł i maszynę.** Również sprzedam **tartak w Sie-  
rakowie** położony w mieście bezpośrednio nad Wartą  
z realnością lub na rozbiórkę, z placem 10 morgowym, dom  
mieszkalny, stodoła, szopy, budynek fabryczny piętrowy:  
11 mtr. szeroki, 35 długi, w nim znajduje się 55 konna ma-  
szyna z kotłem, 2 gnatry, 1 szpundarka, 1 heblarka, piły owalne  
t. zw. Pindelsäge, wózki, szyny i t. d., tak, że jest kompl.  
do tarcia. Cena 35.000,— z realnością, na rozbiórkę taniej.  
Zgłoszenia do adm. „Rynku Metalowego i Maszynowego”  
pod nr. 7338

## **SPRZEDA NATYCHMIAST:**

1)

### **1 pompę wysokiego ciśnienia**

(ewtl. nadającą się do zwilgocenia powietrza) na 2100  
litr. na minutę, 12-15 atm. nadciśn. wraz z motorem  
o 96 KM.

2)

### **1 bliźniaczą maszynę parową**

250 KM, przy 70  $\bar{n}$ , 8 atm. ciśn.  $\varnothing$  cylindra parowego  
453 × 800 mm skoku z 2 jednakowymi cylindrami  
parowymi i szybami ekspansyjnymi oraz kołem zama-  
chowem z 18 zębami dla lin napędowych o 45 mm  $\varnothing$

3)

### **1 wentylową maszynę parową**

120 KM, przy 122  $\bar{n}$ , 8 atm. ciśn.  $\varnothing$  cylindra paro-  
wego 425 × 700 mm skoku—rozdzielczość wentylowa

4)

### **1 szybrową maszynę parową**

50 KM, przy 110  $\bar{n}$ , 7 atm. ciśn.  $\varnothing$  cylindra paro-  
wego 350 × 550 mm skoku z szybrem ekspansyjnym,

5)

### **1 szybrową maszynę parową**

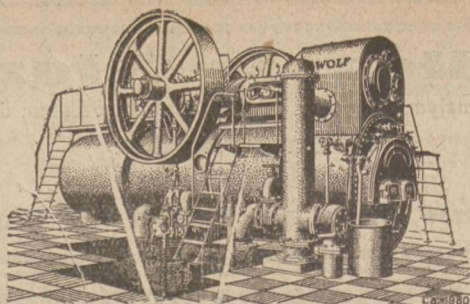
100 KM, przy 75  $\bar{n}$ , 4,45 atm. ciśn.  $\varnothing$  cylindra paro-  
wego 450 × 800 mm skoku z szybrem ekspansyjnym

**Cukrownia - Zuckerfabrik - Sp. Akc.**

**Opalenica (Wlkp)**

7377





## LOKOMOBILE

Cło krajowe, wolne od cła  
do obejrzenia w ruchu

**WOLF'A 120/150/170 P.S.**  
**LANZ'A 90/110/125 P.S.**  
**LANZ'A 32/40/50 P.S.**

bardzo korzystnie na sprzedaż

**HODAM i RESSLER**  
**GDAŃSK - GRUDZIĄDZ**  
**FABRYKA MASZYN**

7394

Mam na sprzedaż

7403

### MOTOR NA GAZ SSĄCY

40 K. M. Deutza z zupełnie nowym generatorem, motor bardzo mało używany, pracował tylko 130 godzin. Kupię natomiast **MOTOR NA GAZ SSĄCY** 75—90 K.M. **M. Buśkiewicz, Karmelita p. Kcynia, pow. Szubin.**

### Aparat wulkanizacyjny

jak nowy na 5 atmosfer, jednocześnie można wulkanizować 4 opony i 4 dętki, zaraz za gotówkę na sprzedaż. Obejrzyć można: **Leszno (Wlkp.) warsztaty samochodowe, ul. Starożamkowa 16. Telefon 73.**

7404

### Pług parowy Hunke



rok budowy 1910, 15 atm., do tego jeden pięcioskibowy pług, jeden sześcioskibowy pług, 2 beczkowsy do wody, jeden wóz mieszkalny, pompa i przynależności zaraz do sprzedania. Korzystne warunki zapłaty.

**Leon Nachimstein, Gniezno**

7411

„R. Met.”

#### WARUNKI DLA INSERENTÓW I ABONENTÓW:

CENY OGŁOSZEŃ: 1/4 str. 130 zł, 1/2 str. 75 zł, 3/4 str. 45 zł, 1 str. 25 zł, 1 1/2 str. 15 zł. Na I. str. okładki 100%, na II. i IV. str. 50%, na III str. 30% dopłaty. — Artykuły opisowe z dopłatą 100%. — Dostarczenie kliszy autotypij z różnych fotografii po 14 groszy za cm<sup>2</sup>. W Gd<sup>ń</sup>sku obowiązują powyższe ceny w guldenach. Ogłoszenia z zagranicy oblicza się w markach niemieckich. W wydaniach specjalnych obowiązuje taryfa inna. Miejscem wykonania zleceń i zapłaty jest Poznań; w kwestiach spornych miarodajny jest Sąd Powiatowy (Okregowy) w Poznaniu. Na wypadek skargi sądowej, nadzoru sądowego lub konkursu przyznane rabaty upadają. Konto czekowe P. K. O. w Poznaniu Nr. 202-796.

Ustosunkowany i dobrze wprowadzony u fabrykantów i hurtowników branży metalowej i narzędziowej

## PRZEDSTAWICIEL

przyjme poważne propozycje. Oferty do Biura Ogłoszeń „PAR” Warszawa, Bracka 17, sub: „Ekspansja”. 7407

### Państwowy Bank Rolny poszukuje techników budowlanych.

Pierwszeństwo mają praktycznie obeznani ze wznoszeniem budowli z masy wapienno-piaskowej.

Oferty składać do

**Wydziału Agrarnego Państwowego Banku Rolnego w Warszawie, Nowogrodzka 50.**

II piętro.

7412

## KUPNA

## FORMY

do rur cementowych i **maszyn** na dachówki  
cementowe kupię

7305

**Br. SCHLIEPER, Bydgoszcz.**

KUPIĘ

### podgrzewacz do wody

zasilającej kocioł do wbudowania pomiędzy pompę a kocioł, stosowny do rury o średnicy 150 mm.

**Niegodzki, Opalenica.**

7383

KUPIMY małą

### praszkę dachówczarkę

do zapędu, używaną, w dobrym stanie. Zgłoszenia kierować do administracji „Rynku Metalowego i Maszynowego” pod nr. 7374.

Przy wszelkich transakcjach z firmami prosimy  
powoływać się na „Rynek Metalowy i Maszynowy”

Redaktor naczelny przyjmuje od 12—13 z wyjątkiem soboty.